

SALA
DE
LECTURA

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 21 februarie 1991

9 (57)

din însemnările Anonimului

„Absurd, doar tu ești pur”
CÉSAR VALLEJO

Tripla Hecate

brusc, orașul năpădit de ceață artificială
= prilej de
răfuieți stătute, confuzii îndelung gândite
= docilii
orbi (cum scheunau I) se rătăciseră de
vechi stăpini,
gemind după cei noi = cit despre ultimii
poeți, știm
c-au murit prin sufocare, cu țândările unor
fraze
infipite-n gît infipite-n gît

eu dormitasem de-a lungul orelor de
instrucție = seara
își aduna pe creștet broboadele negre c-un
gest istovii
de țărancă vădană = mai venea cineva
să ne smulgă tresese
de pe umăr = pocneau oribil = le azvirlea
în canal = holbați
rămîneam, dirdiiam, nemaîștiind pe cine
jignisem de moarte

ei bine acestea sînt fapte nu biete inchipuiri
(scorneli
lingă sobă, masturbarea memoriei) =
chintale de fapte
vindute pe șperț pe treptele vagoanelor de
marfă.

Mihai Cantuniari
(29 I 1991)

Distanța fatală

Încet-încet începem să ne dăm seama că pașii cei mai hotărâți către democrație, dintre toate structurile Puterii, îi întreprinde totuși, Guvernul. Față de o instituție prezidențială care pare că s-a închis în sine ca viermele de mătase în gogoșa-i, față de un Parlament care pe zi ce trece își afirmă tot mai îngrijorător amatorismul și neseriozitatea, față de o Justiție care țrede că a fi legat la ochi înseamnă a fi orb, și surd, și muț, guvernul — cel puțin la nivelul conducerii sale, — face figură de ardelean într-un mediu munteano-moldav, adică e decis, solemn, tenace și... mefient. Reforma pe care a inițiat-o, deși necesară, chiar vitală pentru reconstruirea economiei românești, a avut darul de a-l face impopular, poate și pentru că — oarecum prea sigur pe sine — a intrat în miezul chestiunii (vezi liberalizarea prețurilor ori privatizarea), fără să pregătească în vreun fel o populație care aștepta să-i fie bine imediat și s-a trezit că îi e la fel de rău ca înainte. Deși al F.S.N.-ului, guvernul d-lui Petre Roman n-a făcut — să recunoaștem — o politică de partid, cel puțin nu în sensul sacrificării competenței profesionale de dragul apartenenței politice. E adevărat însă, pe de altă parte, că nici n-a reușit să elimine structurile vechi sau persoanele nu atât compromise cît incapabile să iasă din peștera mentalității comuniste, ceea ce se dovedește incomodant chiar pentru corecta penetrație a ideilor reformiste, cel mai adesea răstălmăcite în practica socială tocmai grație acestor vechi comuniști convertiți peste noapte la economia de piață. De aici ofensiva greu de stăvilit a corupției și tot de aici insinuarea, din ce în ce, pare-se, mai torpilantă, a forțelor conservatoare, meștere în diversiuni și manipulari după modelul securității ceaușiste, de nu cumva și sub controlul, din umbră, al acesteia. Preocuparea guvernului României pentru reorientarea economiei naționale spre eficiență — neîndoielnică — a fost boicotată nu de partidele de opoziție sau de opoziția neparlamentară, cum insistă în mod stupid să acrediteze presa roș-verzuie, ci de susținătorii politici ai guvernului și de acoliții lor care, deopotrivă incompetenți și corupți, dar avînd în mînă puterea locală, în primul rînd administrativă (prefecturi, primării, întreprinderi) au interpretat cît se poate de original, evident că în interes personal, mai toate principiile reformiste. Cînd vom avea o listă a privatizatorilor noștri, pe lei sau pe valută, multe se vor limpezi. Deocamdată ne mărginim să constatăm distanța tot mai periculoasă care s-a creat între tendința de democratizare a guvernului și tendința de refacere, nici măcar mascată, a relațiilor de tip securisto-comunist. Necontrolată, această distanță ar putea pune executivul în situația de imposibilitate a guvernării. Consecința ar fi anarhia care, se știe, e preludiul preferat al dictaturii. Brrr! Friguroasă perspectivă!

chenar

Omul — conservă (I)

Sintem în plină resurrecție a conservatorismului. Nu e revoluțiune — e reacțiune, ar zice Leonida. Ultimele zvicniri ale peștelui tras pe uscat? sau primii saci cu ciment, vărsați în noile temelii ale Inapoierei? Cum, necum, omul zilei pare a fi omul-conservă. Să-l privim:

Lipsită de viață, de clorofilă și prosepțime, urind aerul și lumina ca pe cei mai mari dusmani, dar garantând, cit de cit, ideea de rezistență în timp, conserva este suprema speranță a naufragiatului. A răătăcitului, ca și a săracului. Ea este mica-mare posibilitate a neputinței de a supraviețui în propriile-i limite, de a traversa calamitatea cu acea dureroasă ușurință aproape levitațională, a stomacului gol. Între naufragiat și conservă există, fără îndoială, o relație aproape erotică. El o alintă cu privirile, cînd poticoșe, cînd cu duioșie paternă, îi mîngîie înfiorat capucul lucios, îi silabisește eticheta, fascinat. Uneori, dansează în jurul ei, îi imaginează, în visuri fierbinți, conținutul, aminînd cit mai mult sacra operație a deschiderii, precum în practica tantrică a retenției seminale. Într-un tirziu, la ceasul de cumpănă, între naufragiat și conservă se petrece transferul de identitate, conjuncția celor două forțe supuse aceluiași foc visceral: închiderea, înghițirea, statu quo-ul ca formă a perpetuării. Omul-conservă cuminecă extatic din mortăciunea uleioasă, căpătînd energie din cadavrul caloric. Odată devenit conservă, omul nostru se încarcă, astfel, cu atributele mortuare ale ne-schimbării. Avid să păstreze în el cit mai mult gustul și sevele putrede ale miezului extras din cutia de tinichea, el ajunge să urască tot ce înseamnă aliment natural, soluție viabilă, inoivă, iar foamea care-l chinuie devine, paradoxal, poftă de a distruge orice se oferă, potențial, ca hrană. Ca după oricare naufragiu, noi sintem inconjurați acum de legiunile oamenilor-conservă, bruse înmulțiți și leșiți pe punte odată cu cohortele șobolanilor din cală. Sinț omniprezienți, agresivi, își zîngăne capacele, rugînte sau nichelate, elănzînd rapace și căutînd cu furie disperată să-și conserve atributele: claustrarea, sufocarea, oprirea-n loc, perpetuarea prin mortificare. Aromată și condimentată cit mai violent, numai să fie în vidul și bezna din strîmtul cuprins metalizat. Milioane de conserve, într-un timp al stîrpirii Naturalului zornăitoare, zimțate tăios, într-o năvală înnebunită de spaima depăririi („nu cumva să răsuflă“), a golirii (ceea ce ar coincide cu aruncarea recipientului la gunoi) ca și de obsesia rugînirii. Omul-conservă nu e deloc lipsit de idealului: el adoră raftul, așezarea cuminte în stivă, în pivniță, la rece, ori „la temperatura camerei“, la loc uscat și cald. E îngrozit de zgomot: cînd ceva se mișcă în jurul lui, el nu-și poate imagina altceva, decît mina cu desfăcătorul, cutitul și — oroare — smulgerea capacului. Aerul, lumina și, în fine, gura menită a-l expedia în neant. Omul-conservă are și o tipologie variată. Deși cultivă monotonia, el își lasă variate și apăsante sentimente. Pește, cu sau fără oase, mazăre zglobie, cu bobul bătrîn și multă apă, carne fiartă, cu morcovii sfărîmicioși, murături înecate-n sărătură, fructe confiate, zborșite, gemuri zaharosite, sucuri inapte să mai trezească plăceri papilare, cîrnați gîlgiînd în grăsimi... totul este, în jurul omului-conservă, leșinat, tocat mărunț, lipsit de vitamine naturale, umflat artificial, bolnav de coloranți sintetici, fleșcăit, plin de utei grețos și sosuri leșinante. În plus, la noi, este mai întotdeauna învechit. Cu termenul de garanție expirat demult.

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

Demisia? Demisia...

„În teoria plus-cunoașterii și minus-cunoașterii“...

Făceam caz, în introducerea materialelor mele, două, apărute sub titulatura acestei rubrici, făceam caz despre premeditarea oficială a desfășurării evenimentelor tragice din 13—15 iunie 1990, flagrantă, dată de gol de cele două Rapoarte „dialectice“ ale Comisiei Parlamentare de Anchetă: care își vor fi dobîndit un sens în sine, odată descrise, ele repetînd conștient acte aidoma! Ecurile „Judecării lor la rece“, după transmiterea la TVR și publicarea în presă, fără anexe, începînd, surprinzător să se stingă pe zi ce a trecut: odată ce „scopul“ a fost atins? Mare brînză... Scopul întocmirii Rapoartelor fiind nu altă aflarea adevărului, cit primirea statutului de „invitat special în Consiliul Europei“? Cînd Parlamentul României, reunind cele două Camere ale sale ar fi trebuit să le amendeze „oral“ măcar... Nu știu trîm vremuri în care refuzul identificării, fie ele identificări ale culpei sau curăteniei morale, este ridicat la rang politic: nu e vorba de o perpetuare a demascării maneiiste bunnrău, ci e vorba de proliferarea cu bună știință a ambiguității și a jumătăților de măsură în toate „cumpenele“ noastre

postrevoluționare! Vagul informațional oficial triumfînd...

Iată. Nu mai departe, Rapoartele confirmă bănuiele noastre vechi, că în 1990, în ianuarie și februarie la București sau în martie la Tirgu Mureș contramanifestațiile au fost organizate cu premeditare de la cel mai înalt nivel și cu complicitatea F.S.N.-ului majoritar: e incredibil? Pentru prima oară, forțată de împrejurarea unei anchete cu prerogative absolute, la care mărturiele nu au mai putut fi ascunse, Noua Putere recunoaște că în scenariul represivii manifestației pașnice din Piața Universității intrau hotărît, cu complicitatea „președintelui ales“ al țării și premierului său, intrau și miile de F.S.N.-iști, masa de manevră, conduși de N. S. Dumitru, înarmați cu bite, eventual... Un adevărat stil de conducere de la 22 Decembrie 1989 încoace, dovedit criminal, de intimidare, descurajare și păstrare cu orice preț a Noii Puteri: contramanifestația... Cu voia dumneavoastră, voi reveni: în continuare trebuind să fac loc aceluiași text al meu uitat în sertar, definitiv în prezilele evenimentelor dramatice din 13—15 iunie 1990, în care eu visam că scriu un articol despre o preumblare, soara, cu un tren accelerat de la București la Focșani, na-

vetist, într-un compartiment neluminat și cu un călător al naibii de guraliv, recunosător domnului Ion Iliescu pentru pensionarea sa „înainte de limită“, participant forțat la ultimul miting al F.S.N. ului de dinainte de „alegerile libere“ la București, aflînd rămănuțe și reînviînd în memoria mea, în compensație, mitingul pașnic, desfășurat fără întrerupere din 24 aprilie 1990 în perimetrul Pieței Universității, în Zona lui Ilberă de neocomunism, anti F.S.N.-ist...

Situație așa-zis necorespunzătoare (III)

Imi sminteam bine? În aceeași joi de 17 mai 1990: „Iliescu reales la al XV-lea Congres“! Sau: „Pe mormîntul lui Ceaușescu au răsărit trandafiri“... Erau pancarte „Iliescu, pentru noi tu ești Ceaușescu II“... sau „F.S.N., F.S.N., pleacă în U.R.S.S.“! Imi atrăsese atenția un tînar cu gîtul în ghips, ghips pe care era scris cu vopsea, mare, F.S.N. P.C.R.! Of...

Mare caraghios mai sunt și eu: ca o contrapondere, totuși, mitingul F.S.N.-ist de azi, povestit de pensionar, lășînd o nuanță de penibil în mine... NU! Mai bine să revin în Piața Universității din București, în extazul ei: unde se striga „Libertate!“, „Jos comunismul!“, „Victorie!“ se rostă „Tatăl nostru“ și se cădea în genunchi atunci cînd la microfon urca un cîntăreț care pomenea de croi, erau aprinse luminări și ziare, se scuturau cheile și se striga „A sunat ceasul!“ a sunat ceasul comunismului, se scanda „Nu plecăm!“ erau șteaguri etajate găurite la „Kilometrul zero al libertății noastre“, printre clevi și bătrîni, „Trezește, Doamne, Țara!“ se striga răgușit de la portavoce, cînd nu se cuvînta de la Balcon, „Cine mai crede în voi tovarăși?“

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma)

momos:

Breviar (II)

SITUAȚIE FINANCIARĂ

Între anii 1941 (anul intrării României în război) și 1947 (anul „abdicării“ regelui Mihai), Banca Română a pus pe piață, în afară de bancnote, și emisiuni monetare din metale prețioase (argint și aur). Folosind volumul Monede și bancnote românești, apărut în 1977 (deci sub Ceaușescu), iată ce rezultă: în perioada respectivă, repet: 1941—1947, au fost emise șapte tipuri de monede de argint și unul de aur. Valoarea cea mai mică a monedei de argint a fost de 200 lei (1942) și cea mai mare a fost de 100 000 lei (1946). Moneda de aur 1944 nu avea valoare nominală și, din cite știu, a fost vîndută prin Banca Națională la prețul curent al aurului în acel moment, poate ceva mai mult. Titlul argintului a variat între 700 (cel mai scăzut) și 635 (cinci emisiuni din șapte). Greutatea a fost

de 6 g. (cea mai mică, 200 lei, 1942) și 25 g. (două monede, cea de 500 lei și cea de 100 000 lei). Moneda de aur avea un titlu de 900 (la mic) și greutatea de 6,55 g. Tirajele au variat la monedele de argint între 30 milioane (moneda de 200 lei, 1942) și 775 000 (moneda de 500 lei din 1941 avînd pe revers pe Ștefan cel Mare în genunchi, țînd o mînăstire în mîini. Pe muchie avea scris: Prin statornicie la izbîndă). Tirajul total al monedelor de argint a fost de peste 60 milioane. Moneda de aur a avut un tiraj de un milion de exemplare (tiraj care mi se pare exagerat, dar volumul pomenit mai sus îl repetă și ne indică și legea prin care a fost emisă moneda respectivă, legea publicată în M.O. 298 din 23 dec. 1944). Însumînd cantitățile de argint și aur puse pe piață în perioada 1941—1947, rezultă următoarele: argint 585 t, aur 6,55 t. În

1947 deci, populația României deținea 585 tone argint și 6,55 tone de aur numai sub formă de monede. O parte, fără discuție, mai ales monedele de aur, a părăsit țara. Trebuie poate adăugat că în anii 1939—1940, ani neluați în discuție, au fost emise 12 tipuri de monede de aur (cu tiraj neprecizat în respectiva carte) și două tipuri de monede de argint (12 g. tiraj total 13 milioane). Moneda de aur cea mai grea emisă în această perioadă avea 42 g.

Ce s-a întîmplat cu acest argint și aur știm: argintul a fost cumpărat de către țigani sau a fost transformat în taci-muvi: aurul a fost urmărit de către securitate și posesorii lui, cei prinși, au înfundat pușcăriile. Fiîndcă sub comuniști nu aveai voie să posezi monede de aur (cu excepția citorva tipuri, austro-ungare și turcești, considerate monede de salbă). Cine spune că eram săraci atunci cînd ne-au luat comuniștii sub oblăduirea lor, ori minte, ori este comunist.

Ștefan Agopian

P.S. Conducerea comunistă română nu a emis, începînd din 1948 și pînă astăzi, nici o monedă de argint sau de aur. Celălalte țări socialiste, inclusiv săraca Albanie, au făcut-o.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ION ILIESCU: „Republica Sovietică Socialistă Moldova“. ● PETRE ROMAN: „...plecăm de la acest ghem de poziții“... (la TV) ● GHEORGHE DUMITRAȘCU (istoric și senator F.S.N.): „...golăimeea satului, fiii foștilor moșieri și boieri, oameni care nu s-au mai întîlnit vreodată cu agricultura, parte dintre ei veniți acum de la orașe sau din afara țării, bisnițari ai satelor, au pornit cruciade de distrugere a tot ce mai există în CAP-uri.“ „Un brigandaj fără precedent terorizează lumea satului. Cete de oameni ai nemuncii din sate sau din altele, unorii locuitori foarte bruniți veniți de aiurca, au distrus grajdurile și saivanele, au furat toate instalațiile, lășînd pe biecți oamenii care munceau în secțiile zootehniei muritori de foame. Sute de femei își șterg lacrimile cu broboada că au rămas pe drumuri, în timp ce haitele de reprezentanți ai noii ordini comuniste distrug averea satelor.“ (În Senat, la 11 februarie 1991) ● „Chiar și oamenii superiori cu o vastă cultură pot avea apucături perverse.“ (Sexy) ● ALEXANDRU DAN POPESCU: „Duminică seara am asistat, indignați, la o parte din interogatoriul la care a fost supusă Excelența Sa, domnul Petre Roman“. „Deci asta a fost condiția pentru a «întra în Europa», putem lăsa Comunitatea Europeană să mai jînduiască după noi.“ (Glasul) ● ADRIANA ȚIGĂNILĂ: „Cum, domnilor, Europa, poate și America ne onorează patriotic străbună cu două dintre clauzele care ne vor ajuta enorm în ridicare, ca o recunoaștere a seriozității cu care se aplică dezideratele democratice ale binecuvîntului decembrie — în vreme ce aici, la noi, se mirie și se incită în continuare

la bită?“. (AZI) ● SORIN MATEI: „...vătăful Ioan l-a zămislit pe blindul general Brătianu iar acesta, la rîndul său, pe colonelul Ion Brătianu tatăl (adoptiv, spun surse neconfirmate) ilustrului Ion Ion, devenit anul acesta, din simplu ocătăean, un partid în toată regula“. (Cuvîntul de ambe sexe) ● Din reportajul despre onanism, inițiat de Eugen Istodor, în Cațavencu internațional: „Un țaran ce vindea morcovi, cu nasul de o oca: „Morții măti de dobitoac! Du-te la muncă, feciorule! De asta tot are griji domnul Iliescu.“ ● CORNELIU VADIM TUDOR: „Nu dau interviuri unor șacali ai presei. Acum sint obosit“. (Observator șoc) ● VINZARI „OMAGIU N. Ceaușescu 1500 DM. 22 90 17“. (Bursa) „Ziarul oamenilor de afaceri.“ ● Începutul unei poezii nesemnate, în Totuși iubirea: „E frig în case, gheață în hoteluri / Și viscolul reduce din tumult. / Pus(î)le bordeluri; fel de feluri / Și-au pus gudron de

dolu la creneluri / Și curvele române costă mult.“ ● ALCIBIADE: „Vedeți-vă de treaba voastră, stîmți minoritari, pentru că aici este ROMÂNIA, nu Armenia, nici Ungaria sau mai știu eu ce altă republică“. (România Mare) ● „Prin telefon, de la Bacău, o voce feminină: „Voi, șeii de la Șoșietatea Timișoara at praznuit grevili de le Feș și Timișoara că voi i-ați platit cu dolari din șeii capatați.“ (Timișoara) ● PAUL EVERAC: „Este aici Grigore Vieru“...; „Eu sint bucuros că n-a venit să stea, așa cum spunea el metaforic, le o stîină de-a noastră. Am sentimentul că așa a făcut «mai multă brînză»“. (Românul) ● PERICLE: „Pentru ce încercă șacali să-l pună la zid pe redactorul-șef al Românei Mari?“; „Corneliu Vadim Tudor a fost, este și va fi un mîrcă patriot român“.; „Corneliu Vadim Tudor a seos o revistă pentru tot norodul daco-roman, și ce revistă!“ (Europa) ● VALERIU CRISTEA: „...poeta și criticul. (Ana Blandiana și Nicolae Manolescu, n.n.) valorii indisutabile ale opoziției post-revoluționare, au însă putine șanse să mă convingă acum să fiu alături de ei“. (Adevărul) ● ALCIBIADE (C.V. Tudor?): „Di. Corneliu Vadim Tudor a acordat joi un amplu interviu corespondentului la Viena al ziarului elvețian «Neuen Züricher Zeitung, dr. Cyril Elteger»“. Vă dați seama ce-a fost la gura lui. Printre altele, a repetat cunoscuta lui teză (...): România are nevoie de cel puțin doi ani de guvernare militară pentru a supraviețui! (R.M.) ● EUGEN FLORESCU: „Apare, deci, și le Cristoiu ca foarte evidentă linia ce se profilează într-o serie de publicații — adu erca în față a logioranilor, încercarea de a-l salva moral, (...) deci de a reabilita fascismul fără nici o jenă“. (Democrația) ● ALCIBIADE: „Vă dați seama ce ar însemna ca acest foarte înfipt și certăreț Braunstein să cumpere pămînturi în România? În cițiva anișori, ne-ar scoate din țară, s-au mai văzut cazuri.“ (R.M.) ● M.M. „...sala «România», cea mai frumoasă sală construită vreodată în țară, (sic!)“... „Îi lăsați ca, sub fardaxiile domnului Pleșu, să se răzbune, batjocorînd-o?“ (Democrația)

CRISTIAN TARBA

Petre Stoica

1. Despre frig

Există două feluri de frig — și noi le avem din belșug pe amândouă. Pe unul ni l-a dat Dumnezeu; alita doar că putem spune, ca să facem haz de necaz, că „ni l-a dat, dar nu ni l-a băgat în traistă”; ni l-am băgat singuri... Cu cel de al doilea, însă, ne-a blagoslovit direct în traistă, în casă, în pat și în suflet o gașcă pămîntescă de atotputernici: băieții activi și hotărâți, cu tinerețea-n suflet și puși nevoie mare pe „implementări”, amestecați de-a valma cu fosile răspopite, au dat instantaneu din coate, în '22 și dintre toate relele pămîntului, l-au ales pe cel mai plin de fandaxie: Puterea (și-au făcut cuib în legislativ, în executiv, în judiciar și în inima adevărată a mass-mediei: televiziunea — și n-au uitat nici misterioasa instituție prezidențială: „Arbitrul e cu noi!”, he-he, păi ce, ne jucăm?!). Dar să revenim...

În primul rînd, există frigul-frig. Minus nu știu cite grade afară, două-trei grade amărîte în casă (vorbesc de Celsius...) Calorifere reci; acasă, la serviciu, la școală, la spital, la cinematograful. Apă rece. Baie rece. Hrană rece. Mîini reci, coapse reci, gînduri reci. Mici accese de ură rece. Celebra „hai-nă în plus”, chichirezul cu care Ceaușescu ne-nvelea părintește la sfîrșitul școlului 20, ne-ajută iarăși să străbatem această junglă care este viața... Cei care au votat la 20 mai pentru liniște și alte apariții solare n-au decît să **cujete**, că iarna e lungă. Numai răbdători și blînzi să fim (cum zice istoria), că de restul se-ngrijese alții.

Ei, și în al doilea rînd există frigul acela cu care nici eschimoșii nu s-au împăcat vreodată; nici pînă-n ziua de azi: **frigul interior**. Fiorul acela rece, care circulă de obicei pe șira spinării și care are facultatea ciudată de a zămisli cele mai negre gînduri în cele mai pașnice spirite. Fiorul falitului cînd i se apropie scadența, al condamnatului cînd i se apropie minutul, fiorul celui ce-și privește sărăcia înspăimîntătoare, fiorul neputinciosului în fața unui des-tin croit de alții mai puternici; bunăoară, fiorul românului cînd primește decizia de concediere (că neamțul, ori

englezul, în situația cu pricina, nu pare a fi chiar atît de-nfiorat...), sau senzația pe care o ai cînd auzi: „Viața ta e treaba mea! Eu îți spun cine, ce, cînd și cum și unde și de ce și tu execuți! Marș!”, senzația pe care o ai cînd statul e totul și tu ești nimic. Desigur, în orice societate civilizată, deasupra in-sului sunt legile, dar deasupra legii este omul. În Decembrie 1989 acest adevăr ne-a invadat ființa pînă în ultima fibră, ca flacăra chibritului din povestea lui Andersen. Bradul minunat pe care l-am văzut atunci, pentru cîteva clipe, era împodobit cu două globuri strălucitoare: pe unul scria Libertate, pe altul scria Demnitate; adică urma să fim tot săraci, dar cu capul sus, să nu mai înaintăm neabătut spre comunism, să nu ne mai închinăm 24 de ore din 24 partidului, să nu mai muncim ca vitele pe moșia părăginită a „genialului”, să nu mai orbecăm spre viitorul luminos strîns uniți în jurul prostiei, bunului plac, degradării morale; urma să avem fiecare viața, șansa și responsabilitățile lui pe lumea asta (pămînt, acțiune, proprietăți, de la cele minuscule pînă la cele considerabile, putere reală de decizie în propriile afaceri, garanții juridice și facilități administrative și cite și mai cite lucruri **normale**: constituție modernă și generoasă, magistratură independentă, onestă și curajoasă, administrație eficientă, rațională, aflată în slujba cetățeanului și parlament curat, onorabil și activ etc. etc.).

A fost frumos și, dacă viața merită să fie trăită, în clipele acelea cînd priveam cu totii chibritul aprins în Decembrie, ea merita de două ori să fie trăită. În noi nu mai era frig.

Președintele Iliescu a venit alarmat (ideile sale de-o viață îi spuneau că nu e bine și nu e just ceea ce vedem noi), a zîmbit cum numai el știe s-o facă și a suflat. Chibritul s-a stins, iar viața noastră a înghețat, în vechile structuri întepenite prin acest colt de lume: statul-partid, care diriguiește destinul nostru amărît.

E frig, în februarie 1991, în Țara Românească.

Eugen Chirovici

A fi foarte popular

Copil fiind, îmi amintesc, mă fascinau oamenii mari. Gesturile, faptele, cuvintele, tot ce venea de la acești aproape-zei, cum îi vedeam eu atunci, îmi producea o nemaipomenită impresie, totul era uimire și admirație. Oamenii care mă săltau în brațe ca pe un fulg, oameni care din doi pași erau la ușă, în curte, la capătul străzii. Un cuvînt desfunda zările, un suris știa să lumineze împrejurul. De un gest al lor părea că afirmă viața mea... Cu această uimire admirativă îi priveam pe oamenii mari, copil fiind. Nu mă prea luau în seamă oamenii mari, treceau făloși mai departe, absorbiți de trebuiri lor urieștii. Am mai crescut puțin, dar tot cu ochii pe oamenii mari ai satului, le dădeam bună ziua cu sir-guință. Ce n-aș fi dat să mă ia în seamă oleacă!

Fără nici-un rezultat, lumea oamenilor mari rămînea, vorba poetului, „de neatins, de neatins...” Nu mai aveam nici-o nădejde, cînd brusc începu marea sărbătoare a sufletului meu de copil, (băietan deja). Un om mare îmi răspunde la salut, ba chiar se opri în drum, zîmbind, îmi întinse mîna — ah! de neuit balsamul acelei atingeri! — mă întrebă cum mă cheamă, al cui sint, în ce clasă, dacă-mj place școala, cit face unu inaintea lui trei, aici am incurcat-o, dar mi-a spus tot el: fac 13 și nu știu ce-am vorbit noi mai departe, pînă ne-a găsit tata, în drum, venind de la lucru. Tata m-a trimis imediat la lectii, au rămas ei de vorbă. În ziua următoare iar m-am întîlnit cu omul acela, iar mi-a zîmbit, mi-a întins mîna, am vorbit. Și tot așa, de cite ori trecea pe la poartă. Eram tot cu ochii pe drum, bucuros tare că-mi dădea atenție. Uneori îl zăream mai încolo, stînd de vorbă cu altcineva în drum, la gard, îl asteptam să ajungă în dreptul nostru, dinlăuntru, zîmbind, strîngînd mîini. Odată am exclamat, aproape fără să vreau: „Mamă, ce bun e nenea Oneacă”. „Da, e un om popular nen tu Oneacă. Ce să faci și el, de curînd l-au dat afară din politică, are timp de pierdut...” Ce ciudat au sunat pentru mine aceste cuvinte: om popular! Le-am răsucit pe toate părțile,

fără să înțeleg prea bine ce vor să însemne. Nu-mj mai ieșeau din minte: popular, popular... În sinca mea însă eram bucuros că există pe lume și oameni populari. Cu anii, am descifrat multiplele nuante ale omului popular; un om care nu se ține mărte, intră în vorbă cu oricine, schimbă impresii, nu are nimic de ascuns, deschis la suflet, adorabil oricînd, un om tare cumsecade (și voios, desigur, căci ar mai fi popular un ins care-ți vine mereu cu vesti proaste? Optimist deci.) Dar... era aici un dar, o nuanță: omul popular nu era un fitecine care-și pierdea timpul cu toată lumea de pe stradă, ci era un om mai acătării, de la care te-ai fi așteptat poate să umble cu nasul pe sus și care, totuși, catadicea să ia în seamă pe oricine, chiar pe fitecine. Mai tîrziu (vă spun că mă preocupa în continuare acest cuvînt), am priceput că „a fi popular”, nu se leagă în mod necesar, cum crezusem, de o pornire firească a omului respectiv, ci este urmarea unei dorințe interesate a celui de a se face simpatizat, de a cîștiga de partea sa pe unul și pe altul, cit mai mulți simpatizanți. Cu timpul, pornind în lume de pe porțile liceului și văzînd la intervale oameni care împrăștiu zîmbete, vorbe și stringeri de mîna, am înțeles că a fi popular, care la început mj se păruse că poate reprezenta un ideal de viață, nu înseamnă decît o treaptă, prima treaptă spre a fi iubit de mase, aplaudat de mîinile strînse, sau care aspiră la acest privilegiu. Că a fi iubit de mase nu este decît tot o treaptă, spre a fi cel mai iubit, unanim aplaudat, ovationat. A mai trecut un timp și am înțeles că a fi cel mai iubit, imune cu necesitate încă o treaptă: a fi ales, față de care nu mai există treaptă mai înaltă decît a fi reales, reales, reales. Vremurile mi-au dovedit că de aici nu mai există drum înapoi, din treaptă în treaptă coborînd. Există doar o înălțare la cer, (cu elicopterul, de pe acoperișul ceceului). Ceea ce nu înseamnă că s-ar fi terminat cu oamenii populari de pe lume. Care la rîndul

Ion Lazu

Continuare în pag. a 11-a

minimax

Un posibil colaps și o foarte probabilă dictatură originală

Se-ntimplă oare ca tocmai de la cine ne-am fi așteptat mai puțin Puterea să primească acum o „copită de măgar” nimicitoare?! Tocmai acolo unde, prin folclor, trandafirul își are parcă predestinat locul, tocmai acolo, în blînda Moldovă să fie **veriga slabă**?! S-auzi, să vezi și să nu crezi! Iar **distribuitorul de zvonuri**, căci nu se poate să nu fie unul, a satisfăcut prompt cererea de pe piață: **comuniștii lui Verdeț**. Aflînd-o, explicația „gospodinii și gospodinele or fi rămas de-a dreptul paf. „Aha! Cum ar veni grevă roșie!” „Păi cum!? Adu-ți mătăluță aminte!” „Aaaaaaaa...” „Șaispe februarie...” „Și?” „Și! În șaispe februarie treiștrei...” „Ahaaaaa!” „Păi vezi!” „Bine dom'le, da' la Timișoara?” „Foarte simplu. Acolo e Alianța Civică, că doar știți cum e cu extremele.” „Aha!”

Pînă una alta, adică pînă la deslășirea sau inscenarea vreunei obirșii politice, ceea ce trebuie să ne între bine în cap tuturor este că revendicările sindicale, cele ale feroviarilor acum, precum și modul cum sînt ele promovate, nu pot duce altundeva decît la dezastru economic al țării. Nu în guvern, ci în Țară lovesc ele. Asta trebuie s-o înțelegem foarte bine. Ne-au demonstrat-o, cu cifre, tehnocrații de primă mărime ai guvernului, susținuți de întreaga presă slujitoare Puterii printr-o campanie propagandistică țintind raționalul și mai ales afectivul. La rîndu-i, televiziunea a făcut tot ce-i stă în putință (și-i stă mult!) ca să ne convingă cit de îndreptățită și legitimă este reacția negativă a guvernului față de cererile sindicale. Pe lîngă prezentarea

zîlnică a pagubelor, redacția „Actualități” ne-a arătat într-o seară că pînă și Lech Walesa care, de, orișicît, numai de (neo)comunism nu poate fi acuzat, pînă și el le-a spus minerilor săi cam tot ce li se spune aici greviștilor noștri: ne-a arătat-o fără să mai țină seama de riscul că se va vedea și felul cum poate comunica un președinte cu cei nemulțumiți, el, președintele, direct, aproape înghesuit de ei, nu de la vreun balcon avînd în spate băieți vinjoși cu privirea ageră și nici într-o sală de palat bine încălzită și păzită. Dar asta e altă poveste și vorba ceea: „Să nu aplicăm mecanic metodele din vest!”

Rămînd dară la necazurile noastre, cum era foarte de așteptat căci domnia sa și-a asumat în ultima vreme rolul de al doilea baltazar al guvernului, guru politichiei dimbovițene a smucit scurt minerul semnalului de alarmă. „Colaps — iată ce ne așteaptă dacă greva ceferiștilor continuă. Iar colapsul economic pune în pericol întregul edificiu democratic construit cu atîta trudă.” Ca atare, ni se recomandă pe un ton imperativ să spunem nu (un **NU hotărît**...) acestor „ciocli ai economiei românești” — ciocli, adică liderii sindicali. În final, indicațiile devin cit se poate de precise. „Acum este momentul ca opinia publică să se trezească din adormirea de jumătate de secol de dictatură. Aici este baricada pe care trebuie să se ridice societatea civilă în România.” (La bite celășteni! Păi nu?!)

Ne-am oprit asupra-le, nu neapărat datorită vreunui soi de idiosincrasie la emanațiile unuia dintre venerabili noștri cînditori politici (cei care eroi au fost în '44, eroi sînt încă, ei și/sau

urmașii lor direcți), ci pentru că textul cu pricina are calitatea de a prezenta foarte concis **modul cum voiește Puterea să conceapă determinațiile situației economico-politice în care ne aflăm** și, mai mult, tocmai prin interpretarea dată particularităților momentului vîndîndu-se în bună măsură **raționalitatea politică** pe baza căreia sîntem diriguți.

Ceea ce rezultă din modul cum ne-a fost prezentată zi de zi în presă și seară de seară la televizor greva CFR-iștilor (dar și cu trimiteri la revendicările sindicale în genere) este eludarea cauzelor care au dus la situația economică dezastruoasă, situație în care poate într-adevăr bugetul statului nu mai suportă nici o solicitare oricît de omenește îndreptățită ar fi ea. În măsura în care sînt oferite totuși niște explicații, ele, străduindu-se să substituie veracitatea prin plauzibilitate, absolvă de orice responsabilitate actuala Putere. Moștenirea lăsată de Ceaușescu, criza morală în general și corupția în special, birocrația, criza Golfului (tiribomba cu 15 ianuarie, pleznită de poezia neamului Carolina Illica, e de-a dreptul pentru Guinness Book), irendentismul maghiar, clima, criza ecologică s.a.m.d. (m. de la **mult**) toate și oricare dintre explicații sînt bune **numai să oculteze un stil de guvernare al cărei imperativ absolut a fost consolidarea puterii politice CU ORICE PREȚ**. În plus, atacul fiind cea mai bună apărare, opiniei publice trebuie să-i fie livrați și niște țapi ispășitori: atît persoane fizice (căci, prin recul, compromiterea lor sporește autoritatea liderilor Puterii — dacă, uite, n-avem alții mai buni, sînt foarte buni ăștia), cit și grupuri și/sau organizații social-politice a căror compromitere, rînd ne rînd, poate obstructiona coagularea unei opoziții sociale de amploare. Acum, după ce au fost înfrinți „golani”, „banda” lui Ștefan, studenții, foștii dizidenți, „comploțiștii” monarhisti și toți ceilalți de-o seamă, acum țapii ispășitori sînt liderii sindicali ai CFR-iștilor, „cioclii eco-

nomiei naționale”. Iar de data asta miza pentru Putere este foarte mare. O miză nu deloc doar economică ci și politică. Înfrîngerea unei rețele sindicale de o asemenea însemnătate cum este cea a feroviarilor va mări considerabil spațiul de manevră al Puterii; în acest sens nefiind neglijabil nici efectul psihologic. Și bineînțeles nu trebuie uitat că victoria este cu atît mai necesară cu cît urmează alegerile locale. Drept care s-a și votat la repezeală o lege permițînd intervenția represivă a Statului — atît de la repezeală încît se pare că Monitorul Oficial respectiv nu ajunsese încă nici măcar la Curtea Supremă de Justiție cînd s-au judecat cele două procese. Ba chiar și armata a ținut să spună ceva în privința greviștilor ieșeni, iar cine a ris, că a și fost cam de ris, poate a greșit, uitînd că mai nou s-a legiferat folosirea armatei și pentru ajutorarea poliției și a jandarmeriei. Totdeodată, superpolitologul domn Brucan îndeamnă societatea civilă (cit și cum ființează această societate civilă, n-are importanță) să înalte o baricadă împotriva sindicatelor, adică din nou vizată fiind divizarea și contrapunerea diferitelor categorii sociale. Pe cît de democratic, pe atît de original! Iar odată ce va obține și această victorie, revigorată, urmînd a beneficia și de ajutorul extern, Puterea va avea încă un răgaz de liniște să ne cîrmuiască mai departe așa cum a dovedit că știe s-o facă. Mai departe, către...???

19. februarie 1990.

Șerban Lănescu

* „ALARMĂ!” În Adevărul de vineri 15 februarie unde dl. Brucan a revenit pe prima pagină după un scurt exil în Dămăroaia paginii a treia.

Distanța dintre noi. Richard Wagner și „Morenele din Viena“

Un bărbat sare din somn și se re-
pede la ușă. „Întoarce-te, ești în Vest!“
ii spune femeia de lângă el. Nu o spune
pentru prima oară. Puțin după aceea, îl
va părăsi pe autorul coșmarilor. Nu că
nu ar fi știut despre presiunile exercitate
asupra lui. Muncheneza Eva îl cunoaște
pe șvabul bănățean Benda încă de cind
acesta trăia în România. Adolescenți a-
mîndoi. El tocmai ispășise o condamnare,
în urma încercării de trecere frauduloasă
a frontierei. Cind se reintilbese, ea îi a-
jută să fugă în Occident. Asta se întimplă
în urmă cu 11 ani. Asupra Evei își face
deja efectul otrava numită derută. „Toate
astea mi le-ai mai povestit“. O relație
ce-și trage speranțele de împlinire în
primul rind din amintiri. A luat-o pe un
drum greșit, Benda a rămas un străin în
Occident. Acum îi devine din ce în ce mai

străin apropiatei Eva. „Nu ai făcut parte
cu totul nici din șvabimca ta, nici din
români și nici dintre cei de aici nu te
tragi cu totul“. Tu nu te tragi de nicăieri,
fiindcă, de la bun început, locul tău a
fost nicăieri. „Tu ești unul care merge
cu gloata, dar tot tu ești ăla, ești singur“.

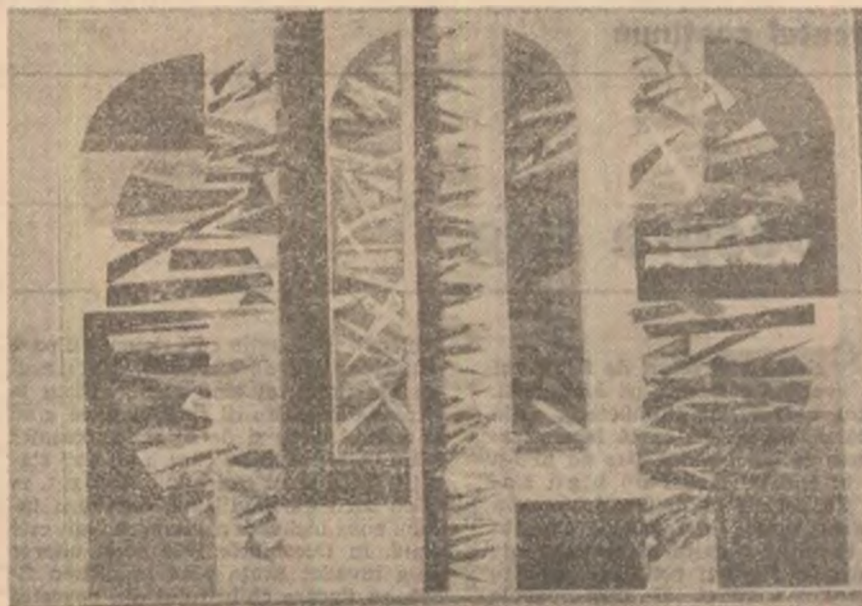
Cazul nu se rezumă la faptul că Benda
trece pur și simplu din cercul închis al
rămășițelor culturale germano-bănățene
în haosul culturii vest-germane de cipuri
și cipuri. Dorul de Lume se afla încă de
timpuriu față-n față cu dubla îngustime
de buric-al-lumii-Ccaușescu și scara in-
sulară de valori a minorității germane.
În felul acesta nu se poate forma un cos-
mos, iar străinătatea nu se poate trans-
forma în haos. Sala de audiențe din Ti-
mișoara nu se poate închide la simpla
„I can't get no satisfaction“ a Stones-
ilor. Și ce mai înțelege emigrantul este
faptul că imperiul amăgiriilor nu este ne-
apărat urmat de imperiul libertății. „Vestul
lui a fost o iluzie, inventată de el ca să
se împotrivescă zgomotoasei banalități a
vieții din Banat. Imaginea lui despre
vest îi fusese de folos numai în est, aici
ea îl stingherea. În societatea saturată,
el ramine un dezertor, care-și făurește
imaginea despre lume în outsider, din
inerția memoriei.“ Aceasta devine explo-
zivul în conviețuirea lui cu Eva. Ea nu
înțelege că indexul imaginilor sale în-
cercă să-și atragă de partea sa „noua
lume“, prin intermediul unui spațiu sim-
bolic. Lucrul este, de altfel, și greu de
recunoscut, căci Benda nu este prea ex-
plicit. El vorbește și vorbește, dar lucrul
nu duce nicăieri. Intelectualii fără un
acasă anume sint amănți execrabili. „Tu
aduni tot alte și alte probleme, în care
eu nu apar deloc“.

În momentul în care Eva îl părăsește,
Benda pierde legătura dintre lumea
„veche“ și cea „nouă“. Nu reacționează
antiburghez. Inginerul demisionează, își
vinde mașina și pleacă la Viena, stația
terminus a nostalgiei sale din zilele co-
pilăriei. Bagajul este ușor, amintirile
grele. Benda se apropie de Iris, vieneză,
fiindcă ea îi amintește de Maria cea pă-
răsită odată cu fuga lui din România.
Dar de Eva își va aminti neincetat. Un
nou strat de amintiri.

Radio Viena anunță ruperi de nori, to-
rente, morene în Alpi, acele șuvoaie de
noroi și pietre, care urmează furtunilor
din masivele înalte. Totodată, în vara a-

FILARET OLOIER : Înălțare

ANCA FLORESCU : Porțile zilei

costul 1989, se revarsă un flux de emi-
granți din Ungaria spre Austria. „More-
nele pornesc la vale, oamenii fug, fug
spre a-și salva viața. Iar după aia vor
trebui să sape, fiindcă și cei scăpați ră-
min îngropați. Rămîne morena. Fiecare
trebuie să se dezgroape singur, odată
și-odată“.

Și Richard Wagner se poartă ca un bă-
bat care sapă. Morenele sint materialul
său literar, dar el este, de asemenea, pre-
gătit să nu lase șuvoaiele sălbaticie ale
memoriei să dezvăluie nici un lamento.
Cu toată forța imagistică a episodelor
sale, el păstrează distanța. Nu un sufer-
rind este cel care povestește, ci un ob-
servator atent, care-și poate permite să-i
dea voie lui Benda să se întoarcă la
München. Niciodată autorul cuvintelor
nu barează drumul povestitorului și, în
acel timp, romanul vădește acea ex-
citare a limbii ce pleacă din rădăcini,
prin care autorul s-a impus în cadrul li-
teraturii germane. „Morenele din Viena“
este o carte tăcută, dar, oricît este de
subțire cartea, ea ne solicită ceva timp.
Un timp și pentru a ne gândi la distanța
ce se menține între noi, distanța dintre
cei care sapă, scormonesc în morenele
utopiilor sociale și cel care preferă să
niveleze diferențele. O temă valabilă și
la 3 octombrie 1990.

Recunosc, ceea ce mă cucerește la a-
ceastă carte este și ocultarea excesului
lamentoid. Altfel de cum anunță autorul,
Benda nu devine un flaneur prin pro-
pria-i viață. Nu ușurința flaneurului e
scopul ei. R. Wagner a urmat un sfat al
lui Walter Benjamin : „în sensul cel mai
strict, epic și rapsodic, totodată (...) așa
cum un bun raport arheologic nu pome-

nește doar de straturile căutate, ci, mai
ales, despre celelalte, cele care ar trebui
străpunse mai înainte... Pe Richard Wag-
ner îl cunoaștem, deja, ca pe un „ar-
heolog“ atent, care și-a însemnat „stra-
turile“ parcurse, într-o operă epică. În
povestirile sale din „Cerere de emigrare“
și „Prima de instalare“, el își contura de-
cizia dureroasă de a se sustrage ordinii
feudale, tardiv staliniste, iar pierderea
univocității reprezenta deja fundalul
scriturii. Primul lui roman pătrunde în
zonele mai adînci ale unui trecut ce nu
se mai termină, către o sosire durabilă.

JÜRGEN VERDOFSKY
(„Frankfurter Rundschau“, 4 oct. 1990, nr.
231, p. 5)

Traducere de
Victor Scorodet

C. GĂVENEA : Peisaj din Deltă

povestea vorbel

„Sovietele au fost largi“

Că există destule cărți polițiste,
romane cu vieți de femei celebre și ho-
roscoape care adaugă stupidității textu-
lui originar numeroase greșeli și stîn-
găcii de traducere — e un fapt cunoscut
și regretabil; mult mai grav e însă că o
trnspunere deformatoare poate să
marcheze o carte a cărei apariție tin-
de să se transforme în eveniment edi-
torial. Spovedania pentru învinși a lui
Panait Istrati, apărută recent în Edi-
tura Dacia, în traducerea lui Alexandru
Talex, (lector : Ana-Maria Boariu), e o
carte cumpărată de cele mai diverse ca-
tegorii de cititori, un extrem de intere-
sant document uman, literar, istoric și
politic. Din păcate, traducerea ar putea
impune ideea nedreaptă că Istrati e un
autor confuz, aproape de neînțeles. Zeci
de pagini de exprimare greoaie, de fra-
ze întregi calchiate după franceză, îm-
pingînd sistemul echivalării cuvînt cu
cuvînt pînă la dezacord, sint punctate
de cite un contrasens evident. Pentru
a fi înțeleasă, fraza trebuie adesea „e-
tradusă“ mental în franceză; avem sen-
zația stranie de a ne afla în fața unui
repertoriu de erori elementare, de con-
fuzii tipice — ilustrate, în mod neaștep-
tat, într-o carte serioasă de la o editu-
ră de prestigiu, de un recunoscut spe-
cialist în viața și opera lui Panait
Istrati.

Ciudată e mai ales indiferența față
de sensul global al textului : cînd citim
că „Gazdele care ne-au chemat (...)

nu puteau dinspre partea lor decît să
privească ceea ce li se oferea să vadă“
(p. 44), e normal să fim oarecum intri-
gați de faptul că tocmai gazdele sint
invitate să vadă ceva; o confruntare
cu originalul francez (am folosit edi-
ția a 16-a, din 1929, Paris, Rieder) și
cu traducerea interbelică a lui P. Ioanid
(București, Cugetarea) aduce previzi-
bila confirmare a bănuielii : „gazdele
care ne-au chemat“ traduc pe „les hô-
tes qu'on avait appelés“ — ceea ce în-
seamnă pur și simplu „musafirii care
au fost chemați“, hôte avînd, e drept,
particularitatea de a desemna, cu două
sensuri diferite, și musafirul, și gazda.
Din erori de traducere apar chiar per-
sonaje și relații suplimentare și de ne-
înțeles. Istrati pomenește de pildă, în
treacă, de casa unui director comu-
nist. „Avea ca stăpînă o femeie sear-
bădă și înzorzonată și ca maistru, un
muncitor modest, ce nu-și revenea din
chilipirul ce i-l aducea legitimația de
comunist.“ (p. 72). „Maistru“ cu pri-
cina nu e altul decît directorul deja po-
menit, în calitatea sa de maitre — adică
de stăpîn : l casei; amiguitatea cuvîn-
tului polisemantic era rezolvată în fra-
ză prin prezența paralelă a lui maitresse
— „stăpînă“. Nu mai avem de ce fi mi-
rați nici cînd sage-femme (= moașă) e
tradus prin „înțeleapta-femeie“; mai
ales că eroarea produce, și aici, o strid-
entă incompatibilitate cu contextul :
„Peste tot, mina aceleiași femei înțelep-
te pipăie febril pîntecele vieții și vrea
din toată inima, să-î smulgă copilul de
mîine (...). Totuși înțeleapta-femeie nu
vrea să audă de dreptate. Ea este o
bătrînă tîrfa...“ (p. 81). (Să mai re-
marcăm, în treacă, că „nu vrea să

audă de dreptate“ are ca sursă, aici,
„ne veut pas entendre raison“, construc-
ție tradusă, mult mai normal, de P.
Ioanid, prin „nu vrea să asculte de sfatu-
ri...“) De cite ori întîlnim adjectivul
„voinic“ — „singurătate voinică“ (p. 51,
59) — trebuie să-l retrăducem prin
vaillant, pentru a-i putea alege apoi un
alt echivalent mai potrivit cu contextul
— de exemplu, „viteaz“ (la Ioanid :
„brav“); altfel, singurătatea ar primi
nedorite conotații de corpolență, de
atribute fizice. Din lista gafelor nu
poate lipsi verbul douter, a cărui po-
laritate semantică e bine cunoscută : el
înseamnă „a se îndoi“ la forma activă,
„a bănui“ la cea reflexivă (adeseori
folosită în construcții negative, ca „a
nu-și da seama“, „a nu avea habar“ de
ceva). Verbul are tristul privilegiu de
a schimba complet sensul frazei, în caz
de eroare; traducătorul nostru e con-
secvent în a-l echivala cu „a se îndoi“;
din păcate, în toate cazurile, e invers,
originalul folosindu-l pe „se douter“.
A afirma că „Nu se îndoiește nimeni,
la Paris, de ignoranța în care trăim“
(p. 79) nu e deloc același lucru cu a
spune (în traducerea — corectă — a
lui P. Ioanid) : „Nici nu bănuiești, la
Paris, cît ești de ignorant“. Dezavan-
tajul e că, într-o carte de polemică de
idei, o astfel de afirmație inversată
poate face ca pagini întregi să devină
contradictorii și de neînțeles. Tema in-
diferenței și a ignoranței occidentale în
chestiunile Estului poate fi complet
pusă în umbră de o consecventă eroare
de traducere. În privința lui Troțki,
întrebarea pe care autorul și-o pune e
„cum ar fi bănuit că i se pregătea dru-
mul la Alma-Ata, cel spre Stambul și
epitetul de «contrarevoluționar»“ —
și nu „cum m-aș fi îndoit“ de toate
aceste lucruri — așa cum apare, în mod
cu totul absurd, în traducere (p. 37).

Cînd „dilapide la caisse“ devine „tră-
dează cauza“ (p. 96), comentariile sint
inutile. În alt loc, aflăm că un personaj
fusese „trezorier al unei organizații
comuniste negre, că înghițise «broasca»
și fusese exclus“ (p. 45). Nu e nevoie să
facem exerciții de deducție, pentru
că dicționarele franceze curente în-
registrează expresia (nici măcar argo-
tică, ci populară) „manger la grenouil-
le“ — cu sensul de „a fugi cu casa de

bani, a fura banii unei asociații din
care faci parte“.

Să încercăm să înțelegem : „Îmi plac
purtătorii de voce, cu condiția să mă
lase să urlu și eu. «Vima» nu-i pîsa de
ce face, cu o surdină puternică“ (p. 64).
Legătura dintre propoziții s-a pierdut
definitiv, subminată și de construcția
sintactică defectuoasă. Singura infor-
mație pe care contextul mai larg o
aduce fiind aceea că «Vima» e numele
unui ziar căruia Istrati i se adresează,
reconstituirea poate să înceapă și să
avanseze pas cu pas : „purtător de voce“
este de fapt portavoce („porte-voix“),
metaforă firească pentru un organ de
presă prin care opiniile pot fi propa-
gate și amplificate. Intenția autorului-
personaj nu este decît de a „urla“ pur
și simplu, ci de a o face prin portavoce.
Ziarul acceptă acest rol („se laissa
faire“), atenuînd însă cît mai mult
violența tonului istratian. Sensul frag-
mentului e mult mai evident în tradu-
cerea lui P. Ioanid, în ciuda nedibacei
înlocuirii a obiectului (poate nefamiliar,
atunci ?) portavoce cu... trombonul !
„Îmi plac tromboanele, cu condiția să
fiu lăsat să urlu într-insele. «Vima»
mă lăsa cu o surdină puternică“ (p. 98).
Traducerea interbelică nu e perfectă,
lăsînd și ea să pătrundă multe cuvinte
și mai ales construcții sintactice ne-
asimilate, dar e net superioară celei ac-
tuale, măcar pentru că pare să-și pună
problema de a înțelege sensul frazelor
originalului.

În versiunea pe care o discutăm, con-
textul mai larg e uneori singura cale
de recuperare a sensului. Nu cred că
simpla afirmație „Am spus că Sovietele
au fost largi“ (p. 50) are șanse să fie
înțeleasă în absența referințelor, din fra-
zele ulterioare, la „tocmeală“, „cum-
părare“, drepturi de autor etc. Ele pro-
voacă o conexiune inversă, amintind că
în franceză large are și sensul de „ge-
neros“.

N-am epuizat nici pe departe ciudă-
țeniile lexicale și semantice ale tradu-
cerii. Ar mai fi încă multe de spus și
despre nivelul sintactic al textului —
și poate mai ales despre neputința de
a face ca enunțurile izolate să-și re-
găsească o cursivitate ca părți într-un
întreg... .

Rodica Zafiu

Caieetele lui Noica

Patru dintre discipolii cei mai apropiați ai lui Constantin Noica (Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu și Sorin Vieru) au făcut să apară nu demult, la Editura „Humanitas”, caieetele de însemnări ale maestrului lor, pe care le-au intitulat **Jurnal de idei**. În 1944, Noica însuși apucase să tipărească la Editura „Publicom” un **Jurnal filozofic** (reeditat recent, tot la „Humanitas”), așa încât, chiar dacă însemnările jurnalului de idei nu au fost puse pe hârtie pentru a fi publicate ca atare, ne putem da seama că avem de a face cu o preocupare constantă. Ea a început în 1939 (după cum precizează cei patru editori ai **Jurnalului**) și a continuat până în 1987, anul morții lui Noica. Din păcate, primele două caieete de după **Jurnalul filozofic** au dispărut, iar între 1959 și 1964, când autorul s-a aflat în închisoare, seria însemnărilor a fost întreruptă. S-au păstrat cinci pagini din **Jurnalul X** (cel de-al zecelea caieet, din 1958) plus alte cinci caieete și agende cu însemnări cuprinse între 1965 și 1987, dar datele numai din cind în cind. În total, șase secțiuni care ar fi putut sta la baza unei cărți despre care Noica le-a vorbit de mai multe ori discipolilor săi și care ar fi trebuit să se intituleze **Autobiografia unei idei**. Într-o însemnare din perioada 1978—1997 avem chiar o mărturie directă, în legătură cu proiectul acestei cărți, împreună cu intenția ei principală: „Orice om la sfârșitul vieții trebuie să scrie «Autobiografia unei idei». Ce e mai adine în noi decît noi înșine este gîndul. Ce gînd te-a purtat? Ce gînd ai sluit?”

Cuprinsul celor șase secțiuni a fost descris cu exactitate de editorii de astăzi ai caieetelor lui Noica: „acumulări de atelier în vederea unor viitoare cărți; încercări succesive de captare, definire și nuanțare a gîndului propriu, a temelor sale specifice, a propriului portret filozofic; cugetări, aforisme și fragmente filozofice; note de lectură; notații cu caracter personal, autobiografic, însemnări de călătorie”. O structură amestecată deci, cu două componente principale, între care armonia e de cele mai multe ori amenințată de umbra unei evidente nostalgii.

Prima componentă corespunde sensului principal al titlului pe care editorii l-au dat însemnărilor lui Constantin Noica. E vorba de viața ideilor propriu-zise, de planul teoretic al existenței, de „științele intelectului”, cu câteva fete care l-au interesat pe Noica în mod deosebit. Indicele tematic, alcătuit

de Oana Vlad și de Victor Bârsan ne oferă posibilitatea să ne orientăm rapid în planul acesta și să-i prindem repede constanțele. Pe de o parte temele generale (categoriile, destinul, devenirea, ființa, ideea și gîndul, necesitatea, mașina, cultura, politicul), pe de altă parte „noicisme”, adică temele predilecte, impregnate de un înțeles particular (catholita, horetita, todetita, ca maladii ale ființei, brontozauritatea, stejaritatea, devenirea și existența întru, limitația care nu limitează, grămada și mulțimea, fratele-porc și fratele-trup etc.).

Cel de-al doilea plan (prezent mai ales în rarele însemnări de călătorie sau în consemnarea unor întâlniri cu oamenii din jur) e al vieții obișnuite, al concretului nemijlocit, fără legătură directă cu proiectul „autobiografiei unei idei”. Curios este faptul că deși din punctul de vedere al numărului de pagini planul acesta e mult mai slab reprezentat, cele mai multe satisfacții par să-i vină autorului tocmai de aici, chiar dacă situația ca atare nu va fi decît o dată sau de două ori recunoscută. Ținut sub presiunea marilor ambiții și proiecte filozofice, planul vieții obișnuite refuză să-și impună în cele din urmă existența și să impregneze ansamblul însemnărilor cu o vibrație care pare să-și aibă rădăcinile în adîncurile greu sondabile ale unui adevărat complex.

În termeni abstracti, principala deosebire dintre aceste două planuri ale **Jurnalului** o face chiar Noica: „O idee obișnuită, spune el, a vieții sau chiar a cunoașterii științifice, e despre ceva. O idee filozofică e despre celelalte idei (e o idee care înghite celelalte idei)”. De fapt, aceste considerații generale contin în germene tot „scenariul” gîndirii lui Noica, o gîndire bazată pe trepte, etape și ierarhii, dintre care unele sînt de domeniul absolutului sau al esențialului, în timo ce altele sînt, dimpotrivă, de ceea ce este relativ, derizoriu, efemer. „În cultura de azi, spune Noica, nu rămas numai două limbi din atîtea idiomuri: greaca pentru trecut și matematica pentru prezent și viitor. Cine nu folosește măcar una din aceste limbi e un barbar; unul la propriu: se bîlbîie”.

În definitiv, la baza ierarhiilor de acest tip se află o intoleranță care ne sochează cu atît mai mult cu cît o înțelegim la oamenii făcuți dintr-un aluat mai puțin obișnuit. La Noica se poate constata coexistența unui gen de umilitate față de „cei mari” (Platon, Aristotel, Kant, Hegel), cu abia reținutul dispreț față de „cei mici” (romanul și

în general, literatura de după Montaigne, critica literară, cinematograful). O graniță a lumii trece deci prin ființa filozofului, care fără să vrea împarte lumea în două, în loc s-o adune, cum spun atîtea dintre însemnările lui: „Dacă adaug o notă în mine devin mai universal. O diferență în plus și în loc să mă individualizez mai mult, mă universalizez mai mult”. Sau: „Întîi a fost întregul; pe urmă a fost partea; apoi a fost iarăși întregul; astăzi domină din nou partea. Poate că această pendulare face dinamismul culturii și căutării europene, în comparație cu staticismul culturilor orientale, unde a dominat întotdeauna întregul”. Și altă dată: „Ce i s-a luat omului este totalitatea. Vinătorul, agricultorul, meșteșugarul — și mai tîrziu omul culturii — aveau în față întreguri pe care, în cazul ultimilor, le făceau să fie”. În sensul totalității merge și această însemnare cu caracter aproape testamentar: „M-a întrebă cineva ce mesaj ar trebui lăsat lumii viitoare dacă aceasta ar dispărea? [...] Pentru valori: Căutați unitatea ce se diversifică”.

Este oare exagerat să spunem atunci că, în caieetele sale, Noica se luptă, poate fără s-o vrea, cu principalele sale idiosincrazii? Unele dintre ele n-au fost niciodată depășite (față de **spiritul critic**, ilustrat de Maiorescu și de Caragiale, de exemplu). Alteori însă apare învinsul, regretul, tristețea, cu alte cuvinte tensiunea dintre cele două planuri ale jurnalului, despre care am vorbit la început. „Francisco D'Assisi, murind, se căia că a practicat ascetismul, că și-a jignit fratele-trup”. În forme ceva mai înblinzite această căintă apare și la Noica și atunci învinsul îndrăznește să vizeze tocmai întregul sistem al ierarhiilor, aparent atît de stabil: „Mă îndreptam spre biblioteca Bruckenthal să citesc studiile de lingvistică ale lui Wilhelm von Humboldt, cînd mă ajunge din urmă Wolf von Michelburg pe bicicletă, opreste lângă mine și-mi spune: «Mă duc să cumpur pătrunjel...». Mi-a fost o clipă ru-

șine să-i spun cu superioritate: «Eu merg la bibliotecă». Pe urmă m-am rușinat exact de contrariul. Eu eram în cultură, el în administrativ. Nu cumva el era în cultură și eu în administrativ? Nu cumva de 50 de ani fac același lucru, trăiesc în aceeași atmosferă de seră a culturii? Pe cînd Wolf a ajuns poate undeva, la un rafinement care e tot cultură, poate cultură adevărată, trecută în viață: își prepară singur supă, în timp ce noi, ceilalți, luăm supă de la cantina culturii sau facem și mai departe supe pentru alții, tot pentru alții...”

Și totuși, Noica are dreptate atunci cînd intoleranța sa vizează josul care compromite și trivializează cu adevărat. Într-un cuvînt, atunci cînd ierarhiile sale izolează la o margine îndepărtată **tersitismul**: „Istorismul ar scoti un triumf să știe exact — dacă ar putea găsi jurnalul întîm al Fecioarei — că ea nu a fost fecioară”. Și atunci s-ar satisface și ar odihni în triumf. Dar exactitatea este tocmai ce nu interesează în istorie. Căci tot cultul Fecioarei și toată mariologia și toate Madonele artei sînt un adevăr, pe cînd faptul că Fecioara s-a întinat e o **minciună** exactă, o pustietate și absurdă minciună. Admit că istoria să explice, de pildă, cultul vestalelor, care întretineau focul sacru al Cetății, prin faptul că nu existau chibrite în antichitate. Este măcar o explicație, chiar dacă una lamentabilă. Dar a invoca fapte mizerabile, care nici măcar nu explică nimic, ci dezarticulează, dizolvă, spală peretii pictații ai istoriei, ca să lase cărămida goală — e o nebunie a cunoașterii și a setei de exactitate [...]. De data aceasta, ierarhiile lui Noica funcționează și conving, pentru că ele au în vedere aspectul **moral** al existenței, adică un domeniu în care ideea **totalității** e mult mai greu, dacă nu chiar imposibil de admis. În această situație se află și atitudinea față de **politic**, unde Noica are din nou dreptate: „Cea mai joasă formă de istorie este cea politică. Ea avea oarecum demnitate în trecutul în care războiul mai avea demnitate. Acum zeul Marte e izgonit rușinos din istorie, iar politicul a rămas golgolul: simplă gospodărie economică, de o parte, expresie a animalității etnice, de alta. Tot ce e dezonorat la individ este legitimat la etnie. Ca și războiul, animalitatea națională s-a compromis. Istoria politică la acest nivel este rușinea istoriei”. Sau, într-o versiune mai strînsă și totodată mai expresivă: „Primul lucru de predicat: disprețul pentru oamenii politici, acești valeți ai istoriei comune. [...] Să-i lăsăm să se certe pentru dreptul de-a ne mătura străzile”.

Și în cele din urmă, ca o concluzie la teoria ierarhiilor lui Noica, dar și ca un **epitaf** la capătul propriei sale vieți: „Treii lucruri ne pot lăsa indiferenți: politica (Pythagora!), istoria și timpul. Tot ce e bun, tot ce e cultură iese din timp”. Poate că ideea **vieții** lui Constantin Noica e de căutat în acest „epitaf”.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune (XIII)

În urmă lectura cărții lui Fr. Fejtő, **Istoria Democrațiilor Populare**, — perioada lui Stalin, 1945—1952, vol. I.

— România a trebuit să livreze U.R.S.S.-ului pe loc, cu titlul de restituire a unor bunuri luate, aproximativ 100 000 vagoane de cereale, 261 000 capete de vite, 550 vagoane de zahăr, 286 locomotive, 5 000 vagoane cale ferată, 2 600 tractoare, etc., etc.

— Lărgindu-și controlul politic și economic prin intermediul partidelor comuniste, U.R.S.S. separa țările din Est de partenerii și sursele de aprovizionare vestice care le erau indispensabile. Controlul exclusiv al vieții economice a Estului, exercitat de către o țară ca U.R.S.S., care era departe de atingerea unui nivel de industrializare comparabil cu al țărilor dezvoltate, presupunea inconveniente serioase pentru dezvoltarea economică a Europei orientale.

— **Sovromtransport**: întreprindere pentru transporturile fluviale și maritime. În formarea acestei companii mixte româno-sovietice au participat cu toate șantierele și cu toate vapoarele lor, în vreme ce contribuția sovietică se limita la câteva nave germane confiscate în porturile românești ca pradă de război. Se estimează că participarea sovietică nu depășea 5%. În

ciuda acestui fapt, partea sovietică în capitalul companiei mixte era de... 51,2%.

— În vreme ce în 1938 industria petrolieră românească număra 23 600 muncitori, în 1947 ea va avea 50 200, însă pentru o producție care nu era decît... jumătatea celei din 1938. (...) Uniunea Sovietică achiziționa întreaga producție de petrol românească, la prețul din 1939. Între timp însă, prețul petrolului pe piața mondială crescuse de 85 de ori!

— „Este o adevărată onoare a face zilnic efortul de a merita să fii membrul unui partid care are în fruntea sa asemenea conducători precum Gheorghiu-Dej”, — se putea citi într-o broșură publicată de editura P.M.R. în 1951.

Desigur, încă din 1950 se putea distinge o tendință de a-l ridica pe Gheorghiu-Dej, supranumit **cel mai bun fiu al României**, deasupra colegilor săi din Biroul Politic, dar nu era aici decît adaptarea și pentru România a unei metode aplicate în toate țările blocului comunist, metodă ce consta în a le dota pe fiecare dintre acestea cu un „mic Stalin”. — Bierut în Polonia, Gottwald în Cehoslovacia, Rakosi în Ungaria, Cervenkov în Bulgaria — care nu era în mod necesar personalitatea cea mai puternică a regimului, dar trebuia să fie cea mai reprezentativă.

— ...problema privilegiilor noilor regimuri, a șefilor, managerilor, cadrelor de tot felul, care își iau din producția curentă o parte atît de substanțială. (obs. mea: mă simt obligat să reamintesc că autorul nu se referă la anii '80 ci la '45—'50, cartea fiind publicată în 1952). Sub pretextul combaterii unui „egalitarism mic-burghez” care „frînează productivitatea”, cercurile conducătoare ale partidului și administrației comuniste justifică crearea unor numeroase privilegii alimentare, vestimentare, cu privire la condițiile de locuit, concedii, etc., privilegiu care, oricît ar fi de modeste prin comparație cu cele de care se bucură un milionar occidental, îi ridică pe cei care beneficiază de ele cu mult deasupra nivelului general. La fel ca în Uniunea Sovietică, asistăm astfel la nașterea unei noi clase sau caste sociale, alcătuită din personalități „suspuse” ale partidului, sindicatelor, administrației politice ori economice, armatei, poliției, lumii literare, jurnalistice, mediilor artistice și științifice, personalități care, avînd mijloace de zece ori mai mari decît un salariu mediu, trăiesc în bunăstare, ba chiar lux în mijlocul penuriei generale. (...).

În România, un decret ministerial fixase în 1949 minimul venitului unui funcționar al administrației la 3 328 lei lunar, față de un maximum de... 42 600 lei. În acel timp, salariul unui muncitor necalificat nu era decît între 2 000 și 2 500 lei.

Dar oare prin care alt stimulente să fie înlocuite aceste privilegii, care au meritul de a atîsa față de regim prin legăturile interesului și recunoștinței? În mijlocul nemulțumirii și oboselii generale, baza cea mai solidă a regimurilor populare nu stă oare tocmai în „șefii” de la diferite niveluri, care mîncîncă pe îndestulate și după pofta inimii, care locuiesc confortabil și ale căror soții nu sînt nevoite să-și petreacă dimineața la

cozi? Nu acești privilegiați sînt cei care propovăduiesc teza fundamentărilor a regimului, teză potrivit căreia **nivelul de viață coborît este consecința directă a slabei productivități**? Și cît numai ameliorînd producția muncitorilor va putea să-și amelioreze propria situație?

Comentariu după o jumătate de secol. Mai întîi că, la vestita întrebare, „ce ai făcut în ultimii cinci ani”, eu n-am alt răspuns mai exact decît acela că am crescut doi copii foarte frumoși din salații de tineri profesori, adică 2 050 + 2 070 lei lunar, din care scăzînd toate cheltuielile ajungem la o medie sub 700 de lei pe membru al familiei, adică la limita de jos a suportabilității, dar cu mult s_b cea a decenței. Asta în vreme ce vestitul raport de 1 la 5 (vorbă să fie) asigură vorbăreților exact situația descrisă mai sus de Fejtő.

Și mai importantă este însă ultima afirmație a autorului citat, cea cu creșterea productivității care ar duce la creșterea nivelului de viață, ceea ce nu se întîmpla niciodată. Statul (adică cine?) găsînd întotdeauna metode de a ajusta relația. Poate că aici e cheia. Decenii la rînd nî s-a tot spus (atenție, chiar și după decembrie '89!!!) că trăim prost pentru că muncim prost. Nu vom leși din această groapă în care am intrat deja pînă-n brîu, decît atunci cînd vom înțelege (și le vom spune și acestor tovarăși) că am trăit și trăim în continuare prost pentru că ei administrează și conduc prost.

Mihail Oprea

teo chiriac

Paradisul exilat

În creierul meu
în oasele mele în sine
trăiește un mort de treizeci și trei
de ani

îmi pun o haină pe măsura universului
și ies din casă
cu gustul exilului pe buze

nu există străzi pentru întoarcere
atita timp cit infinitul e lama palpabilă
a cutitului de vinătoare

zeul meu e acest ciine schiopătind
schelălăitului lui este
rugăciunea mea

seara, în parcul suspendat între da
și nu
el și ea își ucid sentimentele
iar cuvintele lor se sărută virginal

cindva voi scrie despre aceasta
un lung poem de dragoste
pe nechezatul unui cal.

Istoria, metafora și plutonierul

Nu ! — striga istoria
pusă la zid

plutonul de execuție
stătea cu arma la picior și aștepta
ordinul plutonierului

nu nu nu ! — striga istoria
pusă la zid

plutonul de execuție
stătea cu arma în cumpănă și aștepta
ordnful plutonierului

nu nu nu ! — striga istoria
pusă la zid

plutonul de execuție
stătea cu arma la ochi și aștepta
ordinul plutonierului

nu nu nu nu ! — striga istoria
pusă la zid

inspirat, plutonierul se apropie
și-i acoperă istoriei fața
cu o metaforă

Hamlet-Visotki

Se făcea că prințul de Hamlet-Visotki
interpreta la chitară vinătoarea de lupi
se făcea că spectatorii erau chiar lupii
se făcea că spectatorii erau chiar
hăițașii

a fi lup este o eroare. plingeau unii
a nu fi lup e o fărâdelege, urlau alții

în timp ce prințul de Hamlet-Visotki
interpreta, hăițuit, vinătoarea de lupi

se făcea că mille de spectatori
consternați
puneau la cale-n final explozia de
aplaude
se făcea că unul din ei, insingerat, își
privea
palmele găurite de cele două cuie
eterne...

dar muzica se prefăcea în os
dar cuvintele se făceau de carne ciudată
se făcea că aplauzele se aminau pe
altă dată.

Ars poetica

Moartea mea linge mierea de pe frunze
eu rostesc în grabă un cuvint
cu creier cu gură cu buze

cuvintul se uită la mine ciudat
urlă înroșit de durere și repede
rostește un alt cuvint condamnat

și acesta îl rostește pe altul
și acesta îl rostește pe altul
și altul pe altul și altul pe altul

de prea mare tristețe ultimul cuvint
rostește în grabă cuvintul următor
avind și el gură avind și el gind

și tot așa pină cind ia naștere poemul
cu trup de copac dement și întornat
sub care sînt cel mai frumos spînzurat

și toate acestea în timp ce moartea mea
cerindu-și parcă mii de scuze
linge mierea de pe frunze

L-am văzut

Eu l-am văzut pe Dumnezeu plingînd
la ora zero cind se lasă ceața
într-un oraș din care fuge viața
într-un oraș cu muritori de rind

eu l-am văzut într-adevăr cum plinge
îngenunchat pe vechiul caldarîm
într-un oraș cu floare de salcim
într-un oraș amirosind a singe

eu l-am văzut plingînd pe Dumnezeu
pe bulevardul Lenin colț cu Piața
într-un oraș din care fuge viața
într-un oraș din care fug și eu

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Atenție !!

Acest titlu a devenit celebru
prin așezarea sa, de un ziar „anumit“
deasupra unui articol în care, fără nici
o probă, se dezvoltă un scenariu abra-
cadabrant de „destabilizare“. Evident,
cei care aveau interes să creadă, sau
să se prefacă a crede, în asemenea pros-
tii le-au crezut ori au mimit foarte
bine.

De aceea scriu și eu : atenție ! Numai
cî am probe. Atenție, poezii chiar dacă,
din nefericire, mai dispar înainte de
vreme, sînt totuși mulți. Unii au ser-
tarele pline. Editurile sigur că mai cen-
zurcăz dar au apărut și edituri parti-
culare — nu toate scot „femei celebre“!
Atenție, presa literară are și ea impac-
tul ei, cu tot tirajul artificial redus, mai
ales „afară“. Atenție că se scriu cărți !
Atenție că limbajul debitorcesc de la te-
levizor n-a ocupat complet posibilită-
țile de exorimare ale acestui popor. —
sînt cite unii care știu să exprime ade-
vărul într-un mod credibil.

Atenție, că există variante care pre-
zintă garanții la bălăcăreala nationalis-
tă, socialistă și chiar national-socialistă
dintr-o parte a presei care nu e „anu-
mită“. Atenție !

Heria Gârbea

Nicolae Prelipceanu
MAȘINA DE UITAT
Editura Cartea Românească

De la **Turnul inclinat** (volum de de-
but pe care l-am scos, prin tocmeală
în pasaj, la 20 lei luna trecută, întrucît
îmi lipsea) cota valorică a poeziei lui
Nicolae Prelipceanu a crescut constant,
fiind astfel în imposibilitate, chiar cu
ajutorul mașinii de uitat, să ștergem
din amintire anumite momente de ex-
celență. De n-ar fi decît poemul „Ce ai

făcut în Noaptea Sfintului Bartolomeu“,
cu reluarea căruia prezentul volum se
deschide, și tot am reține un moment
antologic al creației lui. Într-adevăr a-
cesta este un poem-cheie într-o operă
care, în mare discreție dar nu fără or-
goliu, propune cenzura conștiinței.

La Nicolae Prelipceanu este domi-
nantă tema vinovăției neabsolvite, a
tentativei disperate dar inutile de puri-
ficare, a păcatului nu originar (credi-
tar) ci dobîndit, un fel de SIDA a su-
fletului, nu-i așa, pentru care nu pot
fi acuzați părinții sau întimplarea. „Iar
cînd va veni ziua / va fi greu să te
schimbi / o să fie prea tare lumina /
o să cauți puțin întuneric / o umbră
măcar / să te simți și tu acasă / aici în
această lume / necruțătoare“ (A doua
zi).

Articolele de atitudine ale lui Nico-
lae Prelipceanu dezvăluie de altfel ace-
eași teamă a vinei individuale și pu-
blice necompensate. Totul însă cu o
deosebită moderație, cu o (auto)ironie
conștientă de păcatul capital pe care îl
reprezintă minia. O poezie care prezin-
tă exact aceeași stare de spirit este **O
mare bucurie** : „În timp ce voi stați și
petreceți și îmi dați telefoane / din cînd
în cînd spunîndu-mi starea noastră
este / îmi mai potrivesc și eu pe ochi
bandajele ca nu cumva // în timp ce
voi strigați și vă bucurați de voi / mă
mai bucur și eu că sînt legat la ochi /
atît de bine și că nimeni nu-mi poate
desface / marele albuș pansament“.

JULIETA CIOCHINĂ :
Panou din module funcționale

PAUL EUGEN : Remember

O poezie foarte bine lucrată chiar cu
o emfază a perfecțiunii în amănunte
dar voit silențioasă și vanitos ascunsă
de draperii. Dincolo de ea autorul este,
în ciuda surdinei aplicate de ironie, un
militant intransigent față de faptele
sale și ale celorlalți, care trebuie supuse
obligatoriu la „proba hîrtiei“ : „Trebuie
să-ți pui pe hîrtie totul / să faci gră-
mezi de creioane și cirpe / orînduite
frumos / pe coli nesfîrșite / să dormi
cu teasta goală tot acolo / să mînci /
să te speli / să expectorezi /.../ să-i mai
chemi și pe alții la tine /.../ să-i pui pe
hîrtie / ca să vezi / cum rezistă acestei
probe / și niciodată să nu strîngi ta-
raba / cea albă“.

Chiar dacă publicul s-a obișnuit să
admire poezia spectaculoasă și scanda-
loasă iar criticii sînt și ei o parte din
acest public, tensiunea „de interior“,
dar nu mai puțin dramatică a conștiin-
ței vigilente pînă la intoleranță, ridică,
la Nicolae Prelipceanu, un edificiu im-
portant de unde tot se vede și de peste
tot vizibil, un „Foișor de foc“ : „de ce
n-au intrat în casa ta / și de ce nu te-au
ucis / în Noaptea Sfintului Bartolomeu /
.../ singur în Noaptea Sfintului Barto-
lomeu / nu poți fi /.../ nu ajunge / să
fii singur / nu ajunge / trebuia să mai
chemi pe cineva /.../ nu te credem des-
pre Noaptea Sfintului Bartolomeu“.

Nu ca o scuză, ori ca un alibi, dar
în Noaptea Sfintului Bartolomeu, pe
stradă, mi s-a părut că-l văd pe Nico-
lae Prelipceanu. Era și imposibil să nu
ne întîlnim, noi cei din zona Foișorul-
de-Foc, reușim de regulă împreună.

ALEXANDRU BADEA : Geneză

Vicențiu Ghioldum
OAZA POSIBILĂ
Fără editură

Pe cont propriu Vicențiu Ghioldum
scoate un volum de versuri în care a-
dună poeziile din două decenii de scris.
Poetul din Onești este de altfel un in-
singurat, așa cum trădează versurile
sale și, la urma urmei, chiar titlul cu-
legerii. El viețuiește într-o oază, enclavă
în deșert, își impune o izolare dar
în același timp suferă de claustrofobie.

Aceasta pare să fie miza poeziei lui
Vicențiu Ghioldum : a trăi în lume sau
numai în sine : „Oaza posibilă / Dar
timpu-i de sare / și fuga-i de sare / nă-
prasnica sete. /.../ Un fel de lumină,
de-ndată visare / fintini alergînd, niște
cai — / o goană fără scăpare / spre oaza
ce însuți erai“.

Din această completă introvertire re-
zultă și ignorarea absolută a oricăror
mode, inactualitatea voită, din punct de
vedere al modului de exprimare a emo-
ției. Poezia lui Vicențiu Ghioldum este
o confesiune fără măști și reușita ei de-
pinde numai de posibilitatea cititorului
de a rezona imediat la emoția autoru-
lui, fără nici o trecere prin admirația
față de utilizarea cuvintelor.

În ce mă privește m-am simțit, din
motive personale, vizat de poemul
„Ciinele Phoenix“.

Doi prozatori față în față cu lumea

În scrisul lui Marin Preda, referințele la Sadoveanu sînt abundente și, pe alocuri, ușor iritate. Stăruie în ele amintirea unei întâlniri directe, cu prilejul căreia „zimbrii moldoveani” a re-proșat confratele mai tînăr că „sălbăticește limba”. Preda n-a uitat. În **Cel mai iubit dintre pămînteni**, maestrului i se pregătește surpriza postumă a unei șarje colegiale. În paginile consacrate aceluiași, cu alte ocazii, există o anumită rezervă imbibată de admirație nuanțată. Pe Preda — autor apăsător de „fatalitatea relației” — Sadoveanu îl incită la emulație altfel decît Rebreanu. Față de acesta din urmă, Preda se situează transant, deschis, programatic: în schimb, relația cu Sadoveanu e mai întortocheată, mai ascunsă.

În **Imposibila întoarcere**, romancierul sesizează sistemul fundamental de referință în funcție de care trebuie înțelese personajul sadovenian: cadrul cosmic: „Și iată un român cu o viziune grandioasă: omul, după el, este o ființă care, trăind pe lingă lacuri, în păduri și pe dumbrăvi, se amestecă împreună cu animalele și păsările, fără să le fie, pe planul unei mari finalități biologice, superior sau inferior. Pe planul conștiinței de sine, omul sadovenian nu e stăpînul naturii, nici nu vrea să fie, și e fericit să se retragă în sinul ei de cîte ori e lovit sau urgisit de soartă printre semenii săi.” (Cărți și eroi).

Pasajul surprinde exact nu numai cadrul de referință ci și relația particulară stabilită cu el: în planul conștiinței, individul nu domină natura și, prin urmare, se lasă integrat, asimilat de cadrul natural.

La Preda lucrurile stau altfel. Atras frecvent de spectacolul lumii, personajul nu se simte niciodată absorbit, rămînînd, reticent, în afară, adeseori deasupra. Ca totdeauna, în proza scriitorului, distanțarea e o propedeutică a meditației și a comentariului.

În momente de criză, Constanta sau Petriș au reculeri spre natură. Niculae se retrage în grădina sa, dedîndu-se unor contemplații voluptuoase, cărora Simina nu le află nici un haz. Excomunicat de semenii, Călin Surupăceanu hoinărește pe la marginea orașului, făcîndu-și pentru o vreme culcuș în pădure. Ce sens are relația aceasta, care pare uneori a-l apropia pe cei doi autori, cînd într-un plan esențial îi desparte?

Una dintre cărțile în care Preda amorsează chestiunea este **Risipitorii**. Boala prielujește Constante migratiunii imaginare frecvente, în spațiul securizant al unei copilării consumate în zona „de trecere” între sat și oraș, în mediul aerat al suburbiei. Regresivitatea spre mediul natural — survenită,

cum spuneam, în planul închipuirii — nu e o simplă repetiție ci o retrăire „știutoare”, preocupată să scormonească nuanțe. Ce reține comentariul retroactiv al Constantei? „Privea pe atunci totul cu ochii micșorați, cu acel sentiment aproape divin de posesiune care îi soptea că tot ce vedea îi aparținea, fie și numai pentru faptul că totul se afla mai întîi în ea (nu-și amintea niciodată ca privirea să descopere ceva străin), și dacă norii pluteau pe cer și circiuma din coit era acolo la locul ei și dacă lumina soarelui scălda cartierul sau ploile zguduiau pămîntul, asta nu era decît o năvală vastă și liniștită a acelorași lucruri aflate mai întîi în mintea ei și le scotea afară prin ochi, fiindcă era destul, de pildă, să strîngă din pleoape și să-și astupe urechile, fie și pentru o clipă, pentru ca totul să se acopere, noaptea populată de fosnetele abia auzite ale ploilor, țîrîitul greierilor și țîntarilor, tînguirea și vijîitul crivățului iarna...” (ed. a IV-a).

Cîtă distanță față de omul sadovenian, care nu încearcă să domine natura „în planul conștiinței”, cum precizează Preda, nemulțumit. Personajul lui Preda are impresia reconfortantă că se regăsește într-o natură însuflețită, modelată, inoculată în prealabil cu sens de el. Aici nu mediul anexează, ci insul. Totul se află „mai întîi în el”, urmînd să fie proiectat în afară, la limită, creat. Devălmășia cordială dintre om, vietăți, bălți și dumbrăvi devine de neconceput. Insul nu se întoarce spre natură ca să-și afle un rost, ci ca s-o cheme în orizontul conștiinței. De cîte ori e lipsită de zărire semnificației, de pîlpîirea unui înțeles, realitatea brută capătă stridența peisajului kitsch. Prin sine însuși, peisajul nu e iluminat, transfigurat de nimic. Sau, cum susține Preda într-un fragment de reținut, „copacii sînt prea copaci, norii prea nori...”.

Pasajul de care vorbesc limpezeste, de altfel, natura reală a raportului dintre ins și existent, la Preda. Pe măsură ce boala i se agravează, Constanta se chinuiește, deznădăjduită, să mute dialogul cu lumea din sfera amintirii și a închipuirii în cea a experienței directe. Dar nici o comuniune nu are loc. Apare, dimpotrivă, o senzație de înstrăinare. „Alit de chinuitor, încît se uita la copaci cu o stranie invidie. Ei erau superbii cu coroanele lor de frunze, încați de lumina soarelui, puternic și nepăsători. Iar deasupra lor, cerul plin de nori și soarele atotputernic. Se uita în sus dar nu putea îndura lumina, totul era prea viu, copacii prea copaci, norii prea nori, prea adevărați, parcă erau ființe animate de un mare secret care fusese și în posesia ei și de care acum, cu memoria stinsă, nu-și mai putea aminti”.

LUCIA MARTEI

GEORGIA LAVRIC: Sf. Ioan

Legătura de odinioară se stabilise pornind dinăuntru. Evadările Constantei în natură erau tot atîtea raiduri interioare, etape de-a lungul traiectului spinos al dobîndirii conștiinței de sine. Pe măsura întințării focarului de sens — mintea Constantei fiind atînsă progresiv de boală —, universul exterior își pierde fascinația, devine opac și ostil, pare conceput în tonuri ostentative, provocatoare. În proza lui Preda, întîlnirea ocazională a omului cu natura e, deci, un simplu prilej oferit conștiinței ei ca să se situeze — prin recunoașterea, pierderii, regăsirii succesive — față de sine. De fiecare dată, romancierul marchează grijuliu decalajele, preocupat de jocul de forțe dintre interior și exterior.

O atitudine care îl deosebește de Sadoveanu — ca și de Rebreanu — îngăduindu-ne să-i descoperim prelungiri pînă în planul „finutei” auctoriale. Rebreanu, spre exemplu, își domină lumea. Sadoveanu, în schimb, o ocoțește. În ceea ce-l privește, Preda o observă și o comentează sau, cum spune Magdalena Popescu, inspirat, o asistă. În interiorul lumii fictive, relația dintre ins și natură, dintre ins și ceilalți, dintre om și destin, se supune acelorași modele. Personajul lui Rebreanu e vesnic agresat, sufocat, stăpînit de ceva. La Sadoveanu, cuvîntul de ordine e integrarea; ea nu este siluitoare ci vine dinăuntru, e un consens asumat și convertit în normă individuală. La Preda, omul cultivă cu tenacitate discordanțele; între el și alteritate se conservă o marjă de „joc”.

Chestiunea dialogului potențial dintre individ și mediul său natural a preocupat pe creatorul Preda. Confesiunile sale stăruie asupra situației insului în raport de natură.

Viața ca o pradă reia suita de raporturi de tip „în afară/inăuntru” existente în **Risipitorii**. Plecîndu-și urechea la „glasul pămîntului” și la chemările viețuitoarelor, copilul învață treptat că singura voce demnă de atenție e cea care sălășluiește în sine. Gîndul comuniunii cu natura nu dă fiori cosmici și nici nu liniștește conștiința, turmentată de proiecte în ebuliție, a tînărului scriitor în devenire. După ce pare că s-combă o clipă în fața edenului hivernal de la Sinaia („Iată paradisul! am gîndit, care e locul tău în el?...”), junele aspirant la imortalitate se arată mai degrabă agasat de presupusele pretenții de anxietate ale naturii: „Bine, am zis, înotînd în ninsoare, mă plorîsești, îți cunosc glasul demult... Florile cimpului îmi sopteau și ele același lucru, ca și cîntecul greierilor sau apariția berzelor în grîu, strigătul pitpalacului și țîpătul ciocîrliei, nu te uită nimeni, fii fără grijă”.

Prozatorul nu-și reține o săgeată în direcția — pavată cu clișee — a autorilor care exaltă comuniunea cu natura: „Feeria din jur nu era un vis, nu se spulbera, fulgii dansau, ai fi zis chiar că se zbuguesc și expresia «natura în sărbătoare» care mi-a venit în minte m-a făcut să surîd cu ironie”.

Un comentariu „înscris” pe marginea prozelor sadoveniene e pregnant mai ales în pasajele care evocă elemente străine de sistemul curent de referință al ficțiunilor lui Preda: mediul avatic cu fauna și flora sa, lupoaica din pădure ș.c.l. — acestea dînd nota familiară a peisajului din atîtea „tări”, „împărății” și coclauri uitate de lume ale maestrului. În textul lui Preda, ast-

fel de inserții au rolul de citate. „Apele, riurile, bălțile nu-mi vorbeau, nu puneam deci mare preț pe ele; nici ploile, nici pătura, nici soarele... Îmi sopteau doar că sîntem împreună și că sîntem fericiți, mare lucru, vedeam și simțeam și singur că așa este. Cînd am înțeles că eu și natura n-aveam o soartă comună, că adică eu voi dispărea în cele din urmă și ea va rămîne, am văzut-o (s.a.) și a început să-mi placă, dar nu pentru că era frumoasă, ci pentru că va dăinui și așa cum m-am născut eu, avînd multă vreme fiorul eternității, se vor naște și alții și o vor vedea (s.a.) ca și mine. Animalele, în afară de cai, nu-mi vorbeau nici ele, căci mugetul și behăitul lor nu-mi spunea decît că le e foame sau sete sau că trebuiau date la taur. Vîntul, vijelia, trăsnetul, zăpezile, nu-mi dădeau un fior cosmic, mi-erău familiare. Nu mă contopeam cu ploile, să cadă apa peste mine și eu să stau sub ea și să gîndesc că sînt fiul naturii, cu nimic deosebit de animale și păsări, de peștii din baltă și rala sălbatică... Nu credeam că pămîntul e în mod egal al meu și al lupoaicei din pădure...”

În **Cel mai iubit dintre pămînteni**, angajamentul polemic față de un anumit tip de literatură — ilustrat la noi de Sadoveanu, dar nu numai — e ușor de descoperit: „Marea taină — comentează Petriș — era prezentă în mine și prin ea înțelesei că natura nu e plină de sufletul nostru, deși ne naștem cu acest miraculos sentiment, trăim vesnic cu el, credem cu putere în realitatea lui și în clipe de disperare ne adresăm — mîntîitor, care nu ne-au făcut nimic, norilor și apelor și pădurilor, să ne redea ceea ce le-am dăruit (investiție naivă!), sufletul nostru intact și pur, ca să scăpăm de cel murdărit de oameni și de noi înșine. Strigi, dar pădurea tace. Ecoul îți întoarce doar propriul glas, propria-ți deznădejde...”

Nimic din pulsația tainică și plină de poezie a adîncurilor sadoveniene de pădure, a ostroavelor, eleșteilor și smîrcurilor; insul nu se integrează marelui flux cosmic, simțîndu-l structural străin, percepîndu-l ca pe o alteritate, cu care cel mult poate intra în dialog. Speranță derizorie și aceasta, împlinită doar într-un plan inaccesibil comunului: în proiectele imaginativ-filosofice ale autorului Petriș. Acesta visează că pînă și pietrele (sau sandviciurile, cum îl tachinează cu bonomie avocatul Ciceo) ar putea „ști de noi”.

Un filosof ca Petriș se poate consola cu ideea că, la limită, conștiința este, totuși, temelul cosmosului. (Cum se vede, ipoteza ca atare răstoarnă cu totul raportul prin care, la Sadoveanu, cosmosul asimilează umanul).

Dar ce îi rămîne insului comun? Iluzia — naivă, se grăbește să sublinieze prozatorul — prin care un personaj precum Constanta inventează lumea, spre a se regăsi și refugia, după aceea, în ea. În astfel de pasaje — frecvente la Preda —, scriitorul pare a dialoga nu numai cu alții ci și cu personajele sale, amendîndu-și propriul roman.

Indiferent de ce tip ar fi ea, la Marin Preda „relația” cu alteritatea rămîne sub semnul distanței.

Monica Spiridon

O delegație a Uniunii Scriitorilor s-a deplasat în zilele de 5-8 februarie a.c. la Chișinău în vederea semnării unui acord de colaborare între Uniunile Scriitorilor din România și Republica Moldova.

Cu acest prilej au avut loc întîlniri cu primul-ministru Mircea Druc, ministrul culturii Ion Ungureanu, conducerea Uniunii Scriitorilor și conducerea unor reviste literare din Chișinău, cu numeroși scriitori și cititori. În cadrul acestor întîlniri, într-un climat de sinceritate fraternală, au fost trecute în revistă viltățile modalității de osmoză a literaturii scrise de o parte și de alta a Prutului, în vederea ștergerii diferențelor pe care o istorie vitregă le-a semănat artificial. Au avut loc de asemenea discuții profund responsabile și pline de gravitate despre destinul literaturii în noua lume în care vom intra cu toții și în care rolul scriitorului va fi mult diferit, dar la fel de dificil.

Centrul PEN din România se vede obligat să protesteze din nou împotriva climatului de violență și intimidare întreprins împotriva unor membri săi.

După romancierul Banu Radulescu, un alt scriitor român, profesorul, filologul și poetul Petru Creția a fost mai întîi amenințat și apoi maltratat de persoane necunoscute. Adăugate scrisorilor și telefoanelor de insulte și amenințări primite de mulți alți membri PEN, ca și campaniilor de zvonuri și calomnii dirijate împotriva celor cu opinii politice aparținînd opoziției ne-parlamentare, aceste incidente brutale dau măsura degradării situației morale politice din România și caracterului iluzoriu al democrației românești.

Membrii Centrului PEN nu pot admite folosirea forței ca mijloc de intimidare și nici folosirea pumnilor în lupta de idei. Ei își exprimă convingerea că spiritul nu poate fi înfrînt de nici o formă de represiune, că adevărul va supraviețui minciunii, oricît de agresivă ar fi ea.

CENTRUL PEN DIN ROMÂNIA

TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ

Metamorfoza unui sistem de semnificații

I. GÎNDIREA

A existat o alungare din Rai. Nimic nu poate fi înțeles dacă nu se acceptă faptul că omul este o ființă coruptă că, foarte la început, drumul său prin și către existență a fost fracturat. Dacă acest om nu ar fi altceva decât ființa naturală care intră exclusiv în relații de reciprocă determinare cu lumea fizică atunci el nu ar avea decât să progreseze sau să regreseze, mai lent sau mai rapid, fără nici un fel de încercare de a se desprinde de sine fără disperări și angoase, supus unui destin în același timp ineluctabil și perfect întrucât nu este altceva decât însăși împlinire a naturii interioare în cadrul vastei naturi ambiante. Cea mai puternică determinare umană este însă absolutul — pe care îl realizează sau nu ca perspectivă și atracție, în chip conștient — absolut care îi cere să fie altceva decât reușește să fie, care îl recompensează prin demnitate și respect atunci când îl urmează și îl sancționează grav, prin dezintegrare, suferință, rătăcire, nedemnitate, când îi întoarce spatele, când îl contestă, când se separă de el fie și doar inobservabil, însă perfid sau pervers. Condiția biologică determină condiția umană cu mult mai puțin decât această omniprezență absolută, care nu este decât memoria perfecțiunii originare și, deci, posibilă, originară sau — ceea ce este același lucru — indubitabil dată nouă ca posibilă și totuși pierdută. Am fost alungați din Paradis, dar nu am pierdut memoria Paradisului, această memorie, de a cărei păstrare se îngrijește, fiind cu divină putere, când cu umană imperfecțiune, religia sau religiile, ori cel puțin câteva dintre ele. Căutăm să revenim în acel loc al absolutului și însumarea încercărilor noastre — nu drumul înapoi, ci simplele încercări de a găsi acest drum, prin gesturi care par tot mai rătăcitoare și obscure — alcătuiește tot ceea ce numim istoria. Mersul istoriei este rătăcitor și obscur pentru că încercările omenești în căutarea unei reînnoiri nu sînt mai niciodată sincere și adevărate. Și fiecare epocă și fiecare om și fiecare fragment al ființei noastre, fiecare conștiință și fragment de conștiință suferă iar și iar alungarea din Paradis.

În planul atât de elementar al existenței politice a umanității începutul acestui secol nu a fost cu totul fericit, poate chiar abundă în inegalități, aroganță, nedreptate și primejdie, dar avea o claritate a sa, o sinceritate care nu poate fi decât regretată. Imperiile nu se declarau democrații, democrațiile știau cât sînt de autentice democratice și cui aparțin, cei care doreau legalitatea nu alterau ci cultivau limbajul, cei care aspirau la constituirea unor state puternice se bazau mai puțin pe capacitatea de a sacrifica indivizii cît pe o supraabundență și supradetvoltare a individului din care acesta în mod firesc ceda o parte autorității. A existat,

totuși, păcatul naționalismului — în varianta ideii că Paradisul nu trebuie recîștigat pentru toți oamenii ci doar pentru o națiune sau o rasă. Principiul național a fost apoi făcut să cedeze pasul în fața principiului urii de clasă, a dictaturii bazată pe învrăjbirea internă a unei întregi națiuni. Imperiile se declarau democrații și declarau democrațiile imperii, democrațiile nu mai știau nici cui aparțin, nici care este scopul lor; practica legii devenea imposibilă în condițiile alterării programatice a limbajului, puterea unor state decurgea din confiscarea însăși a ființei umane. Cel de al doilea război mondial nu a reprezentat, în direcția acestei degradări decât încă o treaptă în jos, încă o alungare de lingă un rest incert de paradis. Părea că nu mai avem unde să fim alungați mai jos, că nu mai este posibilă experiența repetării, fie și simbolice, a căderii originare, cînd Revoluția noastră, cînd revoluțiile Estului european au făcut posibilă încă o corupere, încă o alungare, ceea ce nu a întîrziat să se întîmple. Am reușit să urcăm parcă numai și numai spre a putea fi din nou prăvăliți. Reluăm încercările reînnoirii, cît de vagi, către perfecțiune. De ce? Oare numai spre a folosi autodestructiv un spațiu al rătăcirii la care, poate, sintem condamnați? În fapt, ne putem pune întrebarea: mai sînt toate aceste regăsiri de sine și prăbușiri simple mișcări politice sau sînt mult mai mult decât atât? **Am trăit în state totalitare. Nu mai trăim în astfel de state, trăim în schimb, inserați, incluși, participanți, într-o istorie totalitară.** Așa cum altădată statul ne implica total, împotriva dorințelor, voințelor, ideilor și speranțelor noastre, așa astăzi și, poate, mereu în acest secol, istoria ne implică total, voluntari fiind, sau neîntrebați în actul implicării, ne determină nu doar existența politică dar și cea morală, intelectuală, religioasă, afectivă, erotică, estetică, economică. Niciind nu s-a mai întîmplat așa — oricum nu la o astfel de scară, nici în sensul extensiei planetare și nici în cel al profunzimii fenomenului. **Deprimarea noastră de azi — incontestabilă — ține poate mai puțin de ceea ce oricine vede a fi decădere, o recădere, cît de sentimentul de a fi condamnați să aparținem unei istorii totalitare.** Această istorie depinde întrucîtva de noi, dar, odată declanșată, ea ne prinde total, în fiecare dintre momentele și releele ei. Omului de altădată, deznacionalizat și rămînea constanța condiției etice, religioase sau intelectuale. Cel care pierdea economic putea să se mențină într-o anumită ambianță socială. Omul de azi joacă fiecare element constitutiv al ființei și al destinului său la orice accelerare, sau decelerare, sau turnantă a istoriei, cu alte cuvinte în fiecare clipă. De ce stau lucrurile astfel? Istoria este, totuși, în desfășurare, mai ales politică. Să însemne toate acestea o determinare pre-ventivă dinspre politică a ansamblului compartimentelor vieții umane?

Viața omenească este viața în (sau într-o) semnificație. Dacă numeroase din compartimentele definitorii ale condiției omului sînt înalt semnificative, dacă ele realmente spun omului ceva atunci viața omenească va avea stabilitate. Dacă, însă, semnificația marilor factori ai ontologiei umane este săracă, dacă doar unu sau doi dintre aceștia au o reală valoare semantică în comunicarea și în legătura interumană, atunci viața omenească va fluctua, într-un echilibru precar, mai adesea în dezechilibru și totul va tinde să se schimbe odată cu tot ceea ce se schimbă, mult sau infinitesimal. Cum tot ceea ce oscilează necontrolabil se zbate între extreme, alternăm aventuri către absolut cu recăderi aproape la fel de dureroase precum prima alungare din Paradis. Ne aflăm în cursul unei tranziții politice. Aceasta este însoțită de metamorfozarea întregului sistem de semnificații

PETRU LUCACI : Dialog

ale existenței omenești. De ce? Pentru că am trăit o îndelungată desemantizare a tot ceea ce ar fi trebuit să însemne realmente ceva pentru om. Nici o valoare umană, oricît de inerent umană și oricît de necesară omului și umanității, nu este scutită de inflație, corupere sau convertire în ceva diferit de ceea ce a fost altădată. Iubirea este mai întîi secularizată, apoi disociată de etică socială, apoi detașată de o etică a convenției interpersonale, apoi, ca o consecință ineluctabilă, privată de capacitatea de a putea funcționa drept mediu de comunicare, fiind redusă la trăire autică, fie și în condiții de complementaritate biologică sau socială. Evoluții similare către insignifianță au etica, moartea, intelectul. Toate își pierd ca printr-o vrajă ostilă, adevăratele semnificații știute. De acest proces al alienării este salvată o singură componentă a vieții. Aceasta, acum, invadează totul, la rîndul său corupe totul și, poate, pe baza ei se va putea reconstitui mai tîrziu — greu, dureros — totul. Este politica. Avem încă, în calitatea noastră de oameni, puterea de a trăi într-o semnificație, dar nu mai sîntem în stare de a fi cu adevărat semnificativi decît pe terenul politic. În funcție de existența politică — și numai de aceasta — ajung să se definească celelalte valori ale ființării noastre. Dar politica este acum atât de puternică pentru că, la rîndul ei, se nutrește din toate celelalte forme ale existenței umane — mai mult în prezent decît oricînd. Adevărata reînnoire către Paradis trebuie să constea în regăsirea semnificațiilor autentice, clare, profunde ale principalelor modalități de existență umană. Valorilor de principiu legate de acestea trebuie să li se asocieze valorile imediate, transferul lor în spațiul semnificațiilor. Apoi, poate va lipsi motivul unei noi alungări înspre degradare.

Politica nu doar impregnează existența umană, dar se și modulează pe această existență. A avea o nouă politică înseamnă a avea încă dinainte, inobservabilă, o nouă formă de existență. Statul actual — totalitar sau democrat — are, în epoca modernă, o caracteristică: este omniprezent. Prin ubiquitate, politica a invadat totul și mai ales a distrus semnificațiile altor modalități de a fi.

Hippolyte Taine arăta, încă de mult, în secolul trecut, că epoca modernă are drept cea mai importantă caracteristică o creștere continuă și puternică a rolului statului în controlul societății. Într-un stat totalitar totul se petrece din inițiativa statului. Într-un stat autoritar totul se petrece sub controlul statului. În statul liberal totul se produce cu coparticiparea statului, iar în cel democrat totul se petrece în prezența statului. Nimic din viața omenească nu decurge neimpozat fără protecția politicii, fără a sta sub scutul armatei, fără a se afla în schimb informațional cu instituțiile educației publice și nimic nu rămîne în afara razei de acțiune a organelor propagandei (în unele regiuri) sau a purtătorilor de cuvînt ai organelor puterii (în alte regiuri —

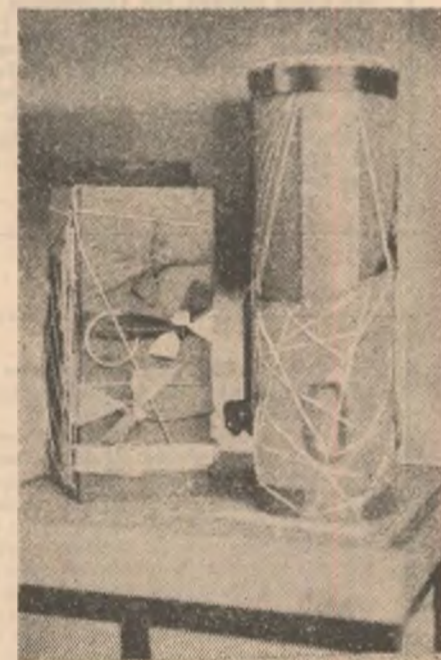
atenție: orice transformare a acțiunii neutre de purtător de cuvînt în fapt propagandistic este relevant pentru conștiința falsă a guvernanților). Relația cu statul devine, în epoca modernă, cea mai valorizantă pentru individ. Mediatorul cel mai important în relațiile sociale și chiar interindividuale a ajuns a fi statul. Familia, credința religioasă, creația artistică și intelectuală nu mai funcționează decît pe baze elaborate de stat, sau sub protecția statului și în limitele de importanță și semnificație oferite de stat. Statul este singura formă de organizare socială care își poate extrage structurarea din voință și contribuția tuturor membrilor societății — aceasta numai într-o democrație — sau poate impune acțiunea structurilor sale asupra tuturor membrilor societății — atît într-o democrație cît și într-o dictatură.

Niciuna din valorile sau formele existenței umane nu ființează și nu se manifestă fără variante, într-o unică formă. Abia prin diversitatea posibilă ele constituie părți ale unui sistem de semnificații. Doar ceea ce poate diferi transmite informație și, implicit, generează sensuri, semnifică. Statul, însă, valorează ceva, în istorie, aparent, prin stabilitate. Să nu ne înșelăm totuși. În viața politică a oricărei națiuni statul are cel puțin o oscilație fină între o democrație încă mai largă și un minim grad de autoritarism — aceasta în cazul țărilor fericite. În celelalte, oscilația poate merge de la totalitarism pînă la încercări diverse de reformă democratică, uneori într-un interschimb îngrijorător de reversibil. De unde vin aceste tendințe pe de o parte înspre democrație și pe de altă parte înspre totalitarism?

Distincția democrație-totalitarism privește psihologia individuală și socială. Faptul a fost discutat de Gustave Le Bon și de Sigmund Freud, de Erich Fromm, de Mathilde Niel și de alții. Am încercat să arăt că este necesar să se cerceteze schimbările României și ale țărilor învecinate sub acest aspect. Se poate insera experiența românească în imaginea psihologică sau psihanalitică generală a totalitarismului. Din această imagine am scotit că nu are cum lipsi, de exemplu, complexul de inferioritate descris de Alfred Adler. Aș dori să adaug însă că această distincție democrație-totalitarism (deci și aceea dintre libertate și dictatură) implică ceva încă și mai profund. Nu există doar o psihologie a libertății și una a totalitarismului există și două atitudini logice total diferite. Gîndirea în cele două cazuri diferă nu doar prin adoptare de premise diferite, ci și prin modalități ale procesualității gîndirii.

Aceasta face ca semnificația vieții politice să fie enormă. Așa cum nici o parte a omului nu scapă de marca unei atitudini religioase, ori fundamentale morale, ori a viziunii asupra iubirii, tot așa nici o parte a omului nu se află în afara definirii sale politice, decît că între diferitele moduri în care omul participă la existență doar politică, numai este de neocolit. De aici semnificația enormă a politicii.

În prelegerile sale de logică ținute în anul universitar 1927—1928 (ne-au parvenit în forma unor stenograme ulterioare litografiate) Nae Ionescu discuta

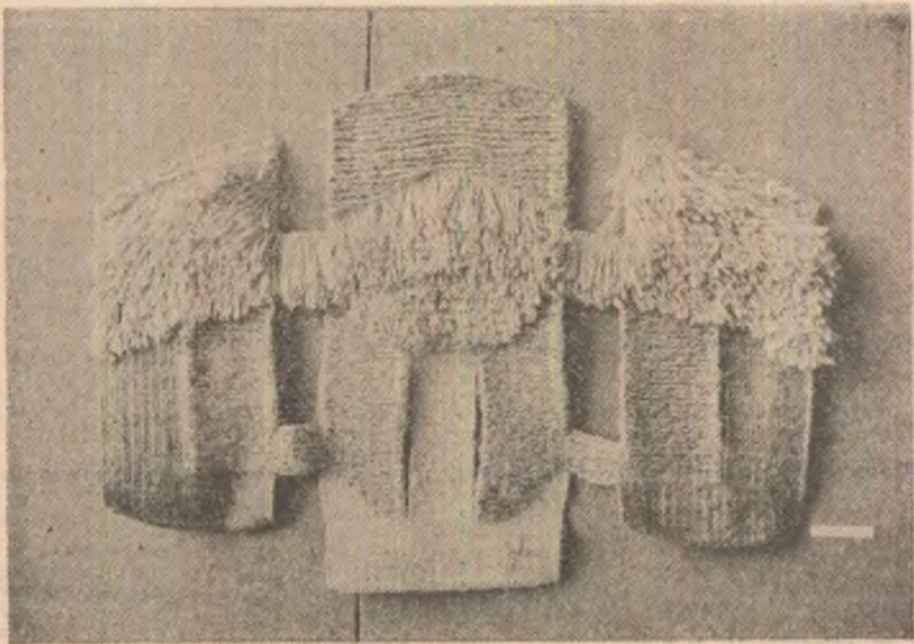

SVETLANA UTTO

MARIA MINCHEVICI :
Lată animalul care nu-i

MONA FULICEA : Porți fără chip

pe larg care este entitatea logică fundamentală (definitorie pentru acest câmp de exercitare al spiritului uman). Problema apare cu deosebită pregnanță în cursul din 13 ianuarie 1928. Totul pare să nu fie, aici, decît o perfectă și totală abstracție, și totuși vom vedea că nu este așa. Răspunsul la întrebarea lui Nae Ionescu — aceea privind realitatea logică elementară fundamentală — pare să nu implice omul ca ființă politică. Insistăm însă asupra faptului că existența socială, pentru istorie, pentru stat și deci pentru politică, iradiază din toate elementele ființei noastre și deci gîndirea nu are cum fi neimpli-cată. Logicienii clasici au răspuns că entitatea logică fundamentală este conceptul. Nae Ionescu răspunde: această entitate logică este judecata. Ne privește, oare, pe noi respectiva distincție? Intuim încă de pe acum că ea este decisivă pentru întreaga înțelegere a comportamentului uman dar, mai întii, să vedem ce înseamnă aceste două răspunsuri și, de asemenea, să stabilim care sînt condițiile unui adevărat răspuns. Ne interesăm de „om” și ne interesăm, să zicem, de „corupție” — putem stabili judecata „omul este corupt”. A avea drept realitate logică elementară conceptul înseamnă a stabili îndelung, cu grijă, cu o nesfîrșită răbdare, privind neoprit în lumea reală și în lumea sufletului nostru ideea de om și, separat, dureroasa, umilitoarea, exasperanta idee a corupției. După definirea globală și deci după parcurgerea conținutului celor două sfere se poate spune, eventual, în sfîrșit, „omul este corupt”. Dacă judecata este o realitate fundamentală se stabilește teza că „omul este corupt”; abia dacă mai contează sau mai poate conta cine este acest om, care pot fi cauzele corupției, circumstanțele sale atenuante, scuzele. Se poate afirma, oare, că elementar este conceptul sau elementară este judecata? Există aici un răspuns psihologic și un răspuns logic. Psihologic, orice realitate logică se poate înfățișa conștiinței în chip unitar. Conceptul, judecata sau raționamentul nu se dezvoltă în conștiință, progresiv, printr-o lentă derivare a unuia din altul. Putem gîndi unitar conceptul, judecata sau raționamentul — ne privește cum procedăm. Psihologia noastră nu va fi însă aceeași dacă, interior, dăm prioritate contemplării și edificării conceptelor, judecății sau raționamentului. De lucrat, avem însă de lucrat, cu toate acestea. Logic, lucrurile sînt la fel de clare. Ne aflăm, în fața a două (pînă la urmă a trei) modalități diferite ale gîndirii. Operațional, actul logic poate porni din concept și avea ca scop conceptul (dezvoltarea lui), poate porni de la judecată (scurtcircuitînd în mare măsură conceptul), atunci cînd atitudinea subiectului față de obiect este scopul gîndirii, sau chiar din raționament (judecățile fiind doar piese pentru acesta), cînd scopul gîndirii este pur pragmatic.

Am o enormă considerație pentru Nae Ionescu. Îl consider cea mai cu-ceritoare inteligentă românească a deceniilor III și IV, dar în ceea ce privește viziunea sa asupra gîndirii nu a înțeles ceva deosebit de clar: logica elementarității judecății este logica arbitrariului, a limitării și dictaturii. Logica elementarității conceptului este logica echilibrului, libertății și democrației. Logica în care prevalent este raționamentul este logica paranoiic. Să vedem conceptele de „libertate”, „democrație”, „anarhie”. Odată atent alcătuite nu ni se vor părea echivalente judecățile: „de-

mocrația este libertate” și „democrația este anarhie”. Dacă esențială este judecata, nu avem de ce prefera una dintre judecăți celeilalte. O vom alege pe cea care ne va conveni. Și dacă vom trăi în lumea judecății care sfidează conceptul ne va fi foarte ușor să deducem că „democrația trebuie desființată”. Raționamentul care ne conduce aici poate ocupa tot spațiul minții noastre. Logica bazată pe concept este domeniul profunzimii, multiplicității unghiurilor de vedere, actului răbdător, complet, bine făcut. Logica judecății aparține sărăciei psihice, concluziei pripite. Din ea apare cel care abuzează de raționament, sterilizîndu-l — personalitatea capricioasă, dictatorială. Este relativ incomod să conturezi concepte precum dictatură, democrație, bine, rău, salvare, partid, pluripartidism și cu mult mai ușor să elaborezi judecăți precum „dictatura nu este neapărat un rău” (sau es*o), „partidele au interese meschine”, „pluripartidismul este un rău” (sau un bine). Nu pot vedea manipularea maselor, demagogia, condițio-

MARILENA IOANID : Arcă

narea lor, fără ca ele să fie păstrate la nivelul unei logici a judecății. Nu pot vedea cîntea, evoluția democrației, triumful libertății fără dezvoltarea și extinderea logicii conceptelor — în toată bogăția și complexitatea acestora. Pînă la urmă gîndirea pe care se bazează alienarea politică și dictatura este logica frustrată, limitativă, logica sărăciei. Democrația și libertatea nu pot exista decît după seaparea de condiționări pe care o aduce decît gîndirea datorată unei logici productive, complexe, bogate.

Psihologic am spus că proprie comunismului este utilizarea în scopuri politice a complexului de inferioritate. Dar oare numai comunismul utilizează în scopuri politice complexul de inferioritate? Orice regim sau sistem care vrea să umilească omul procedează așa. Atunci totalitarismul, totalitarismul comunist sînt latura proastă a gîndirii și sufletului nostru. Dar toate semnificațiile lumii se modifică atunci cînd se modifică gîndirea. Semnificația gîndirii este determinată, și ea, de condiția acestei gîndiri, o gîndire care a trecut cîndva de la logica sistemului de concepte la logica aservită unei atitudini umane forțate — logica judecății. Reințoarcerea la democrație înseamnă de fapt — în vechi spirit creștin — dacă nu chiar a nu judeca, măcar a nu judeca fără profunză cunoaștere a părților implicate de judecată. Confucius întrebă ce trebuie făcut pentru însă-nătosirea statului a răspuns: „să restaurăm cuvintele”. Deci, ne recomandă respectul conceptelor.

Caius Dragomir

ion stratan

Fata care joacă whist

Ea joacă pe buza prăpastiei
Legîndu-și picioarele în gol
Ea decartează cu zimbet, sarcastică
Agățată de nor, de bemol
De solul muzicii fără materie
Agățată, ea privește în cărți
Cum ai trăi altă viață, în serie
Rătăcită prin piețe cu terți
Ea decartează turla bisericii
Cu un zimbet pustiiilor
Atingînd girueta ferice
Din călcii de ferită, ușor

Ea joacă la marginea mărilor
Schimbînd valul ca pe atu
Ea își spune-atenție, regele
Și vino și stai și te du
Ea joacă pe virful de cremene
Cu evantaiul de cărți, nelipsit
Decartează prăpastia, gemene
Sînt cărțile cu tenul ei obosit
Ea joacă sub ană, pe crestele
Munților cu semne de whist
Ea decartează nopțile mele
Și atunci devin vesel și trist

Mașina cu mere

Ea ne transportă pe noi, Johnatan
Pe noi, Ivan și pe noi, Jean
Ea ne ține-ntr-o pulpe vădane
Dîm merele culese de peste an

Ea ne-aminteste de zile, pifanle
Mărsăluitel lung și pe jos

Ea ne ține ochii ca simburii
Care sar după fructele dulci
Ea dă drumul sirenei carimbului
Dacă vrei lingă Piață încet să te

Ea rotunjește colțul, întregile
Coji de obraji fără pielite
Ea pune dungi siclamen peste cerșile
Întinse făpturii angelice

Ea ne roșește odată cu soarele
Pe partea ne-ntoarsă, pufos

Ea dă în pîrg și în tîrg și în coacere
Viețile noastre mere rotunde
Am merge și noi dună rotile sale
De unde, pe unde, spre unde ?

Iubita mea de la un miting

Am cerut tot ce se poate cere
Să ne lase dracului să trăim
Măcar pe pămîntul acesta de fiere
Care schimbă pe Betleem în Vielem

Am plecat tot ce se poate pleca
Noi, și zilele și nopțile negre
Cu loc și cu tot n-am mai sta
Și-am intra în pancarte întegre

Am lăsat tot ce se poate lăsa
Viața asta din fire de plasă
Cu palatele ei de mucava
Dacă ea nu încă ne lasă

Și-am rămas după asta noi doi
Fără dorințe și fără regret
Înnădiți în valtranuri de soi
În culori de parfum și în gust violet

Oglinda Beatriciei

A existat și altă viață
În care, da, m-am oglindit
A existat altă ființă
Adusă-n spațiul cel vădit

Din lumea de romanță, mare
Din care versul s-a născut

A existat vederea, care
Vedea ce se lăsa văzut

A existat și altă moarte
Au existat și alte vieți
Și spleen-ul care ne imparte
Cai verzi și feți frumoși, pereți

A fi și iar a fi

Nu mă mai întreb de la o vreme
Cum ar fi dacă n-aș mai fi fost
Poate m-am dus de mult
și-ntrebările
Își găsesc fără viață un rost

Nu mă mai întreb ce e t'mpul
Cum de mai trăiesc și cu ce
M-a legat viața de trupul acesta
Ce-mi ridică peste degete „V”

Nu mă mai întreb de la un timp
Cum ar fi de erai, de sinteam
Tot mai mult las păsările să cînte
Tot mai mult florilor le las ram

Făț de tot ce a fost, și sfinției
Faptului de a fi fost și a fi
Nu-i mai răspund eu, ci cuvintele
Care sînt, ca și noi, două mii.

DEALUL

Nicu, cu inima cît un purice, sări în pat și se lipi de perete. Moș Ion se apropie și încearcă să se urce. Își sprijină bastonul de marginea patului, își opintă minile și vru să se cațere în pat. Nicu, cu minile lipite de perete, simțea răcoarea, privea în jur și căuta un loc pe unde să fugă. Își plimba limba pe buzele uscate, își mușcă buza de jos, apoi văzu fereastra deschisă. Dar erau giurgiuvelele... Mai încercase el și altă dată să iasă printre ele... așa, în joacă... dar nu reușise. Alergă prin pat pînă la ferestra, prinse giurgiuvelele cu minile și împinse capul înainte. Simți metalul rece cum îl zdreleşte timplice, urechile, apoi tot corpul. Reușise... Sări pe prispă, apoi, cu un alt salt, peste ea și de aici, afară din curte, spre Călmățui.

În fugă mai auzea larma din odaie. Cînd ieși pe poartă se întinzi cu Măneacu, fratele mamei-si, care venea în fiecare duminică să facă lecții de aritmetică cu el, materie la care avea note slabe. Moș Ion se întoarse în prispă cu inima care îi bătea să-i rupă pieptul. Se simțea din respirația deasă, efortul făcut.

— Ascultă, Măneacu, aproape că țipa moș Ion văzîndu-l, cînd îl mai prinzi la aritmetică, mai dă-i și o mamă de bătaie, așa, degeaba, că-i tare nebun.

— Îi dau, îi dau, moș Ioane, răspunse zîmbind Măneacu. Merită bălaie, că-i zburdălnic ! Da mă-sa unde-i ??? Îi spui matală că azi nu pot să stau, continuă Măneacu. Am altă treabă... rămîne pe duminică viitoare. Sănătate, spuse Măneacu, sănătate, moș Ioane... se întoarse, ridică pălăria, apoi și-o puse pe cap, închise cu grijă poarta și dispărură îndărătul ulucilor.

— Bine, bine... răspunse mrocănos moș Ion, îi spun... Puteți să faceți voi carte cu el cit vreiți. Da la ce dracu i-o trebui atîta aritmetică la cîmp, la arat, seccr-ri ??? Se miră, își strîmbă gura, puse mina una peste alta pe baston, și-și coborî privirea peste tecile de fasole întinse la uscat pe prispă. Dimineața era limpede și caldă. Cerul chema norii de ploaie și prin aer fluturii albi alunecau în tăcere.

— Ileano, Ileano, mă auzi ? se adresă noru-si.

— Da, tată... ce s-a întimplat ? întrebă Ileana și apărură în ușă.

— Ia, vezi tu, din capul prispiei, care din doctorii lui Panait a venit pe acasă. Al de oameni sau al de vite ?

Ileana merse pînă la capul prispiei, privi peste gard. Se întoarse învîrtind șervetul în mînă. Se apropie de moș Ion și-i spuse încet, aplecîndu-se spre urechea lui :

— Al de oameni este acasă, tată...

— Bine, bine, mormăi. Teaca de fasole. Hrăpăreața de mă-sa, cînd l-aver în burță a luat din grădina altuia o teacă de fasole. Și uite, așa s-a pomenit omul în cap cu un semn ce aduce cu o teacă. Bine că n-a luat un dovleac ! Ce s-ar fi făcut omul ? ! N-ar fi avut fir de păr pe cap.

Se ridică încet, își aranjă ochelarii, luă bastonul, coborî treptele prispiei și ieși la drum. Trase poarta de la gard. Privi în stînga, apoi în dreapta. Îl văzu pe popa Tavilică apropiindu-se.

— Părinte, se adresă moș Ion, dacă ai venit să mă iei, ai zbircit-o. Uite că am plecat de acasă. Ha, ha, ha... și din acest ris se simți un pic de batjocură.

— Moș Ioane, răspunse preotul zîmbind,

fil fără teamă ! Eu nu te mai iau în post-tul St. Mării. De pe urma ta trebuie să mîncîm și să beau bine. Cam așa, continuă rîzînd popa, cam așa, după Anul Nou, pînă-n postul Paștelui, ehi... cam atunci îmi convine...

— Ai grijă să nu te duci mai înainte, părinte... că mie îmi cad bine și buruienile la burta... răspunse moș Ion privîndu-l cu coada ochiului, așa că...

— O să vedem noi, moș Ioane, o să vedem, ne înțelegem noi... într-un fel, răspunse preotul și se îndepărtă. Îl urmări pe părinte și bombăni. Așa parcă l-ar servi pe dracu' !!! Face pe dos totul, nu așa cum îl cere Dumnezeu. Precis că ajunge în rai !!!

Traversa drumul și picioarele îi intrară în țărîna fierbinte. Simți zăduful verii și în nări îi pătrunse colbul uluței.

Deschise poarta la vecinul lui, Panait. În dreptul prispiei, pe canapea și în picioare, stăteau șapte, opt persoane, așteptînd triști să intre la doctor. Erau și femei. Pe lângă ei, la picioare, desăge, curcani, coșnițe cu ouă.

— Oamenii aștia, își spuse în gînd, țîn mult la bani, nu-i dau... le sînt mai la îndemînă bucatele. Trece pe lângă ei. Îi privi atent prin singura lentilă, și aceea spartă. Se opri la capul prispiei și spuse :

— Nu vă cunoșc deloc !!! De unde sînteți ? Îi priviră toți în același timp. Nu-i răspunseră.

Se îndreptă spre fîntînă, care se afla la cîțiva metri și se așeză la umbra dudului stufos. Își sprijini bastonul de tulpina dudului, scoase pălăria și și-o puse pe speteaza scaunului. Își scoase tabachera și își răsuci o țigară.

— Băi, Panait, strigă moș Ion. Băi, Panait, sint și eu aici... ia... ieși puțin...

— Panait nu-l acasă, se auzi o voce pițigăiată. Apărură în prispă nevasta lui Panait, Floarea, cu niște solduri enorme și-i aruncă o privire răutăcioasă. Apoi își spuse în gînd : Așa iar începe să vorbească în dodii...

— Bine, Floare... atunci... adu-mi cîțiva țaciuni să-mi aprind țigara, că n-am cu ce, uitai amnarul acasă. Floarea îl privi pieziș și intră la bucătărie. După un timp apărură cu fărășul plin de țaciuni. Moș Ion puse țigara pe un țaciun și trase lacom, de citeva ori. Apoi privind capul țigării adăugă :

— Mulțumesc, și spune lui fu-tu... că sint și eu pe aici.

Floarea îl privi mînioasă, îi întoarse spatele și dispărură în casă.

Rămase tăcut, pe scaun la umbra dudului. Trase adînc din țigară și privirea îi alunecă spre oamenii care așteptau să intre la consultație. Îi privi în continuare, apoi, mișcîndu-și capul, spuse :

— Omul e ca și căruța ! Cînd începi s-o repari, aia nu mai e căruță ! Așa e și omul. Cînd îl cauți pe doctor, multe zile nu-l mai așteptă !

Trăgea din țigară și privea în gol. Își trecu mina prin părul alb, de citeva ori. Umbra îi făcea bine, respiră adînc, cînd, ușa de la prispă fu trîntită puternic și ieși în curte un copil de vreo șapte ani, cu pantaloni scurți, de piele, țîpînd :

— Achtung ! Achtung ! Fuchs du hast die Gans gestohlen, Gib sie wieder her ! Gib sie wieder her !

Ușa se deschise din nou și al doilea copil, cu cîțiva ani mai mic, strigă și el, alergînd prin curte :

— Atenție ! Atenție ! Vulpă lu ai furat gîsca. Dă-o înapoi ! Dă-o înapoi !

Se învîrtiră prin bălătură de citeva ori, unul țîpînd în germană, altul în română, după care se luară de mînă și se duseră în fața oamenilor care așteptau să intre la tatăl lor, să-i vadă.

Ca la un semn țipară împreună :

— Achtung ! Achtung ! Fuchs du hast die Gans gestohlen, Gib sie wieder her ! Gib sie wieder her !

Achtung ! Achtung ! Achtung !

Moș Ion tresări din gîndurile lui adînci. Îl luă bastonul, se ridică în picioare, înălță bastonul înainte și țîpă cu o voce tremurătoare :

— Nemții, nemții ne atacă... Ochii îi stîlcău, fața îi era aprinsă, gura se deschise automat. Ne atacă nemții. Apoi tîneretea îi spălă privirea, ochii i se înviorară. Brațul deveni zvelt, buza nu-i mai tremura, o diră de îndirjire răsări în sufletul vestejit. Se întoarse spre stînga și întrebă :

„Ce facem, căpitane Panduru, ce facem ?” „Cum ce faceți ?” re-luă moș Ion schimbîndu-și vocea, care avea în ea ceva autoritar. „Mergem la luptă, acum n-avem timp să mă așteptăm, trebuie să apărăm Mărășești. Ia-ți oamenii, soldat Ciucă Ion și caută să aperi dealul din spatele Mărășeștilor, acolo se aude un tun. Ia-ți doi oameni și caută să-i ții pe loc.”

— Am înțeles, răspunse moș Ion și își schimbă din nou vocea. Am înțeles ! și-și duse mina tremurînd la timp, încercînd să salte. Apoi continuă : „Soldat Artenie și soldat Sandu, luați-vă armele și hai să mergem !”

În virful dealului, continua să-și trăiască moș Ion amintirile cîne știe pentru a căa oară, văzurăm flacăra scoasă de namila aia de tun. O luarăm de-a bușilea. Îi spuse lui Artenie să o ia la stînga și Sandu spre dreapta. În fața noastră dealul se ridică lin prin ceața serii. Privi înainte și desluși prin negură cîțiva soldați în jurul tunului, vorbind în limba lor și spunînd, mai înainte ca tunul să-și scoată limba roșie : „Achtung ! Achtung !” Apoi tunul parcă țușea și scupa moarte. Un zgomot asurzitor și o flacăra roșie brăzda cerul.

— Măi, Sandule, tu cîți vezi acolo, îl întrebă pe prietenul său, în așa fel să nu ne audă nemții, măi, cîți vezi tu ?

— Trei, trei... sint în jurul tunului, răspunse Sandu înaintînd pe brînci.

— Vezi că mai e unul în spatele tunului, îmi face semn Artenie.

— Și altul lângă lada cu obuze, adăugă moș Ion și privi în stînga și în dreapta spre camarazii lui.

— Îi văd bine, deci sint cinci, aștia sint toți, cinci. Să măi așteptăm nițel, să vedem dacă mai apar și alții.

— Ce să măi așteptăm, zise spre mine Sandu. Dacă măi rămînem mult aici, ne descoperă și-i vai de noi !

— Bine, făcu moș Ion, tragem, tragem acum. Tu, Sandule, ia-ți pe al din dreapta tunului, eu pe al din stînga și tu Artenie pe cel de lângă lada cu obuze. Traserăm toți în același timp. Ecoul parcă se înmulțea. Din țeava tunului ieși un zgomot înfundat și în jurul țevii se văzu o roșeață. În împrejurimi se auzeau împuscături cu mîle, ai noștri țîpau „Ura ! Ura !” În sufletul nostru creștea curajul. Ne încercăram din nou armele și așteptăram. Nici un zgomot. Artenie îmi spuse : „Trage un glonț de control !”

Atînce cocoșul rece al puștii. Privii prin țînlă umbra tunului. Căuțai ceva mișcător. Nimic. Atunci hotărîi, trag în tun, fie ce-o fi ! Dacă măi sint pe acolo, răspund ei.

Trăsei și mirosul de pulbere îmi intră în nas. Auzii un țîpăt plin de durere, acolo sus lângă tun. Îl lovise, apoi un alt strigăt : „Mein Gott” și piciorul lovi puternic lada goală. Își terminaseră obuzele și se învîrtea nervos. Îi făcu semn lui Sandu să o ia mai la stînga, șoptîndu-i : „Eu încerc să urc înaintea voastră și cînd voi fi aproape de tun, voi încerca

să trag în el. Voi doi, căuțaiți să mă acoperiți.”

Începu să urc. Uitasesm de sete, nîncare și oboșală. Simțeam pămîntul sub mine și tufisurile nici nu le mai simțeam cum îmi zgîriau minile și fața. Nu-mi mai era frică și ne-am fi dat și viața să urcăm dealul și să pîncm mina pe tun. Ajunsei în apropiere de tun, îi vedeam bine țeava și umbra mișcîndu-se în jurul tunului. Îl văzui cum băga mîinile în buzunar. Trăsei și prin întuneric simți cum ceva se și rostogolește la vale spre mine. În clipa următoare alte două împuscături sparseră hărmălaia.

Artenie și Sandu erau lângă mine. Căuțai în buzunarul neantului și găsii două grenade. Cătam pistolul cînd, Sandu mă trase de mînă și-mi arătă mormurînd : „Vin alii nemți, sint în cîrd. Uite-i pe vîgăună, se apropie de noi”. Îi privirăm, vorbeau ceva în limba lor.

— „Așteptați să se mai apropie și aruncăm grenadele astea. Uite am două. Ia și tu una, Artenie ! Sandule, tu tragi cu pușca. Mă dureau picioarele și aveam gleznele umflăie, degetele îmi singerau, simțeam umezeala între ele.”

— „Acum”, îi spusei lui Artenie și aruncăram grenadele. Grupul lui neacera. Sandu măi așteptă puțin și spuse, supărat : „Și eu nu măi trag ?”

— „Nu măi tragi Sandule, acum...” îi spusei și privii în jur. Jos în vale se dădeau luple grele. Explozii, focuri, țipete de durere prin întuneric și „URA ! URA ! ! !” strigau ai noștri, acoperind larma luptei.

— „Să mergem și noi la ei, le spusei, camarazilor și luăm și tunul și-l ducem la ai noștri.”

Coborîrăm trăgînd tunul. Eram jos și priveam spre înălțimea dealului. Nu era mare, dar a fost cel mai înalt deal pe care l-am urcat în viața mea.

Termină de povestit. Oboșise. Își roti privirea împrejur. Se întoarse la scaun, își sprijini bastonul de speteaza scaunului și se așeză încet, gîfîind. Simți umezeala lacrimilor ce-i brăzdau obrazii. Și le șterse cu mina plină de zbircitură și cu o voce domoală spuse :

— Fiecare dintre noi, în viața lui are de urcat un deal. Unii pot, alții nu. Eu l-am urcat pe al meu.

Privi la oamenii care așteptau să intre la doctor. Se împuținaseră. Cei cîțiva rămași se uitau la el curioși, neștiind ce să creadă.

În fața lui, cei doi copii ai doctorului stăteau nemîșcați unul lângă altul, țînîndu-se de mînă, triști că moș Ion își terminase povestea. Lîngă ei Nicu îl privea cu mare dragoste. Se apropie de el și-l sărută pe obrazii spunîndu-i : „Să ne trăiești multă ani, bițule !”

Moș Ion îl privi cu ochii umezi, îi trecu mina prin păr și-i zise :

— O să ai și tu dealul țău de urcat. Să-l urci, să nu-l faci de ris !

Pe prispă apărură doctorul zîmbind.

— Ce e, moș Ioane, ce dorești ? întrebă doctorul, privindu-l cu simpatie.

— Niște năstureci din ăia care mi-ai mai dat, acum două săptămîni... i-am terminat, răspunse moș Ion și-și plecă privirea.

— Bine, moș Ioane, răspunse doctorul și întoarse capul către soția lui care stătea în ușă.

— Marie dragă, adu-mi un plic cu aspirină... unul cu piramidoane și pune și bicarbonat.

Moș Ion își luă pălăria și și-o aranjă pe cap plimbîndu-și degetele pe borurile ei. Nica luă bastonul și l-l întinse.

— Mi-ai pus și năstureci din ăia mici ? spuse moș Ion în timp ce stringea în palmă plicurile cu medicamente.

— Ți-ova pus, moș Ioane, ți-am pus, răspunse doctorul privind către oamenii de la rînd.

— Să-ți dea Dumnezeu sănătate, spuse moș Ion și plecă sprînjindu-se în baston, către poartă. Lîngă el, Nicu privea mîndru, cu ochii alătiți spre fața plină de nădușcă a lui moș Ion.

traian furnea

Poemul acesta ultim

Azi inima mea bate departe

Ne-am iubit un noiembrie întreg
Și-n noaptea aceea toamna
Murea în brațele noastre
Cînd ai plecat dimineața nîngea

Acum e iarnă de-a binelea
Privesc pe fereastra și văd
Cum frigul incropește păsări albe
Numai atît cît să bată
de citeva ori din aripi
Topindu-le apoi
În trupul celor la care
Le-a fost dat să le vadă

În seara asta va veni o puștoaică
Vom mîncă mere mari galbene
Vom privi cum nînge afară
Și-apoi am s-o iubesc pe neașteptate
Cum te-am iubit și pe tine
Cu aceleași gesturi
Cu aceleași cuvînte

Mîine am să te uit
Parfumul părului ei o să îl simt
În cameră
Și muscătura ei pe grumaz
Și pentru ea de atunci încolo voi scrie
O bucată de vreme

Poeme

Acestea sint ultimele rînduri
În legătură cu tine

Noi sintem trecători
Poemul e veșnic
Iar poemul acesta ultim
E tocmal veșnica prăpastie de cuvînte
Inflorită-ntr-o noi

Să-ți fie bine

Poem alături de Dana

S-a dus dracului totul

Cînd începi să sperii
Ești deja bătrîn

Eu sper

Puteam cîndva să scriu dintr-un foc un
poem
Și Doamne ce poeme frumoase și pline
de sens

Eram dat naibii
Puteam oricînd să așă o puștoaică
O jumătate de ceas îi spuneam poezii
Și-o lună întregă cu ea
În contul lor mă jubeam

Măi compuneam în vremea asta și alte
poeme

Pe întuneric
Și ca să nu le uit
Le scriam cu dinții pe sinii ei
Și pe umerii ei
Cum să le țipăresc acum
De unde să le-aduni pe toate
Să-ți alcătuiești un volum

Verile erau lungi și colbease
Sfîrșitul lor venea dintr-o dată
N-aveai cum să-l presimăți
Iar țîntul ce mai
Era întotdeauna dolidora de locuri
umbroase

În care te puteai iubi

Așteptai de la un moment dat
Să se termine totul
Să te apuci de scris
Dar viitorul era mereu dinaintea ta
Strălucind ca un soare enorm
Și cu apele multe ale vremii care urma
Te puteai spăla pe picioare dacă voiai
Atît de multă era

S-a dus însă dracului totul
Te trezești lîngă o femeie
Nici prea-prea nici foarte-foarte
De lîngă care n-are rost să te mai
dezlipești

Nu măi ești tinăr
Îi șoptesc prietenii
Ar trebui să te așezi și tu

Ea doarme acum
O cheamă Dana și-mi place să-i spun
față de alții

Logodnica mea
În ceea ce mă privește scriu tot mai rar
poezii
Dar pot încă să năucece

Cu vechile mele poeme
Pe care le recit acelora pe care tocmal
ii cunosc

Tulburîndu-i adînc

În noaptea asta a nîns

Dimineață vom bea un ceai cu lămiile
Și-apoi vom ieși pe drumul de lîngă
piriu

Încolo spre munte

Ne vom face planuri de viitor
În care vom crede pînă la cotitură
Eu pot premiul Nobel pentru literatură
Ea doctoriță pentru medicină
O casă a noastră cu jaluzele la geam
Niște găini în ograda un televizor
Verdeată pomii infloriți
Și poate o motocicletă cîndva

De la cotitură ne-ntoarcem
Îmi aduc aminte de Simona
Îi spun logodnicii mele că ea mă
așteaptă

(O viața mea fugă intruna
Între cea pe care o iubeam
Și-aceea care mă iubea)

Că are 17 ani și vrea
Să fugă cu mine în lume

Îmi fac un plan s-o șterg în zori
S-o caut pe Simona
Îmi fac un plan să rămîn
Mă și gîndesc văzînd circulara
Cum trece trasă de-un măgar pe drum
Că ne vor trebui lemne la iarnă

Cine ar fi să mă-nțeleagă
Nu-i încă suficient de bătrîn

Hronicul muzicii românești

Sintem beneficiarii unuia dintre cele mai ample și mai importante lucrări istorice din câte au apărut până acum în cultura noastră. **Hronicul muzicii românești** de Octavian Lazăr Cosma este o sinteză științifică fundamentală atât pentru cei care studiază procesul obiectiv al dezvoltării artei sunetelor cât și pentru toți cei interesați de evoluția spiritualității noastre. Cele opt masive volume apărute până acum la Editura Muzicală, începând din 1973, impun un istoric de strălucită vocație al cărui larg orizont în problemele pe care le abordează este întregit de riguroasa documentară, de situarea metologică fermă și deosebit de capacitatea de construcție unitară.

Octavian Lazăr Cosma domină suveran științe și discipline precum protoistoria muzicii, folclorul muzical (teme lirice și epice, instrumente, sisteme sonore, ritmice, forme, stiluri, formule intonaționale, legi de creație și de evoluție specifice), etnomuzicologia (geneza, structura, clasificarea și utilizarea muzicii în viața popoului nostru, comportamentul muzical, integrarea artei sunetelor în complexul cultural), muzicologia comparată, muzica bizantină (laică și liturgică din diversele ei perioade; deosebi cea din Țările Române), muzica gregoriană, cugetarea teoretică (estetica, sociologia și teoria muzicii), arta interpretativă, activitatea societăților și instituțiilor muzicale considerate consecvent în contextul lor spiritual și istoric, datele biografice, vrea bibliografie a problemelor, concepțiile și realizările impuse la noi în activitatea muzicologică anterioară și contemporană.

Înainte de a începe să redacteze **Hronicul muzicii românești** Octavian Lazăr Cosma a publicat o masivă monografie în două volume cu titlul **Opera românească** (1962) distinsă cu Premiul Academiei precum și numeroase alte lucrări de specialitate din care se disting în mod special **Asupra unui leit-motiv din „Oedip“** (1964) **Antioh Cantemir și muzica epocii sale** (1965), **Oedipul enescan** (1967), **Cultura muzicală în perioada Revoluției de la 1848** (1969). În toate acestea problemele de istoria muzicii sunt considerate în strânsă relație cu principiile fundamentale teoretice și practice ale artei sunetelor. Generalizările oferite de muzicologie în problemele creației, interpretării și percepției artei sunt utilizate de Octavian Lazăr Cosma pentru o abordare euristică educativă, etică și estetică a evenimentelor, discutate în egală măsură dintr-o perspectivă diacronică și sincronică. Situaarea sa multidisciplinară, altfel spus — apelul la pluralismul epistemologic menit să lumineze cele mai variate laturi ale fenomenalității muzicale, este rezultatul asunării unei metodologii adecvate, specifice epocii noastre, capabilă să susțină ansamblul demonstrațiilor și deosebi coordonarea lor logică.

Considerate în perspectiva timpului, rituroasele studii ale lui Octavian Lazăr Cosma de până la **Hronicul muzicii românești** ne apar ca niste lucrări pregătitoare. El s-a apropiat de diversele epoci, personalități și opere, pe care le pune în prim plan o istorie a muzicii românești, prin abordări inițiale cu caracter parțial. Bibliografia, problemele evocate, orientările deschise de ele l-au ajutat să pornească de la o etapă la alta, dimensiunile ample, originalitatea și unitatea structurală a muzicii românești în timp și în spațiu, personalitățile animatoare, formele de manifestare valorile și ierarhia lor în perspectiva timpului. Apelul consecvent la realizările istoriei generale istoriei literare, istoriei teatrului, istoriei instituționale, istoriei eclesiastice și, în mod special, la istoria estetică și istoria mentalităților a nuanțat în **Hronic** perspectiva unitară a evoluției artei sunetelor în cultura noastră. A rezultat o construcție sintetică de vaste proporții, formă structurată, bazată pe o reconstituire obiectivă a adevărului muzical din

fiecare etapă istorică, pe realizările semnificative ale artei sunetelor analizate în contextul lor autohton și universal. Amploarea excepțională a eforturilor întreprinse de Octavian Lazăr Cosma ne apare și mai limpede dacă este raportată la faptul că unele din sursele primare de informare muzicologică — partiturile și manuscrisele — nu sînt încă valorificate în studii iar altele — încă netranscrise sau chiar inaccesibile.

Octavian Lazăr Cosma știe care sînt dificultățile întreprinderii sale. Spre satisfacția celor pasionați de istoria muzicii el și le-a asumat fără ezitare. Dincolo de amploarea, rigoarea demonstrațiilor și finețea analizelor, de erudiția și devotamentul său total față de valorile muzicii, de sensibilitatea estetică, filozofia și patosul incorporate în ea, lectorul celor opt volume din **Hronic** apărute până acum sesizează o impresionantă capacitate de construcție sintetică, o mare voință și o exemplară situaie etică.

Revelator este și modul în care se împletesc în **Hronic** criteriul faptelor muzicale evocate, criteriul organizării lor sistematice, criteriul teritorial și criteriul cronologic, Echilibrul și dreapta măsură caracterizează imbinarea lor în diversele secțiuni ale sintezei.

Octavian Lazăr Cosma prezintă în primele patru volume muzica din epoca străveche, veche și medievală apoi premiile sincronice realizate în muzica noastră între 1784 și 1823 iar în continuare — perioada preromantică și perioada romantică.

Începînd cu volumul al V-lea autorul analizează amplu și detaliat epoca desfășurată între 1898 și 1920. Ea stă în totalitate sub semnul creației enesciene. Sînt discutate mai întii, într-un volum separat, aspectele generale și estetice valabile pentru ansamblul fenomenelor muzicale din această etapă. Sînt prezentate apoi, în volumul al VI-lea, activitatea muzicologică, periodicele muzicale, critica muzicală, activitatea unor compozitori care s-au ilustrat și în ipostaza de critici, diversele fațete ale relației dintre muzică și literatură, modul în care muzica este prezentă în creația poetică, variatele aspecte ale culegerii și cercetării cîntecului popular, realizările istoriografice muzicale. Creații muzicale originale îi sînt dedicate, pe bună dreptate, cele mai ample prezentări. În volumul al VII-lea autorul analizează creația corală, cîntecul și creația vocal-simfonică; iar în volumul al VIII-lea — creația simfonică și de cameră.

Cele opt volume al **Hronicului** realizate pînă acum (dtele îi vor urma) ni se înfățișează ca o sinteză genetică (cu succesiuni cronologice și cu interpretări de la cauză la efect), ca o sinteză structurală (cu o fermă articulare a variatelor elemente care construiesc imaginea de ansamblu) și ca o sinteză dialectică (în care aspectele genetice și organizările structurale apar integrate firesc). Ceea ce marele istoric și filozof al istoriei Henri Irénée Marou considera a fi în istoriografie o sinteză dinamică (ca depășire a structurii statice) își găsește în **Hronic** o exemplificare impresionantă.

Convingătoare este și periodizarea, cu care operează Octavian Lazăr Cosma. În cadrul marilor epoci autorul distinge etape și, în cuprinsul acestora, trepte, personalități, genuri, creații, structuri și valori asupra cărora operează cu principii ordonatoare obiective. Diviziunea cronologică a materiei, ca indicator principal al construcției sintetice, este, desigur, un aspect fundamental al concepției care prezidează structura ansamblului. Fractionările materiei și subdiviziunile lor în **Hronic** au puterea de seducție a evidentei. Situația aceasta ar putea fi exemplificată cu oricare din cele opt volume apărute pînă acum. Ne vom mărgini însă doar la două exemplare.

Amplul capitol intitulat **Muzica epocilor**

vechi conține trei părți. Prima **Arta traeco-dacilor** se subdivide în secțiunile **Componente estetice ale muzicii dace**, **Aserțiuni privind configurația muzicii traeco-dace**, **Sisteme sonore**, **Cîntarea vocală**, **Instrumentele**, **Ritualurile**, **Manifestările teatralo-muzicale și Muzicienii**. A doua parte — **Muzica în Dacia Romană** include următoarele secțiuni: **Esența osmozei muzicale daco-romane**, **Genuri și instrumente în muzica romană**, **Muzica teatrală**. Partea a treia din acest capitol are titlul **Muzica proto-română** și include subdiviziunile: **Etnogeneza muzicii românești**, **Începuturile muzicii creștine la proto-romani**, **Cîntarea latină gregoriană în Dacia**, **Nicta**, **Cîntarea bizantină și formele ei**, **Notația și unele aspecte teoretice ale muzicii bizantine**.

Cu aceeași grijă este organizată materia și în vastul capitol **Muzica medievală** (tot în volumul I). A doua parte a acestui capitol are titlul **Muzica în Țările Române în secolele XV—XVI** și include secțiunile: **Premise, Renașterea și Reforma**, **Ce spun scrierile de epocă despre muzica românească**, **Muzica în „septes arter libérales”**, **Școala de la Putna**, **Compozitori — psalți și protopsalți** (cu date și analize dedicate unor personalități precum Ioasaf, Dometian Valahul, Antonie protopsaltul, compozitorul Eustatie protopsaltul și alții), **Manuscrise muzicale în notații apusene**, **Viața concertistică**, **Orizonturile componisticii**, **Formele muzicii vocale**, **Compozitorii de muzică vocală**, **Creația instrumentală și formele sale**, **Dansuri românești**, **Compozitorii de muzică instrumentală**.

Exemplele ar putea continua. Meritul lui Octavian Lazăr Cosma este că distinge clar nu numai profilul epocilor ci și concurența factorilor care ajută la configurarea lor, confruntarea stilurilor, coexistența, evoluția și stabilizarea lor, infuzia melosului folcloric, în diversele compartimente muzicale, orientarea ascendentă, vitalitatea și profilul original al artei sonore românești.

Un aspect important al lucrării lui Octavian Lazăr Cosma este legat de faptul că el acordă o atenție prioritară creațiilor, altfel spus, — evaluării artistice a patrimoniului muzical. Descrierea morfologică se întregeste cu efortul de a sesiza și valoriza logica internă a creațiilor originale, identitatea lor, relațiile cu alte componeri, laturile formale, originalitatea, viziunile, componentele determinate de fiecare parametru al structurii. De la creațiile individuale analiza trece firesc la stiluri și la marile epoci ale artei muzicale considerate evolutiv. Generalizările de ordin teoretic cu care autorul operează în diversele capitole ale lucrării sînt fondate pe imanența partiturilor, pe dimensiunile lor structurale, pe dinamica lor internă. Este un mod exemplar de ancorare la obiect, de situaie metodologică. „**Cum istoria muzicii**, scrie Octavian Lazăr Cosma, **este o disciplină exactă, ne bazăm pe fapte concrete, în primul rînd de natură muzicală. Interpretarea datelor, fie și artistice, nu ne îngăduie să operăm cu impresii, cu descrieri literaturizante, cu atribuiri de intenții programatice unor compozitori. În acest fel slujim muzica, și nu literaturizarea ei. Vom releva adevărul artistic și nu impresiile noastre, deoarece, oricît de interesant ar fi construirea, se manifestă de obicei independent de fenomenul muzical“** (vol. I, pag. 7).

Ca orice altă sinteză istorică **Hronicul muzicii românești** însumează rezultatele obținute în cercetările de specialitate mai vechi sau mai noi. Bibliografia celor opt volume include titluri datorate unor personalități ca Teodor T. Burada, George Breazul Constantin Brăiloiu, Ioan D. Petrescu, Dimitrie Cuclin, Martjan Negrea, Gheorghe Ciobanu, Viorel Cosma, Romeo Chircioașiu, Petre Brâncuși, Grigore Panțiru, Tiberiu Alexandru, Sebastian Barbu-Bucur, Eugenia Popescu-Județ, Doru Popovici, Sigismund Toduță, Vasile Tomescu, Titus Moiscu, Nicu Moldoveanu, Ianca Stăncovici și mulți alții — români și străini. Bibliografia îi se adaugă substanțialele **Tabele cronologice** de la finele marilor secțiuni și **indexul de nume** care însoțește fiecare volum.

Mai presus de toate acestea **Hronicul** are însă meritul capital că dă lectorului sentimentul unei percepții globale a evoluției muzicii românești, a sensurilor și coordonatelor în care se inscrie și, în mod special, a valorilor ei. Într-un adevăr spațiul etnic românesc produce din timpuri imemorabile o artă muzicală originală, în expresii de mare vigoare și cu o infinită putere de seducție. E un patrimoniu care ne aparține. George Enescu avca dreptate să spună că muzica este

una din comorile cu care România se poate mindri.

Punînd în relație, organizînd și ierarhizînd critic imensa cantitate de date istorice acumulate de muzicologia românească pînă acum **Hronicul** lui Octavian Lazăr Cosma atrage totodată atenția asupra unor probleme susceptibile de aprofundări și clarificări în cuprinsul unor cercetări viitoare. Vom sublinia în acest sens un singur exemplu, deosebit de semnificativ însă.

În volumul I el scrie, între altele, despre Giobascus Vlachus, o personalitate care le-a părut enigmatică multor cercetători. S-a crezut, pînă de curînd, că Giobascus Vlachus a trăit în secolul al XIII-lea. Egon Wellesz în **A History of Byzantine Music and Hymnography**, istoricul grec G. Papadopoulos precum și muzicologul Nicu Moldoveanu au făcut referiri la Giobascus Vlachus ca muzician român care a activat în secolul al XIII-lea.

Octavian Lazăr Cosma a consemnat numele muzicianului adăugînd însă cu justificată prudență: „**Viitoarele cercetări ar putea dezlega enigma care înconjoară numele lui Giobascus Vlachus“** (pag. 117).

Într-adevăr, de curînd, eminentul muzicolog Sebastian Barbu-Bucur a identificat în fondurile documentare inedite din Țară și din străinătate numeroase date biografice și creații originale care clarifică definitiv locul lui Giobascus Vlachus în istoria artei sunetelor din țara noastră. Studiul monografic **Iovașcu Vlahul „protopsaltul curții Ungrovlahiei” și epoca sa** publicat recent de prof. dr. Sebastian Barbu-Bucur (în **Biserica Ortodoxă Română**, nr. 7—8/1988, pag. 61—79) demonstrează, pornind de la o largă și solidă bază documentară, că Iovașcu Vlahul (Giobascus Vlachus) a creat la București în a doua jumătate a secolului al XVII-lea (circa 1660—1688), pe timpul domniilor Radu Leon, Antonie Vodă din Popești, Grigore Ghica, Gheorghe Duca și Șerban Cantacuzino, că s-a bucurat între altele, de înaltul titlu de „protopsalt al curții” și, deosebi, că a lăsat o întinsă și pretioasă operă de compozitor. Sebastian Barbu-Bucur e descoperit în 35 de manuscrise păstrate la Biblioteca Academiei Române precum și în fondurile inedite de la Muntele Athos un număr important de cîntări compuse de Iovașcu Vlahul. Lî se adaugă un manuscris identificat de Nicu Moldoveanu în Biblioteca Națională din Viena și încă unul descoperit de J. Raested în Biblioteca Regală din Copenhaga. Sebastian Barbu-Bucur precizează de asemenea că Iovașcu Vlahul a fost un compozitor mult cîntat în epoca sa nu numai la Curtea Domnească și la Mitropolia din București ci și la Constantinople, Atena precum și la un important număr de mănăstiri din Țara Românească și Moldova (Cozia, Caldărușani, Neamț, Putna, Bistrița etc). Îndosebi ca autor original în **Doxologia frumoașă** și în cadrul unor piese de o superlativă demnitate stilistică intitulată simplu, fiecare în parte **Irmos kalofonikos** (riguros transcrisă de Sebastian Barbu-Bucur) impresionant prin glas, scară, cadențe, ambitus, mijloace de exprimare, Iovașcu Vlahul ne apare drept unul din marii noștri creatori muzicali din epoca feudală alături de personalități ca Filothei sin Agăi Jinei, Șerban Protopsaltul Țării Românești, Duma Brașoveanul, Mihailche Moldovalahul, Naum Rimniceanu, Iosif Monahul și alții.

Dearte de a împietri asupra valorii **Hronicului**, asemenea descoperiri recente, a căror importanță nu poate fi subliniată îndeajuns, îi reliefează și mai mult meritele. Simpla raportare a noilor descoperiri la perspectiva de ansamblu pe care numai o sinteză de riguroasă concepție științifică și severă acribie documentară cum este lucrarea lui Octavian Lazăr Cosma o oferă, pune și mai bine în lumină bogăția, diversitatea și valoarea muzicii noastre în diversele ei etape de dezvoltare. Fără o astfel de perspectivă de ansamblu evaluarea adecvată a noilor rezultate ale cercetării nici n-ar fi posibilă. De altfel, la încheierea lucrării, reeditarea **Hronicului** (care poate include și noile achiziții ale cercetării) se impune ca un fapt de la sine înțeles.

Îi datorăm lui Octavian Lazăr Cosma o astfel de perspectivă de ansamblu și, pe baza ei, o percepție unitară adecvată într-unul din domeniile cele mai importante ale creației noastre spirituale.

Este un merit de excepție, care întîlcă locul aparte al lui Octavian Lazăr Cosma atât în cadrul muzicologiei cât și al istoriografiei noastre naționale.

Mihail Diaconescu

Urmare din pag. a 3-a

A fi foarte popular

lor, în sfera lor, au strîns mîini, au împărțit zîmbete și potop de vorbe dulcele, s-au arătat deschiși, abordabili, aducînd cu ei o notă de optimism salutar, de încredere necesară, pentru liniștea noastră. Ei au pornit de la ideea sănătoasă că a fi popular poate deveni o profesie, îți asigură o carieră... Sugerează-le celorlalți că tu ești mai de soi, că ai doxă, că ai calitate. Sugerează-le asta, nu fă exces de modestie! Imediat apoi arată-le că totuși nu te îți mare, nu faci caz de handicapul lor, ești popular adică. Dă mîna cu toată

lumea, memorează-le numele, asta flatează pe oricine, zîmbește-le, promite pe loc, nu spune nu; întrebă-i de copii, de biștii părinți, au ei altceva mai scump pe lume? Dacă ești într-un institut, mai dă-le-ncolo de proiecte, de avizări, treci pe coridoare, în sus și-n jos, răspunde la salut, zîmbește, dă mîna cu toți cercetătorii, cu toți redactorii și colaboratorii, nu uita că instituția are și o femeie de serviciu și niste portari,ăștia nu-s tot oameni, măi dragă? Veți fi agreabil, veți fi popular. Dai ceva de la tine? (ai avut vreodată ceva al tău, de dat?). Vor spune că ești simpatic. Veți spune, nu uita să faci asta, că ești simpatizat în acel institut, în acel comitet, în această țară. S-o știe toți. Poate miine vei fi iubit, poate se vor convinge, sau vor fi convinși că ești cel mai iubit. Poate vei fi reales, mai știi? ăsta e drumul. Deocamdată

zîmbești, strîngi mîini, vorbești cu toată lumea (ca un „băiat bun“), ești deschis, abordabil, dezinvolt chiar. Asta ești tu, cu farmec de la mama, simpatic, neascuns. (Pînă la urmă, unii mai suspicioși — o anumită presă inveninează! — intră la bănuieți, ajunge să se întrebe: oare ce ascunde totuși acest om care tot timpul îți/îmi/ne sugerează că el nu are nimic de ascuns, care e mereu curat, cu sufletul pe tavă?) Continui să zîmbești, să învîrți flașnetă vorbelor dulcele, să strîngi și ruri lungi de mîini. Nu contează că-i mai lași pe unii cu mîna întinsă! Nu-i nimic, te-ai întors din drum, ai aruncat o vorbă de spirit cuiva care poate-ti era adversar. Acum nu-ti mai e. L-ai fericit cu vorba ta de duh, cu dezinvoltura ta. Acum și el te iubeste. Mîine te va alege. Împarți zîmbete mai departe, strîngi mîini în continuare. Pe

astea nu, că sînt cu arme, e garda care prezintă onorul! Dar nu rezisti tentației imperioase de a mai întinde o dată mîna. Bietul șef al găzii e însă înmănușat. El prezintă onorul, el nu dă mîna, asta de cînd lumea, de cînd protocolul! Dar ce contează! Te îndrepti spre el cu mîna întinsă. Bietul ofițer, zăpăcit, își smulge cu chiu cu vai mînușa și primește strîngerea ta de mîna inter-naționalistă, populară. L-ai dezarmat pe chipeșul ofițer (deși chinez), l-ai făcut fericit. Încă un succes pe calea pasnică. Toată lumea bucuroasă. Nu-ti vine să-l pupi pe frunte pe bravul ofițer? Ai face-o și pe asta, de n-ar fi cozorocul!

Proza lui Norman Manea

a lături de citiva autori occidentali, care au contribuit la fixarea profilului literar al secolului nostru — și pe care Norman Manea și-i recomandă, apăsându-se critic asupra operei lor, el înscrie și numele Hortensiei Papadat-Bengescu, dedicând un pertinent eseu romanului **Concert din muzică de Bach**. Atenț în general la deschiderile innoitoare ale prozei moderne și contemporane, de care profită cu mare zel, Norman Manea rămâne însă cu deosebire urmașul consecvent al epicii de analiză, tradițională ca să zic așa, reprezentată la noi de doamna Bengescu și de Camil Petrescu. Deși nu manifestă interes nici față de snobism (Hortensia Papadat-Bengescu a scris totuși **Logodnicul**, romanul oamenilor de rând!), nici față de gelozie, analiza sa vizând prea puțin sau aproape deloc individualități, cazuri, destine biologice sau moral marcate, Norman Manea se răsfrânge psihologic atât de puternic în literatură sa, care și în datele-i epice obiective ia formele introspecției, ale mărturiei analitice roabă sinelui, încât a urma linia celor doi precursori de acasă îi convine întru totul. El ar putea fi însă apropiat, în același sens, de un alt înaintaș român, prizonier al introspecției absolute, M. Blocher, a cărui irealitate imediată o și citează undeva (poate involuntar). Jocul acestor apropieri distinctive este cu atât mai ispititor și mai adecvat, cu cât aparenta masivei obiectivității a scriiturii lui Norman Manea poate ușor înșela.

Romanele lui Norman Manea abundă în personaje și în fapte, mărunte și unele și altele, ca și în considerații privind realul din care ele fac parte, cu întreagă precaritatea lor și a lui, o abundență de nume nesemnificative și de considerații epuizante prin aplicația lor microscopică, astfel că nu totdeauna autorul se descurcă din punct de vedere artistic în masa de mediocritate vizată de dinsul, și cu luciditate și cu ardoare, spre a o denunța existențial. **Captivi** (1970), **Cartea fiului** (1976), **Zilele și jocul** (1977) sunt romane de analiză care eșuează din cauza încălcării obiective simulate, hiperparcelată dar necontrolată cum s-ar cădea — sofistică as numi-o, gândindu-mă la modul cum Zenon din Elea a îmbucătățit mișcarea, făcând-o inoperantă. În schimb, celelalte două romane, **Atrium** (1974) și **Plicul negru** (1986), a căror încărcătură din același material obiectiv, din aceeași materie primă amăgitoare — supusă însă controlului de către artistul acum stăpîn pe sine, care stie cum să distribuie, cum să ordoneze ceea ce posedă, au o importanță specială în literatură noastră de azi.

Pretutindeni, din proza lui Norman Manea se desprinde constatarea amară

și obsedantă, că realul (și realitatea ce-i corespunde, pragmatic, pentru noi) este doar o convenție — și de aceea ceva nesigur, fără temeii: personajele și scriitura care le cuprinde, de asemenea. Personajul B. din romanul **Atrium** (cel mai consistent probabil din toată literatura românească a autorului) — și care e un out-sider, un feț de disident nu numai față de realitate dar și față de real, își propune chiar, mistificându-și concetățenii, să dovedească și convenționalitatea moralei. Autorul narator al unei proze bazată pe relativitate și pe probabilitate, în cadrul unui adevărat pariu cu mediocritatea și insignifianta, în care se răsfață, o caracterizează lîmpede, implicînd în caracterizarea sa, bineînțeles, și realul și realitatea al cărei produs această proză este: „Cuvintele, ginguritul lor fals; gemete mici, platitudini pretențioase; mărunțișul metaforelor, gesturile țurzii, turmentate, anapoda; bunele sentimente violente, fonfăitul paradoxurilor; întâmplărilor doldora, brusc secătuite, scăzute, milul lor cald, întrevăzut la fund. Totul amestecat, căptușind un înveliș flasc, canale pe care lunecarea să fie ușoară“. De altminteri, această proză recurge, ca o consecință normală și spre a semnifica incertitudinea existențială și morală din care se naște, la forma gramaticală a condiționalului, a ipoteticului verbal: ar dispărea, ar bițgui, dacă avea de gînd să. Își închipuie că — zice naratorul despre diferite alte personaje, el însuși convenînd să ne imaginăm că, să admitem, să zicem că, să presupunem, să atribuim — punînd semnul egalității între faptele împlinite și cele proiectate, posibilitatea de a juca sau nu un rol fiind mai pregnantă decît însuși rolul, preferință dîndu-se pururi la cea „adresare, care rămîne indirectă și nu

haiku

Lumina lunii —
sperietoarea
pășește-n alt mileniu !

Constantin Abăluță

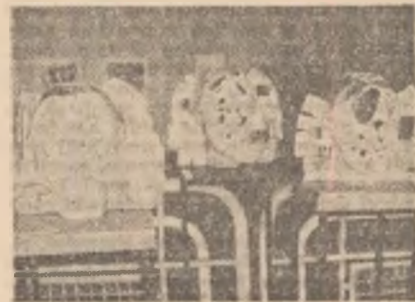
obligă la replică“. Atitudinea profund rezervată dacă nu repulsivă față de realitate, dincolo de trăirea problematică a realului ca atare („Negăția poate conține o înrudire de fond cu ceea ce neagă?“ se întreabă cineva, în **Plicul negru**), fiind consemnată și de sintagme ca „zile salariate“, „gesturi des-perecheate“, „tabieturi încetinite“; de formulări ca „scarbădul agresiv al strictelor comenzi utilitare“ sau „specialitățile ipotetice, de psihologie deductivă, întreținută cu automatisme ușor de înmulțit logic“. Tuturor acestor elemente de scriitură le corespunde înclinația naratorului-autor spre înruchi-pări neutrale, oarecare, fără formă, nu rareori mai preocupat de absențe decît de prezențe.

Sub pavăza neînsemnătății ei, în lumea romanelor lui Norman Manea se insinuează, se infiltrează, cu o perseverență și o putere ce nu se desmint, frica, plictiseala și suspiciunea, ca date umane intrinseci, o lume în care oroaarea de alienare, fuga de alienare nu cunosc altă soluție decît „pustiul domestic“ ce nu mai puțin o erodează, cu forța lui anihilantă, căreia nimic nu i se poate opune. Norman Manea nu este vreun zugrav al morții sau al iubirii, teme compromise aici de propria lor banalitate. În sexualitatea, pe care o definește în termenii cei mai exacți și cuprinzători ai științei moderne, el nu descoperă decît tendința disperată spre absolutul clipei, înfruntînd parcă astfel eternitatea clipei, pe care miza la fel de deznădăjduitul Kierkegaard. Ordinea, de altminteri discutabilă, nu este pentru Norman Manea decît o magie care se substituie haosului, ochiul lui păstrîndu-și mereu receptivitatea la „mișcarea frenetică, micile teluri precise, oarbe și sfinte pe care le distribuie moartea, vastul spectacol al trecerii“. Cu realul și cu realitatea el se ocupă, în romanele sale, de fapt cît se poate de stînjinit și silnic, dar convins totuși de necesitatea lăuntrică a acestui demers existențial, care-l conduce prin puzderia coplesitoare de nume și fapte lipsite de orice putere de atracție, atracția extraordinară constituînd-o totuși, în **Atrium** și **Plicul negru**, magia ordinii pe care însuși, ca artist, o instituie — două romane ca monade obscure și fade, însă trainice.

„A ordona sau a construi sau a inventa, din material străin pereții groși ai refugiului său iluzoriu“ — zice scriitorul undeva. Într-unul din eseurile lui, Norman Manea se arată preocupat de raporturile dintre biografie și creație artistică. Nuvelele din ciclul **Primele porți** (1975) și apoi din ciclul **Octombrie ora opt** (1981) se configurează mai

cu seamă autobiografic. Admirabile adesea prin acuitatea observației și prin finețea contururilor interioare, textele intitulate **Puloverul**, **Moartea**, **Povestiri în roz**, **Gheme colorate**, **Cealul lui Proust**, **Nunțile**, **Cizmele și vioara**, **Fierul de călcat dragostea**, **Plimbare**, **Portretul caisului galben**, **Marină cu pășări** și **Lipova** — de un realism blînd și totuși sesizant, în care tenebra și amarul mai mult sunt sugerate decît se declară, au citeodată ceva din visătorie poetică și totuși ușor ironică a lui Robert Walser. O poezie ce poate veni acum și din adieri chassidice (**Lipova**). Nu numai deportarea și lagărul de exterminare, dar mai ales epoca de după întoarcerea „acasă“ apare aici, cu realitatea ei îndoielnică, împietind asupra realului: „Ca și cum ar fi rămas în toți acești ani pe locurile lor, între cei ocrotiți, care nu se împotriveseră și nici nu s-au sinchisit de nenorocirea altora“. Ar fi de căutat în această zonă autobiografică, în afectele ei radicale, explicația masochismului creației românești a lui Norman Manea. Căci ce altceva decît o formidabilă izbucnire masochistă compensatoare, stîrnită de experiența din copilărie și adolescență, este lupta chinuitoare, grea de suferință, a naratorului, o luptă cu inconsistența, cu mediocritatea aceea invadantă, acaparatoare și teribilă, ca esență a umanității din aceste opere, în canonul cărora autorul se complăce, în încercarea lui de a se identifica cu propriul destin? O dovedește acribia cu care își tratează, ca un obsedat, personajele ce se bătălesc în comentariile obositoare și neobosite, ce debordează în dialectica cenușie și fără spor, care emană parcă fără început și fără sfîrșit din chiar substanța lor, iesînd adesea chiar din gurile lor, precum o monstruoasă ectoplasmă ideatică.

Ion Negoitescu

IOAN SUMEDREA : Studiu

george stanca

* * *

Să bem zăpada în pocale mari
Cu gesturi scurte de-o fulgerătură
Să ronțăm cu pohtă gheturi tari
Iar fulgii să-i topim inec în gură

Să ne-nbătăm de iarnă și de ger
Topind cristalele de promoroacă
Și să ne doară gura-n dinți de fier
Iar vorba să ne sune ca o loacă.

Să bałem toaca pînă-n asfințit
Cînd gerul peste noi va fi să cadă
Și să vestim că, iată a venit
Cu muguri de cristal prima zăpadă.

Tă să lipsești iubita mea geroasă
Ci fugi de la acest geros festin
Mai bine stai îmbrobodită-n casă
Așteaptă-mă, la tine beat să vin.

Plin de zăpadă și duhnînd a iarnă
Eu am să te sărut cu flori de gheață
Și gerul gurii mele să se-astearnă
Pe părul tău, pe ochi, pe sină, pe față.

* * *

Eu nu pot să opresc zăpada care cade-n trombe
nu pot trăi în văgăune peșteri catacombe
nu pot să fug cînd gerul mă doboară
or să cobor din ceruri fără scară
dar nici să urc în cer nu cred că pot
căci e mai bine pe pămînt socot
e bine nu e bine e al meu
sînt totuși om nici sfînt nici dumnezeu
nu pot să fiu un saltîmbanc un colvn și nici actor

nu pot de cite ori as vrea să mor
eu nu mă pot îndrăgosti de-o fată
și vai nici n-am să-l joc pe Hamlet
niciodată !

Sentiment de ianuarie

Ninge puternic ninge deplin
Cu cai albaștri din crep-de-șin

E ca-ntr-o țară din basmul geros
În care noaptea cade pe dos.

Albă și moale și catifelată
Iar ziua-i cernită și bolta-nstelată.
O, tare-mi vine să urc pe ninsoare
Ca pe-o frînghie ce stă să coboare,

Din noaptea albă și catifelată.
Ninge de tot cu crîmpeie de vată
Ninge etern și prea definitiv
Cad fulgi senzuali pe pămîntul lasclv.

Stau ca o stană drept în cîmpie
Și cade zăpada pe mine. Mă-mbie
S-aștept răbduriu rebeșit în simțire
Să mor doar o clipă prin înzăpezire.

Dar

De pildă noi sîntem un brad
Să zicem că ei sînt zăpada.
Ce frumos arată, totuși, un brad plin de zăpadă !
Dar, seva și-o trage bradul din ce în ce mai greu

Cînd îl apasă zăpada.
Dar inima bradului bate mai iute
Dar respirația bradului este mai grea
Dar clorofila bradului este mai puțină
Ea nu mai poate face alți clorofili.
Dar ochii bradului sînt acoperiți de zăpadă

Dar ochii bradului sînt înghețați
Dar cu ochi de gheață nu se poate vedea nimic

Chiar dacă virful bradului rămîne semeț
Chiar dacă cerul se simte sfîdat de semeția virfului

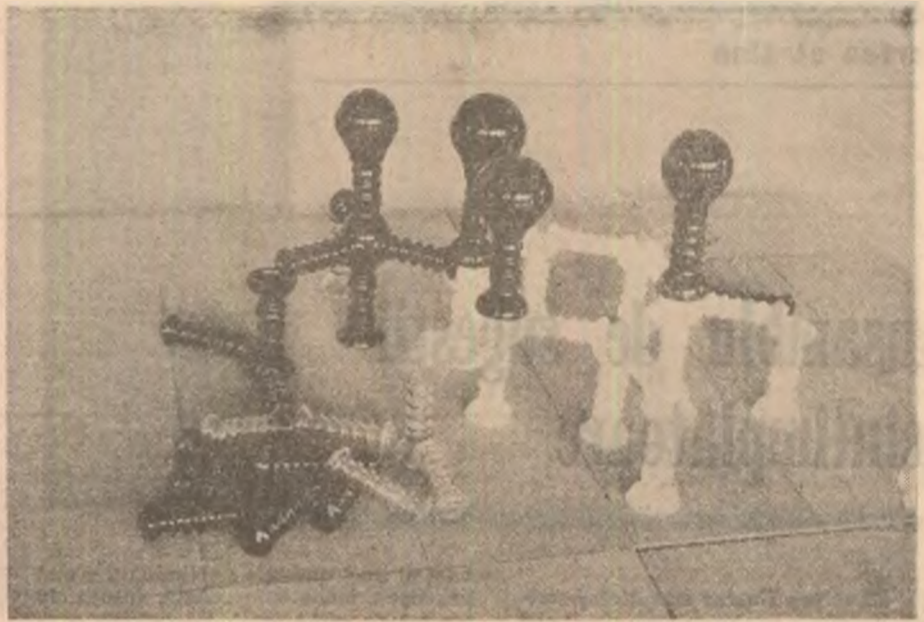
Bun.
Dar, de pildă noi sîntem zăpada
Să zicem că ei ar fi un brad.
Așa ceva nu se poate.
Să vină primăvara !
Să zicem că doresc să vină primăvara.

Salonul de iarnă

Existența unei săli de proporții celei de la etajul trei al Teatrului Național este benefică pentru orice cadrelă artistică, dar „umplerea” ei rămâne întotdeauna o problemă. Un parcurș de aproape trei ore, în ritm alert, ne dezvăluie câteva remarcabile secvențe dintr-o selecție operată, probabil, la o ofertă mult mai mare de obiecte de artă, în ceea ce organizatorii au intenționat să fie o panoramă a artelor grafice și decorative. În ciuda numărului foarte mare de exponate și exponanți, tabloul nu este nici pe departe complet, deși rămâne semnificativ pentru cei ce activează în București și zonele limitrofe. Așadar, o gală a artelor industriale (sticlă, ceramică, metal, emn, piele, ceară, alte materiale), la care s-au adăugat, într-o bună inițiativă a comisariilor expoziției, numeroase lucrări de grafică. Între acestea, desule s-au aflat la concurență cu panourile tapiserilor, altfel, arareori se pot vedea într-o expoziție de acest gen lucrări de asemenea amploare, cum sînt celea semnate de Petru Lucaci, Lucia Afafei, Ștefan Călția, Preda-Sânc și alți citiva. Participări serioase, executate în tehnici variate, cu o vădită preocupare pentru susținerea cu cele mai expresive mijloace a unei viziuni plastice limpeză, coerent formulate și original concepute. Pe acest plan, prezența cea mai marcantă a fost cea a graficii de sevalet, cu lucrări eminente, străbătute de un puternic suflu narativ, invitînd la meditație. Accente dramatice subliniate cromatic, alternate cu subtile acorduri metaforice, atât de specifice genului, conferă acestor participări o pondere care se reține. Substratul

cultural este evocat cu rafinament plastic, ca și aluziile la evenimente cruciale și dureroase din istoria noastră recentă, în redactări de o deosebită acuratețe artistică. Ca și altă dată, mai săracă este prezența în expoziție a ilustrației de carte și a afișului, deși acest din urmă capitol ar fi avut prilejul să fie bine și convingător susținut. Pentru că trăim un timp al afișului, al sloganelor strigate în stradă și al baricadelor politice! Re confortantă este în expoziție secțiunea dedicată acuarelilor, în care regăsim semnăturile unor maeștri ai genului, ca și ai desenului, în înțelesul lui tradițional (creion, peniță etc.).

Zonele de mare atracție în expoziție aparțin, însă, artelor decorative, sticlării și ceramicii avînd rolul de viori prime. O remarcă trebuie făcută din capul locului: în acest domeniu, tot mai rar artiștii se rezumă la un singur material. În urmărirea ideii plastice, pentru îmbogățirea datelor expresive, sfidînd limitele decorativismului intrinsec, cei mai mulți artiști au apelat la tehnici mixte și materiale dintre cele mai variate, în alăturări dintre cele mai surprinzătoare. Lemnul intră în alianță cu sticla și textilele: acestea din urmă cu metalul; ceramica este înnobilită de transparențele cristalului sau de aspra mlădie a bronzului sau fierului. Suprafețele sînt arse pînă la a le metamorfoza structura, obținîndu-se efecte de o plasticitate accentuată. Dar cel mai important câștig nu este pe planul combinațiilor minerale și al tehnicilor de prelucrare și finisaj, cît în sensul circumscrierii obiectului, a formelor imaginare, unei idei sau unor succesiuni de idei semnificative. În a-

IOAN CODAR : Compoziție

cest mod, exponatele din această categorie sînt o pledoarie pentru maniera foarte convingătoare prin care artele, pînă mai ieri doar decorative, au devenit arte „militante”. Termenul este poate iritant, dar slujirea unei idei presupune o astfel de atitudine. Ceea ce fac astăzi generațiile mai tinere de artiști, de la Daniela Făiniș, la Ioan Sumedrea și de la Adriana Popescu (cu o remarcabilă compoziție „Despre primirea numelui”), la M. Olteanu, ca să nu mai vorbim de căutările „sticlarilor” de a-și îmbogăți registrul stilistic și expresiv — C. Hrimiuc, L. Anghelache, C. Moldoveanu, Sv. Utto, I. Nemțoiu este cu totul meritoriu, în asemenea tentative ce depășesc sfera simplului experiment de atelier. Semnalăm aici și proiectele cu deschidere monumentală, în care spectacolul alăturărilor insolite de diferite materiale este cuceritor, pe care le întreprind V. Cercel, Paul Eugen („Remember”), Benedek Istvan (cu prețioasele lui module „calderiene”). O puternică impresie fac „relicvarii” imaginare de Nestor Alex., pseudo-piese de mobilier, non-funcționale, dar absolut decorative, un fel de monumente ale armoniei sensibile, prin forma ce le-a fost plămădită ca și prin consistența scenografierii detaliilor.

Tapiseria, deși cantitativ bine repre-

zentată, este mai puțin semnificativă, datorită caracterului repetitiv pe care multe dintre exponate îl sugerează privitorului. O distincție am face, totuși: prestația cu totul deosebită a Georgiei Lavric. O artistă care nu cedează în fața tendințelor autopastișante, „colțul” său din expoziție avînd substanță, densitate a sugestiilor culturale, tinută plastică și estetică remarcabilă. În rest, lucrări corecte, fără a îndrăzni prea mult, în nota obișnuită a participărilor anterioare atît la artiștii consacrați — ne referim aici la Cella Neamtu, Tina Comșa, El. Hasche, Ileana Balotă, Ov. Paștina, Zoe Vida. Unele eforturi înnoitoare, atît cît poate permite materialul, au întreprins, după opinia noastră, cu oarecare semne de reușită, Daniela Grusevschi („Laudă luminii”), Gabriela Beja, Mihai Moldovan Nagy Iulia. Tapiseria, așa cum se dovedește ea prin lucrările expuse în această expoziție de iarnă, este pe o poziție satisfăcătoare, față de evoluțiile semnalate în domeniul pe alte meridiane. Este poate și în aceasta un simptom al sărăciei și neputinței, în care se zbat cei mai mulți dintre conaționalii noștri creatori și visători.

Corneliu Antim

muzică

Quo vadis, Opera?

Faptul de a scrie o muzică la comandă unor instituții sau persoane articulare nu este nou. Să-i amintim pe Bach, „papă” Haydn, chiar pe mai rebelul Beethoven. Dacă genul era neorimpus, libertatea compozițională singurul drum spre capodoperă) era în chimb absolută. Am fost surprins să flu de-un alt tip de comandă. A unui ext ce trebuie potrivit pe o muzică ata scrisă (de obicei piese corale). Era invocat argumentul „autonomiei”, priorității forme sonore. Ți se sugerează pașul expresiv (liric, epic etc.), numărul de silabe, accentele și treci la treabă. Rezultatul este inevitabil diferit de e-și imagina compozitorul, dar și de e-ar fi vrut să facă scriitorul. O dublă atare. Am încercat și eu o astfel de experiență și n-am motive să fiu mîndru de ea. Rămîn la părerea (contestată de unii confrăți) că „aliajul” muzică-text trebuie să conțină două „mole” nobile, nu doar unul (muzica). Aungem astfel la problema delicată a libretelor de operă, la impasul tot mai vident al genului muzical dramatic. Nu cred deloc că succesul lui Don Giovanni de Mozart este și succesul abaelui Lorenzo da Ponte. Dacă în ce privește Trilogia antică (spectacolul lui Andrei Șerban) m-ar fi interesat și-o bună traducere românească, opera moartiană aș prefera-o interpretată în r-o limbă necunoscută mie. Umorel muzical e autentic, robust. Cel al libretului e facil. Dramatismului mozartian în câteva momente i se alătură patismul naiv al lui da Ponte. Sintetizînd, enzației de prospejime și de mare actualitate a muzicii, i se opune o molestă experiență scriitoricească. Nu cred în ideea de „text” (libret) în afara literaturii. Mă susțin ca argument opere contemporane, chiar dacă puțin și, din păcate, și mai puțin cîntate. Ceea ce există însă cel mai greu judecării unui

public trecut și prin teatrul contemporan, este spectacolul în sine. Slabul joc actoricesc. Și nu e doar cazul scenei lirice românești. Un fragment din Turandot (montat la prestigiosul Metropolitan și văzut pe micul ecran) mi-a lăsat, prin fastul aproape ridicol, un gust amar. Meyerbeer redivivus? Muzica strivită de „strălucirea” costumelor și decorurilor. Butaforie orgolioasă și sterilă. Quo vadis, muzica?

Descopăr în ultimul moment câteva gânduri ale regizorului clujean, Anghel I. Arbore, despre premiera operei Don Carlos de Verdi: „Opera a suferit un regres, o zbatere pe loc, o rămînere într-un cerc... Singura soluție de a relua contactul cu publicul este de a-i oferi ceea ce are la îndemînă însăși opera. Anume, prospețimea existențială, prospețimea vieții...”. Încercarea de a-l „aduce” pe Verdi în zilele noastre este posibilă și, mai mult ca oricînd, necesară. Îi așteptăm pe Don Carlos și la București.

Valentin Petculescu

SUTO EVA : Mitologică

De ce televiziunea?

Început a fost cuvîntul. Desigur este vorba de sensul major al sintagmei, altfel spus, la început a fost comunicarea. Formele comunicării au evoluat, s-au diversificat, s-au ierarhizat și, odată cu mass-media, s-au instaurat în viața noastră cu pretenții totalitare. Cît de dependenți sîntem de aceste forme de comunicare ne-o arată statisticile care se referă la nivelul de civilizație și bunăstare. Din ele nu lipsesc telefoanele, aparatele de radio și televizoarele, numărul mare indicînd un înalt nivel de trai.

Ceea ce nu spun aceste statistici este nivelul de influențare, control și subordonare individuală exercitat prin aceste probe ale civilizației. Centralizarea și apoi difuzarea uniformizată a informației reprezintă principalul atu în procesul administrării puterii. Despre Hitler se spunea că a fost mai puțin îngrozitor decît Gingis-han pentru că Gingis-han nu a avut la dispoziție telefonul. Dar să ni-l inchipuim pe Hitler folosindu-se de televiziune! Expresia „nu cred decît dacă văd cu ochii mei” a devenit în mai puțin de treizeci de ani garanția erorii după ce vreme de milenii a fost garanția adevărului.

Ce anume vedem cu ochii noștri? Părți din lume la care avem acces. Tot cu ochii noștri vedem la televizor părți din lume la care nu avem acces. Practic, televiziunea este Virgiliu care ne duce de mînă și ne arată numai ce vrea el. Părți, detalii, fragmente, cioburi. Toate aceste frînturi devin simboluri, devin garanții generalizatoare, imaginația noastră continuînd astfel să participe la ceea ce am văzut cu ochii noștri.

Puterea de convingere a imaginii la care se asociază cuvîntul este zdrobitoare. Expresia nedumerită, indignată, disprețuitoare, aprobatoare a unui crainic este în fapt o comunicare mult mai eficientă decît comunicarea propriuzisă. Vedem cu ochii noștri ceea ce am fi putut înțelege „citînd printre rînduri”. Mesajul crainicului este mult mai eficient deoarece este mult mai economic decît mesajul redactorului care a prelucrat realitatea. Crainicul este o realitate, expresia sa este ceea ce vedem cu ochii noștri, comentariul său subtextual este cel care contează, cel care pune accentul, care dă interpretarea bună și uneori chiar dorită. Dorită? Desigur, subtextul înseamnă complicitate, și cine nu se simte flatat atunci cînd este amestecat fără să riște nimic, în treburile puterii?

Din această cauză, din pricina unui zimbet complice și a părții ce poate trece drept întreg, televiziunea este cea mai prețioasă „jucărie” a puterii. Dacă într-un tratat asupra loviturii de stat pe la începutul secolului se specifica absoluta necesitate de a ocupa gara și telegraful, la sfîrșitul acestui veac locurile acestora este luat de radio și televiziune. Mal ales, televiziunea! Pentru că, în vremurile de azi, atașamentul la putere, vechea sau noua putere, nu se mai obține prin oferirea de avantaje materiale ci prin impunerea sloganelor propagandistice. Ultimele zile ale Berlinului în 1945 au însemnat în fapt confruntarea între propaganda lui Goebbels și tancurile lui Eremenko. Rezultatul îl știm, dar experiența nu este de uitat. Și nici n-a fost uitată. A fost îmbogățită cu ajutorul televiziunii care în condițiile unei dictaturi poate fi mai puternică și decît tancurile. Războiul din Golf ne-o arată. Iar atacul „beretelor negre” asupra televiziunii din Vilnius ne convinge că puterea nu are nevoie de adeziunea poporului ci doar de intoxicarea sa informațională. Restul vine de la sine. Experiența proprie ne-o arată.

Eugen Uricaru

Ansamblu de sugestii neîntîmplătoare

Georges Haldas este dintre scriitorii elvețieni contemporani de limbă franceză cel mai productiv. Și unul dintre cei mai originali. Are la activul său peste 40 de titluri apărute, printre cele mai recente: „Cronique de la rue Saint-Ours” și „Chute de l'étoile absinthique” 1987, „Le cœur de tous” 1988, „Minutes hereuses” 1989.

Paralel cu activitatea beletristică desfășoară una de cronicar, la fel de intensă. Maniera lui de a-și găsi subiectele mi se pare absolut neconvențională. Spintecă limbajul curent ca să îl submineze conformismul. Are o atitudine critică la adresa convențiilor ce banalizează opinii și sacrifică acuratețea expresiei.

Cea mai nouă carte a sa, „Carnets du désert. L'état de poésie” (*), adună sub forma liberă a notațiilor de carnet, după cronologia calendarului sau a acordului cu stări de spirit intime, trăiri, relații între semn și semnificanță, cu osebire trimiteri la imaginația vieții ca tot atâtea subiecte pe care merită să le conștientăm, să le explorăm.

Citind cele 250 de pagini de text format mare, am înțeles mai bine cât poate să însemne o activitate ce va sărbători, în 1992, 50 de ani de la debut. Sau în împlinirile ei, în timp și ca rol spiritual major într-o cultură aluvionară, la răspîntia a trei asocieri, de sursă franceză, germană și italiană, rațiunea atribuirii premiilor de excelență precum Premiul C.F. Ramus și Premiul orașului Geneva, dobîndite amîndouă în ultimul deceniu.

Îmi place să cred că pot începe prezentul comentariu cu un citat ce numește textual estetica lui Georges Haldas, fi determină logica, transcrie, cu infime variante un stil: „Sentimentalitatea este contrariul iubirii. Este mas-turbarea inimii”. La care aș adăuga, din nevoia de sugerare a sporului de curiozitate înțelegătoare: „Această cucoană, cu un suspin mortal și aerul

trist al unei umbrele: «Nimic nu e mai rea decît monotonia». Asta, însoțit de un soi de gîfîit icnit. Pe potriva propriei sale vieți”.

Respirația aforistică se completează după un tabel al corespondențelor cu excentricități. Ele dau paginii o lumină insolită, nedogmatică, aproape năstrușnică. Un citat reproduș din Teilhard de Chardin ar trebui verificat, susține autorul. Citatul, să o spunem, se dovedește corect. Sună astfel: „Singura prudență este să arzi tot mai tare”. Sau: „Apa și focul se regăsesc în felul nostru de a vorbi. Duși de un fluviu de foc, așa s-ar conveni să fim, ca să vorbim demni, despre Origini”.

Este, mereu un decalaj între ce spune în mod strict Haldas și strînsa relaționare cu spirite tutelare, între diversele planuri ale reflecției, la care cititorul este mai totdeauna îndemnat să adere. Am impresia că descifrez două impulsuri, aproape opuse, cel puțin aparent. Unul are ritm, ritmul înțelepciunii ce fixează înțelesurile, altul, atras de inedit, sare, se rostogolește capricios, într-un iures cînd obosit de căutări, cînd precipitat, vindecător. Scriitorul dispune de admirabila însușire de a încolăci ceasul, de a intra în timp ca într-un ceremonial în plină desfășurare, de a puncta multiform gîndul, spectacolul lui orgiastic.

Nu știu să fi înțeles ceva asemănător de foarte mult timp. Mai ales că Haldas aduce cu sine în secvențele sale sapiențiale, la concurență cu eticul, clasificări lipsite de echivoc. Și totuși, extrem de elegante, proprii omului cultivat. Iată un exemplu: „Să rîzi de mizeriile tale. În privința asta francezii sînt remarcabili. Idem și englezii. Dar în alt fel. Primii cu deșteptăciune, ceilalți cu duh. Subtilă diferență de sunet”.

Pot cita la nesfîrșit. Am chiar impresia că plinul este atît de cuceritor, de pătrunzător, că propune mereu favora-

bil asimilării; alte popasuri cu creionul în mînă.

Aflu dintr-o fișă bibliografică, că de un bun număr de ani Georges Haldas publică în aceeași modalitate redacțională **carnete**. Avantajul lor rezidă, pe cît îmi dau seama în absența oricărei anecdote prestabilite. Enunțul figurează simbolic fie ascensiunea pe un lung traseu labirintic, fie, parcă în același topos montan, **treccera** de la o creastă spre altă creastă, pe un platou cu infinite accidente de relief, infinite-zimale și totuși solicitînd atenția.

Ceva despre titlul cărții: **Carnets du déserts**. Deșertul este un loc arid, al dezolării. Dar și al revelațiilor, al mirajelor. Pe semne că sub semnul lor află autorul bucuria unei ambiante intelectuale atît de imprevizibile. Pe coordonatele deșertului său atît de înflorit, tainele rămîn ciudate, ca și reprezentările. Oricum, e limpede, metafora se revelează ca un revers al deșertului. Cum și este foarte natural. Un mare poet găsește atîtea inflexiuni incitante că îi parcurgem cartea cît mai repede cu putință.

Modelul compozițional al carnetelor e de căutat în conceptul însuși al practicilor literare. Păstrîndu-se deschis bucuriei scrisului, el înțelege să dea fiecărui tîlc un spațiu de mărturisire, chiar și atunci cînd scrisul este amînat sau înlocuit de tăcere. Citez din nou din Haldas: „Zilele mele de pauză sînt pline de materia care într-o zi va fi așternută pe hîrtie. Ca și cum mi-aș umple bateriile. Însă cum să te regenerezi mai bine? Uitînd din cînd în cînd că ești scriitor. Trăind starea de aban-

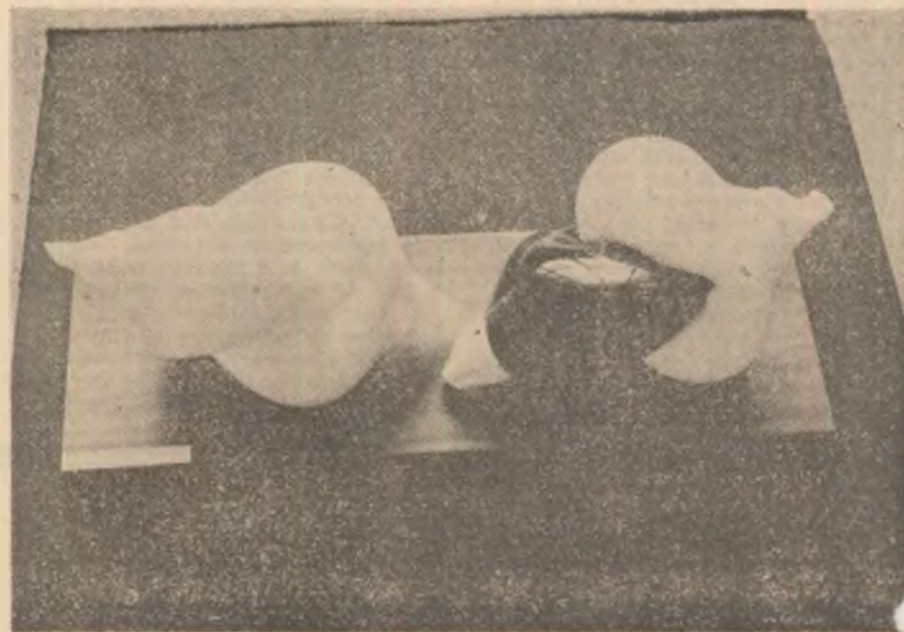
don cu deplină încredere. Pe urmă simți că zilele se măresc. Că participi la venirea primăverii. Că spiritul se limpezește. Și că apoi porțile fervorii se redeschid”.

Inductiv, ingenios, modul acesta de a dirija asociațiile, simplele însemnări, amintește, cumva, de Camus. De însuși Albert Camus. Ca metodă de anexare a amănuntului de orice natură la aventura spirituală. Aș reține însă, o singură, enormă deosebire. În roman impulsul problematic ia caracter cosmic, în carnete, mai timide, răzlete, multi-prismatice, analoage prin intermitență plînsului infantil sau unei dictări întrerupte din diverse pricini, notațiile traduc revelații fulgurante, sincopate, în stare să fuzioneze, deși, în imediatitate, par să înfirze într-un provizorat imprevizibil. Migrînd de la o lună la alta pe întreg traseul celor 12 luni ale anului, cum ai investi fiecare lună cu o particulă și ai alcătui din toate o nebuloasă. **Carnetele deșertului** întretin odată cu ieșirea din iarnă, trecînd în primăvară și prin vară spre toamna culsului, imaginea paradisului pierdut.

Le citim ca pe un poem uimitor. În meandrele sale vii ori pietrificate. O carte-mărturie. O mărturie despre Carte, despre obsesiile celui care o proiectează pentru noi.

Henri Zalis

*) Lausanne, Bibliotheque de l'Age d'homme 1990.

DIONISIE POPA : Compoziție

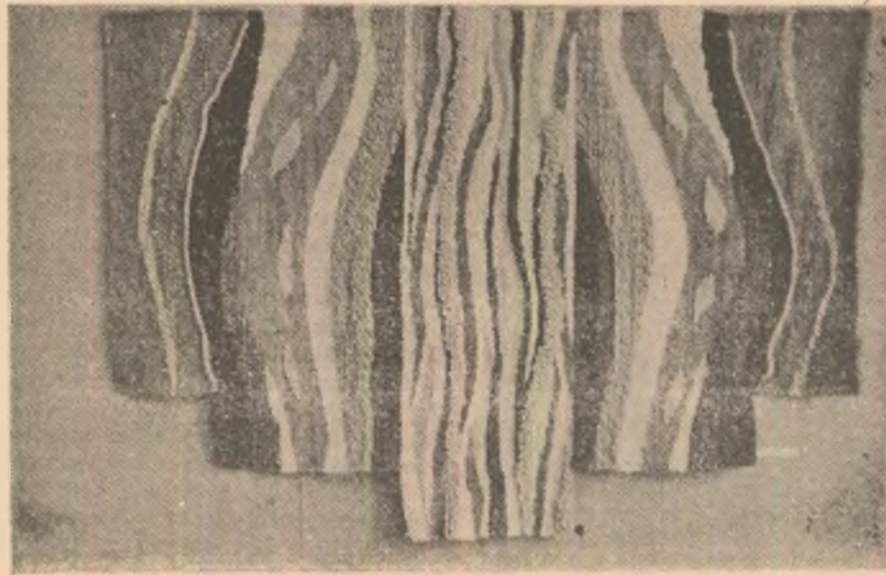
Cetățeanul Robinson

Șădar Simón Rodríguez sau Simon Carreño, căruia i s-a spus Robinson, sau mai exact care și-a spus singur Robinson, a ajuns în Franța la șase ani după căderea capului lui Robespierre, pe cînd avea 29 de ani. El revine acasă, în Venezuela, la opt ani după Waterloo, pe cînd avea 52 de ani. Rămîne acolo, pe insula singurătății sale, încă 31 de ani aproape și o părăsește definitiv, devenind legendă la încă șase ani după anul revoluțiilor europene.

Longevitatea lui Simón Rodríguez, personaj real devenit eroul unei ficțiuni, mai mult, a unei epopei morale și tratat ca atare de Arturo Uslar Pietri în cartea sa **Insula lui Robinson**, i-a îngăduit să traverseze deceniile schimbărilor celor mai rapide și radicale dintr-o bună parte, dacă nu chiar din toată istoria lumii. O omenire destul de informată și de mobilă (Robinson însuși călătorește enorm) dar incapabilă încă să-și facă prea mult rău în conflicte, un univers destul de larg prin distanțe pentru a nu se uniformiza dar destul de mic pentru a fi străbătut. Aceasta este lumea în care se mișcă Simón Rodríguez, profesorul și prietenul

celuilalt Simon, Bolivar, civilizatorul Americii Latine.

Opera celor doi Simon este de fapt un import de educație civică. Romanul lui Arturo Uslar Pietri este povestea completă a acestui import începînd de la lectura în tinerețe de către Robinson

RALUCA DELAPORT TĂNĂȘESCU : Ritm

a lui **Emile** și pînă la aplicarea, la maturitate, a învățaturii lui Rousseau și Chateaubriand, a experienței Revoluției Franceze și Comunei în Lumea Nouă. Nouă dar destul de veche (trei secole de la „descoperire”) pentru ca tinărului și apoi adultului Simón să i se pară învechită.

Romanul lui Uslar Pietri se caracterizează în primul rînd printr-o mare putere a imaginației de a reconstitui amănunte. Ar fi un roman „istoric”, gen greu de digerat, dacă forța evocării amănuntelor neverificabile nu i-ar tăia orice „romantare”, nu l-ar aduce la precizia unui documentar.

Ar fi de asemenea lipsită de interes biografia unui erou exemplar ca Simón

Rodríguez, petrecută alături de altul, și mai exemplar, Simon Bolivar, dacă și această biografie nu s-ar umaniza atît de puternic sub presiunea amănuntului autentic, a personajelor imaginare, mai bine zis imaginate, dar cu o viață ade-vărată.

Arturo Uslar Pietri umanizează istoria și viața personalităților pe care le transformă în proză și personaje. Ceea ce se păstrează între cele două spații, al realității și al invenției literare este morala: existența de eroi civilizatori ai celor doi Simon.

Pe insula lui, Robinson nu e singur. El aduce cu sine amintirea civilizației și își face din insula pustie o micro-civilizație sincronă cu existența celei rămase peste mări. La fel și Simon — Robinson aduce cu sine experiența și învățătura unei civilizații, constînd în primul rînd în avansul luat prin revoluții (cu singele scurs cu tot).

Robinson — Simón este „cetățeanul Robinson” care echilibrează prin disciplina intelectuală o lume care, din perspectiva lecturilor sale este evident rău alcătuită. Și Robinson Crusoe încearcă să instituie morala sa (în educarea lui Vineri) mai degrabă decît să-și apere existența amenințată de un țînut necunoscut.

Lectia lui Robinson nu este deci supraviețuirea ci modelarea lumii după prescripțiile tipului său de civilizație. Față de atîtea cărți care vorbesc despre denaturarea unei lumi arhaice prin intervenția concepțiilor și acțiunilor unei civilizații superioare, **Insula lui Robinson** este o pledoarie pentru civilizare. În sensul european. Nu trebuie să uităm însă că Robinsonul lui Uslar Pietri nu „ajunge” ci „se întoarce” pe insulă, adică revine la ai săi.

Horia Gârbea

CERȘETORUL DE STELE

În pragul acestei intrări fatale, sapă o groapă pătrată și înaltă pînă la cot, în care varsă după ritualul libației lapte cu miere, apoi vin dulce și în sfîrșit un nor de albă făină. Morții încă nu dau nici un semn. Atunci, Ulise sacrifică un miel alb și o oaie neagră al căror singe fierbinte țîșnește în groapă. Morții palizi și însetați de viață se năpustesc cu toții la intrarea în peșteră. Ulise îi împiedică să se apropie de groapă folosindu-și sabia. Ciudată luptă! Oștirea cenușie și diafană a defuncților a saltind această gaură însingurată iar Ulise, în picioare, singur, respingîndu-le atacul cu virful sabiei! Căci Tiresias e singurul care trebuie să se apropie și să-și astîmpere setea de vampir. Ceea ce Ulise nu prevăzuse este însă apariția propriei sale mame, Anticlea. O lăsa plină de viață în Ithaca și-i regăsește umbra amestecată printre cele ale răposaiților fără de număr. Nu știa că murise de supărare așteptîndu-l. Ulise plînge, dar are puterea de-a o îndepărta și pe ea. Numai Tiresias va bea singele.

Ulise înfruntînd năvala umbrelor eram noi, despiciînd această masă întunecată ca să putem ajunge în tabăra morților. Noi însă n-aveam să-i îndepărțăm cu virful unei săbii, noi aveam să le aruncăm brațe pline de merinde, ospățul de revelion, stranii Moși Crăciunji occidentali, pierduți în aceste ținuturi asiatice. Numai că mai aveam pînă să ajungem acolo...

După ce am ocolit și ultimul picior al podului, nu ne mai rămînea decît să coborîm către mal, și ne blestemam lipsa de prevedere, căci o lampă de buzunar ne-ar fi fost prețioasă în labirintul gloduros în care bijtiam. Ultimul număr din *Telegraph*, ziarul englez din Calcutta, cu un exemplar al cărui acoperisem coșul, ne slujii drept lumină. Pagină cu pagină, Karl îl transformă în făclii care, ținute deasupra capului, probabil, că ne dădeau o înfățișare neobișnuită. Angoasa ne ducea cu gîndul la niște referințe familiare de care încercam să ne agățăm.

— Rembrandt: rondul de noapte, murmură eu.

— Don Juan și Leporello se due la un picnic în cimitir cu statua Comandorului, rectifică Karl.

Dar trase numai decît o injură, căci alunecînd brusc, căzuse. Se ridică de pe jos gemînd.

— Picnicul, cel puțin, a rămas intact. Dar e ceva care mă intrigă. De cînd am părăsit podul, nu mai e nici tipenie de om. Pînă mai ieri mișunau pe-aici, nu-i așa?

N-am răsunat nimic. Și pe mine mă frapa absența oricărei ființe omenesti. Lucrurile se schimbă însă cînd ajunserăm pe mal. Cerul înstelat era despicat brusc de întunecimea podului. Nu se putea vedea deloc mulțimea care-l parcurea în ambele sensuri, dar i se

auzea tropăitul ca de furnici. Cît despre porțiunea care se întindea sub pod și dincolo de el, aceasta era pustie. Colonia de milogi pe care-o descoperisem acolo, corturile scunde, trupurile întinse pe podele, micile grupuri adunate în jurul unei vetre cu funingine, toate acestea dispăruseră.

— Dumnezeu, dar unde-or fi oare?

— Ia te uită, s-au dus toți să petreacă revelionul!

— Bine ne stă cu merindele noastre!

— Acuma ce facem? Doar n-o să ducem tot înapoi la hotel!

— Hai să facem ca ei: să petrecem revelionul!

Se așezase pe un buștean ros de cari aruncat acolo de apele fluviului și-și potriveau coșul între picioare. M-am așezat și eu lângă el. Începu să cojească o banană.

— Ce ironie nemaipomenită! Venim cu brațele pline, temîndu-ne de un asalt furios, și darurile noastre minunate rămîn neatînse!

— Lucrurile merg mai departe decît crezi tu. Ți-amintești de filmul lui Chaplin *Goana după aur*? Micul emigrant ghinionist se îndrăgostește. E seara de Crăciun. Își invită iubita și frumoasele-i prietene să ia masa cu el. Și-a cheltuit toți banii pe dulciuri și pe mici cadouri. În barca lui a aranjat o cină minunată cu luminări pe o față de masă albă. Și nimeni nu vine. Iar ei adoarme cu capul pe masă.

— Da, îmi aduc aminte. Și visează. Visează că frumoasele doamne au venit și, ca să le distreze, execută faimosul dans al piinșoarelor.

— Invitați recalcitranti. Cel bogat de la care nimeni nu vrea daruri. Teribila singurătate a omului bogat. Cei săraci se strîng în jurul tainului lor mizerabil. Își țin de cald unul altuia. Celui bogat îi e frig și n-are poftă de mîncare, singur în fața mesei lui supraîncărcate.

— Asta e tema unei parabole din Evanghelie, cea mai stranie și mai crudă dintre toate poveștile. Un bărbat bogat vrea să-și invite cei mai buni prieteni la o masă minunată. Face invitațiile și pregătește ospățul cel mai rafinat și mai luxulent cu putință. În seara stabilită totul este aranjat. Masa strălucește în servete brodate și veselă de aur. Nu mai lipsește decît invitații. Gazda așteaptă. Orele trec. Nimeni. Atunci își trimite servitorii după vești. Aceștia se întorc mai tîrziu aducînd, unul după altul, scuze. Unul dintre invitați și-a cumpărat niște pămînt, trebuie să meargă să-l vadă, altul trebuie să încerce cinci perechi de boi, al treilea se căsătorește. Atunci, stăpînul casei, iritat, le spune servitorilor: „Duceți-vă prin piețele orașului și pe străzi și aduceți-mi aici pe cerșetori, pe orbi și pe schiopii”. Și servitorii îi îndeplinesc ordinul. Dar mai e încă loc și pentru alții, și-aici urmează sublima nebunie. Stăpînul le

LUCIA PUȘCAȘU :
Porțile vieții

spune servitorilor: „Înarmați-vă, duceți-vă din nou afară și aduceți-mi aici pe trecătorii pe care-i întîlniți. Împingeți-i de la spate cu sabia, dacă e nevoie!”. Nici un pictor nu a avut pînă acum îndrăzneala de a zugrăvi pe pînza acest incredibil ospăț: masa somptuoasă, stăpînul devorat de tristețe și de ciudă, un ciorechine de ciunți și de schiopii și, în sfîrșit, toți acești bieți trecători zăpăciți și inspăimîntați aduși acolo cu sila. Nici un romancier n-a povestit urmarea acestui uluitor festin!

Tăcărăm o vreme, și nu se mai auzi decît tropăitul nenumăraților pași de deasupra capetelor noastre. Spusesem cuvintele „uluitor festin” amintindu-mi de o parabolă din Evanghelie. Dar seara noastră de Crăciun la Calcutta, erme-ar putea crede că era adevărată?

Era cald. Poate că am dormit puțin. Mai tîrziu Karl povestește o întîmplare mai recentă.

— Nu ți-am vorbit despre asta: ieri dimineață cînd m-am întors singur la hotel, un băiat se pregătea să facă ordine în cameră. Îl deranjam din treabă, iar el, și el mă stîngherea pe mine. După cîteva clipe, s-a apropiat și mi-a atins cămașa cu degetul. I-am explicat într-un sabir anglo-hindi că-aveam să-i dau lenjeria la spălat mai tîrziu. El a dat din cap zîmbînd. Era o neînțelegere. Voia altceva. Îmi prinse cămașa între degetul mare și arătător iar cîntă mîină și-o puse pe piept. Era limpede: voia să-i dau cămașa. Un cadou, ce mai! Am rîs. Era nemaipomenit, nu-i așa? Și, dezarmat, m-am supus. M-am trezit goi pînă la brîu, iar el a plecat nemaicîntînd cu multumirile și ținînd în mîină cămașa mea umedă de sudoare. M-am gîndit la sfîntul Martin. Acest soldat fusese canonizat pentru că-și tăia în două haina cu sabia ca s-o împartă cu un sărac. Eu îmi dădusem cămașa toată.

— Dar tu mai aveai o duzină de cămași în valiză.

— E-adevărat, recunosc eu, tîind dintr-un ananas.

Din nou tăcere. Zgomot de tropăituri. — Cerșitul. Încerc să descopăr relația pe care o stabilește între două ființe, spusei eu. Deunăzi, eram hărțuit de un băiat frumos ca un zeu. N-avea deloc un aer nenorocit. Îl respingeam rîzînd. Pînă la urmă rîse și el iar rugă-

mințile lui din ce în ce mai îndrăznește începuse să semene cu un joc. Cum eu continuam să merg, ne-am rătăcit în grădina botanică, în mijlocul pădurii de rădăcini sălbatice ale faimosului banyan bicentenar. El, incurajat de bunăvoința mea evidentă, se pregătea să-mi cotrobăie prin buzunare. M-am oprit uitîndu-mă la el. Îmi spuneam: „Un tînăr arab și-ar fi dat deja de zece ori pantalonii jos!”. Dar totul în comportamentul său descuraja orice încercare de avans sexual. Da, tinerii săraci ai Indiei sînt îmbrăcați într-o haină de inocență. Nu-i poți atinge pe cei de neatins, nu din cauza impurității ei, dimpotrivă, din cauza purității lor. Între cerșit și prostituție există o incompatibilitate absolută. Prostituatele din cartierele calde al Bombay-ului sînt superb îmbrăcate și pieptănate și evoluează în decoruri de teatru.

— Bineînțeles, spuse Karl. Prostituția presupune că prostituata este dorită de client. Profesiunea îi impune să fie frumoasă, seducătoare, provocatoare. Într-un anumit sens, această relație există și în cazul cerșitului. Dar atunci, fără să-ți dai seama, tu ești cel frumos, seducător, provocator în ochii cerșetorului. Bani sau cămașa pe care-o dai cerșetorului reprezintă o parte din tine sau din universul tău pe care-o cedezi senzualității lui. Bogatul este curva săracului.

După această superbă formulă se lîsă din nou tăcerea. Cît timp am rămas acolo, coplesit în atmosfera înclătă de umezeala căldurii? Într-un tîrziu ne-am scuturat. Suprafața moarată a fluviului răsoîdea o lucire fosforescentă. Pentru ultima oară ne-am întors către masa neagră de pe podul care ne strivea. La piciorul unuia din stîlpi am lăsat coșul încă plin pe trei sferturi. Și-n clipa aceea l-am descoperit pe singurul nostru cerșetor din noaptea celui Crăciun în Calcutta. Era cocoțat în virful stîlpului. Ghemuit la douăzeci de metri deasupra solului, pasăre imensă golașă, numai piele și os, cu cotul proptit pe genunchi într-un gest imemorial, tinea palma deschisă către cerul scînteind de stele.

Din volumul „Le médianoche amoureux”, Editura Gallimard, 1989

moda, altfel

Cerc în cercuri

„Trăind în cercul vostru strîmt,
Norocul vă petrece” —

Mihail Eminescu

Pînă și cercurile celeste, nu numai cele pămîntene, își primesc numele de la latinescul *circulus*; și cine oare n-a repetat în anii de școală, cu gravitate sau indiferență sau frivolitate că „cercul e suprafața plană care e limitată de o linie curbă, numită circumferință, ale cărei puncte (dar absolut toate!) sînt egal distanțate de același punct interior, numit centru”. **Aria unui cerc**, ce univers spiritual! Cîte cercuri! The Encyclopaedic Dictionary — 1896 (Newspaper Syndicate, Boston, New York, Chicago, San Francisco) notează sensul figurativ al cuvîntului, scris **circles**, **cerce**, **cerce** (făstă, da, democrați!) — o sferă de influență, de cunoștințe, o clasă sau o diviziune socială; un cerc „la modă”.

În 1929, **Marele Larousse**, „publié sous la direction de Paul Augé”, ne lasă să aflăm, negu pe alb, că un cerc vi-

cios e un fel greșit de a gîndi, în care se dă în loc de concluzie ipoteza pe care s-a bazat gîndirea enunțată. Prin extensie, poate fi și **impas**, situație fără ieșire, în care diversele soluții ce se pot imagina nu pot fi obținute decît folosind chiar aceste soluții.

Cîți n-au dorit cercuri, cîți n-au scris despre cercuri, la cîți le-a fost frică de cercuri, cîți n-au trădat cercuri, cîți au adorat cercuri, cîți s-au jertfit pentru cercuri?! Au existat și există cercuri muzicale, marxiste, de pictură, științifice, matematice, electronice, istorice, filosofice, medicale, logice, chiar și cerc „strîmt”, cum ne zice „nepereche” — a poezilor noștri, dar și **cercuri literare**. Acestea au avut meritul de a atrage și celelalte cercuri artistice sau politice. De aceea întotdeauna, cîmurea a avut treabă cu ele. Despre un cerc literar, dictionarul nostru patriotic ne dă un citat din Vlahuță: „Dan vorbea de cercurile literare din București, de mișcarea care se începe acum”.

Adăugăm „cercuri de lume bună”, „cercuri la modă” dar și **Demicerete**. Nu e un termen care să exprime o mondenitate sau un nivel de mondenitate, ci e o numire muzicală pentru un aranjament de cîntec care era transcris prin patru **note mici**, legate între ele, dispuse într-un semi-cerc. Totuși, un **cerc social** înseamnă un **salon**.

Societatea pe care o frecventa Byron era „cea mai la modă și cea mai strălucitoare” în epocă. Ceea ce polifca și literatura considerau că este cel mai „distins” se întînea în casa lady-ei Mel-

bourne. Dineuri sau supeuri la miezul nopții, **domnele**, așteptau întoarcerea **doamnilor** de la Parlament. Spre trei dimineața, după ce unii dintre invitați se retrăgeau, Prince of Wales și cîțiva privilegiați coborau să suzeze la parter, în apartamentul privat al lady-ei. **Sheridan** era uneori, printre ei, complet beat. Dar în salonul contesei de Cork se afla sanctuarul „**du bon ton**” englezesc. Lady Morgan ne lasă o succintă descriere: „străluciri de lumini”, sau un „demi-jour” cîzînd pe fîntîni de apă de trandafiri, pe ierbe de flori care nu se ofilesc, loc unde păsările nu cîntă și fluturii sînt condamnați la odihnă. „Dar ochii mei” spune ea. „s-au oprit asupra unui tînăr foarte frumos (...) cu un aer de singularitate, între superioritate distantă și timiditate”. Era Byron.

În aceste saloane aveau loc serate muzicale, se recitau versuri clasice sau inedite, se jucau jocuri de noroc, se întîlneau poezi și istorici (William Spencer), se întîlneau mari pasiuni (Byron-Caroline Lamb), se aranjau spectacole, publicări, audii, destine. Aceste saloane se considerau și erau considerate „cercuri” speciale ale societății. Și au fost!

Un Hamlet provincial (I.S. Turgheniev) are următoarea părere: „Cercul este moartea oricărei dezvoltări personale; este un surogat al societății, al femeii și al vieții. Cercul... să-ți spun acum ce-i aceea cerc. Cercul înseamnă o existență lîncedă și leneșă. Iaolaltă și cot la cot cu alții, căruia i se dă in-

semnătatea și înfățișarea unui lucru rezonabil; cercul înlocuiește discuțiile cu disertații, te depărtează de la munca singuratică și pozitivă, te molipsește de rîia literaturii, îți răpește în sfîrșit toată prospețimea și toată candoarea virgină a sufletului. Cercul este banalitatea și plictiseala subț eticheta frăției și a amicitiei... Un ghem de răstălmăciri și ironii, sub pretextul sincerității și al simpatiei; într-un cerc, datorită dreptului pe care-l are orice prieten de a-și viri în orice clipă degetele nespălate în măruntaiele celuialt, nimeni nu mai are în suflet un locușor curat și neatins; în cerc, toți se închină celui mai găunos vorbitor, celui mai vanitos om de spirit, filosofului senil; e purtat în triumf versificatorul fără talent dar cu idei **obscure**. În cerc, tinerii de șaptesprezece ani discută subtil și complicat despre femei și dragoste, în vreme ce puși în fața sexului slab, devin muți, ori vorbesc ca din carte, și încă despre ce subiecte! În cerc înflorește elocvența subtilă, în cerc se spionează unii pe alții, mai rău decît cei de la poliție... O, cerc! Nu ești un simplu cerc, ești cercul magic în care mulți oameni de valoare și-au găsit pieirea!”.

Corina Cristea

michel tournier

CERȘETORUL DE STELE

era... nu mai știu. Acum citiva ani. În India întotdeauna te pierzi. O țară care distruge totul. Chipurile, trupurile, păsările, amintirile, calendarul. Ne hotărâsem, Karl și cu mine, să părăsim Europa în miezul iernii și să plecăm către răsărit. Ex oriente lux!

Escală la Teheran: tenebre și ceață. Sosire la New Delhi: frig și vânt. Zbor spre sud: Calcutta. O căldură care la început ni se pare blândă și primitivă. Nu descoperiserăm încă trupurile. În mod normal, indianul nu are trup. E un chip pictat, cu ochii luminoși, devorat de spiritualitate, care se întinde către tine pe deasupra unui manechin înfășurat în voaluri. Nimic nu descurajează contactul fizic, mângierea și mai ales contactul erotic mai mult decât această păpușă imponderabilă care, deși acoperită, nu e deloc lipsită de mister. Nu, nimic nu atrage, nici nu excită, în trupul uscat al indianului, care pare el însuși lipsit de dorință.

Și apoi mai e umezeala. Cum să-ți poată fi sete de trupul altuia când ești deja sătul de greutatea, umezeala, viscozitatea propriului tău corp? India este, fără îndoială, un tărâm al castității...

Și totuși, la Calcutta trupurile se află în preajma ta, pretutindeni, obsedante, în picioare, ghemuite, dar cel mai adesea culcate de-a latul, de-a lungul, de-a curmezișul. O treime a populației, neavând locuință, doarme în timpul nopții acolo unde își petrece ziua, loc de muncă sau de cerșit. Șoferul se culcă în taxiul lui, liftierul în ascensor, vânzătorul de legume pe tarabă, măcelarul pe teighea. Dimineața se spală și-și face nevoile cu inocență în gurile de scurgere. Absența erotismului este echilibrată, cum deseori se întâmplă, de o prezentă scatologică exorbitantă.

Încă din prima zi fusesem confrunțat cu problema cerșetorilor. Cum să nu le dai nimic? Dar cum să le dai fără să provoci o răscoală? Câți cerșetori indiani, de îndată ce a primit un dar oarecare, își alertează confrății într-un spirit de solidaritate laudabil, dar catastrofal. Și atunci se năpustesc cu toții asupra nefericitului donator. „Tocmai am făcut o faptă rea, scria Anatole France, am dat de pomană unui sărac”.

Karl recurse mai întâi la o strata-gemă. Ni se distribuieră în avion niște casolete care conțineau elementele unei modeste gustări. Găsind una dintre aceste casolete în geanta mea de voiaj, ne venise ideea de a o folosi spre binele unuia dintre acei copii flămânzi care ni se iveau în cale ca niște năluci. Dar asta departe de hotel și împachetată destul de zdravăn, astfel încât să ne dea timp să ne facem nevăzuți. Experiența fusese concludentă. Intrigat, copilul se așezase pe vine și se-apucase să desfășure pachetul înfășurat în benzile adezive. Era în toiul muncii când noi ne evaporaserăm.

Din acel moment, începurăm să petrecem zilnic o parte din timp cumpărând mici porții de mâncare pe care le ambalam în pachetele și le împărțeam apoi la întâmplare în hoinărele noastre.

Sistemul funcționează vreme de trei

zile. Catastrofa se produse într-o patra. Îi văzuserăm încă din zori de la ferăstră. Zeci de copii stăteau la pîndă în fața hotelului, la o distanță respectuoasă față de paznici. Telefonul indian funcționase cum trebuie. Eram repeși. Furăm nevoiți să ieșim pe o ușă din spate și, bineînțeles, cu mâinile goale, ceea ce nu ne scuti de o escortă rugătoare și neobosită. Ah, gesturile acelea îngrozitoare, pumnul agitat în fața unei guri deschise (mîncare! mîncare!) sau cămășuța ridicată descoperind un tors scheletic, sau bebelușul întins pe brate de o fetiță minusculă! Ce să faci, da, ce să faci cu cerșetorii din Calcutta! Și ce, mai cumplit e că sfârșești prin a te obișnui cu acest cor lamentabil pînă-ntr-atît încît poți accepta fără să clipești blestemul amenințător al unui profet în zdrențe furios să vadă că e ignorat, sau zeama roșiată a tutunului de mestecat scuipată cu dispreț.

Într-una din seri, sala de mese a hotelului ne oferi o surpriză. Ghirlande de felinare multicolore alergau de la un capitel de coloană la altul iar fețele de masă erau împodobite cu crenguțe de brad, de-a dreptul exotice la această latitudine. Îl întrebăram pe chelner despre ce era vorba. „Christmas, sir, Weihnachten meine Herren, Crăciunul...”, explică el cu o mimică de provensal încântat. Eh, Doamne, așa e! Nu băgaserăm de seamă că se apropia 24 decembrie și, uite, era chiar în seara asta! Acești indieni se arătau cum nu se poate mai îndatoritori față de noi, barbari occidentali ce eram.

Totuși, Karl părea preocupat.

— La ce te gîndești?

— La Howrah Bridge.

Acest gigantic pod metalic care traversează Hooghly ne lăsase, într-adevăr, o impresie de neuitat. Platforma lui imensă era acoperită de un furnicar uman, o masă compactă de pietoni, biciclete, șarete remorcate de biciclete, vaci și cai, în care cele câteva sute de camioane și automobile păreau înglodate pentru totdeauna.

— M-am interesat. Acest trafic formidabil se datorează în parte gării importante care se află în apropiere, pe malul drept.

— Mă gîndesc mai ales la ce am văzut sub pod, spuse Karl.

Era rezultatul unui reflex destul de „parizian”, care funcționase prompt. Ani de zile am locuit pe insula Saint-Louis. Îmi făcuserăm obiceiul de a porni în mici expediții nocturne pe malurile Senei ca să cunosc mai îndeaproape populația de vagabonzi care hălăduia pe vremea aceea pe sub podurile Marie, Louis-Philippe și Tourelle. În timp ce rătăceam, duși de valul mulțimii de pe Howrah Bridge, îi spusese lui Karl:

— Și dedesubt? Hai să vedem ce-i dedesubt!

Nu fusese ușor să găsim străduța ce șerpuia printre cocioabe și cobora pe malul fluviului. Numai panta și umiditatea solului ne avertizau că fluviul nu se afla departe. Șobolanii enormi o zbugheau din calea noastră. Striveam obiecte moi pe care preferam să nu le identificăm. Ocoleam barăci înformate, corturi negre și joase, planșee supraetajate acoperite de trupuri înfășurate din cap pînă-n picioare, ca într-o mor-

gă. Uneori ne ieșea în cale un chip halucinant care dispărea îndată. O mină noduroasă se întindea la capătul unui braț scheletic. Un fum înțepător și roșiatic ne provoca o tuse înecăcioasă și ne făcea să lacrimăm. Asta pentru că, lăsîndu-se seara și temperatura scăzînd cu câteva grade, indienii se strîngeau în grupuri zdrențăroase în jurul unor focuri firave în care ardeau hîrtii, bucăți de stofă, coji, fecale uscate, obiecte scirboase.

— Cîți or fi? murmură Karl.

Întrebare rămasă fără răspuns. Mai degrabă o exclamație. Era mai mult decît o tabără, era un oraș subteran, colcăind sub colcăiala podului, ca un furnicar sub un furnicar. În amonte, pe același mal, zăream rugurile funerare ale lui Nimtala Ghât. Din fericire treceam aproape neobservați.

— Asta fiindcă n-avem nimic să le dăm, spuse Karl.

Într-adevăr, avînd în urmă niște experiențe, pornisem de această dată cu buzunarele goale și s-ar fi spus că mulțimea de nenorociți știa că așa este. Și asta mă duse cu gîndul la un pasaj memorabil din cartea lui Lanza del Vasto, *Pelerinajul la izvoare*. Într-o zi, scriitorul se scaldă lăsîndu-și hainele pe plajă. Întorcîndu-se, își dă seama că batista în care-și ținea înodată bruma de bani de călătorie îi dispăruse. Îl apucă amețea: iată-î singur, lipsit de orice alt ajutor, în inima continentului indian! Apoi izbucnește în rîs. Tocmai înțelesese că trăia unul din acele rare momente în care Dumnezeu are grijă să ne demonstreze foarte limpede că el este singurul nostru sprijin. Din acea clipă și pentru totdeauna, viața lui s-a schimbat. Avertizat într-un mod misterios de sărăcia lui absolută, indienii nu numai că nu îl mai solicită, că nu mai caută să-l exploateze, să-l fure, ci, dimpotrivă, îl primesc printre ei, îl îmbracă, îl hrănesc. Niciodată de-aici înainte nu va mai poseda absolut nimic. Și notasem aceste cuvinte ale lui Lanza del Vasto, care sună ca un precept propovăduitor de blîndețe și încredere: „Cel ce se cufundă în apa sărăciei nu are altceva de făcut decît să se simtă în largul lui acolo și să le zîmbească ingerilor. Și-atunci începe să plutească...”

Despre această populație aciuată sub podul gigantic își amintea deci brusc Karl în această sală de hotel 4 stele, luminată festiv în ajun de Crăciun.

— Și-atunci? Ce-ți inspiră podul asta mare?

— Dacă ne-am întoarce acolo?

— În seara asta, pe-ntunerice?

— Da. Să facem Crăciunul cu ei! Cumpărăm tot ce putem, îi invităm să chefuiescă cu noi!

Asta era Karl, primejdios și admirabil tovarăș care, cînd îl apucau pandaliile, te pune în fața unei dileme îngrozitoare: să te arunci într-o aventură superbă, dar cumplită, ori să te ascunzi, cu rușinea-n suflet.

— O să mergem, dacă vrei tu, am oftat, dar măcar hai să terminăm de mîncat.

Ceea ce am și făcut, la repezeală. După care am ieșit din nou. Trotuarele erau cum nu se poate mai funebre cu toate acele trupuri acoperite cu vâluri albe ce semănau cu lîntolii. Dar la Calcutta viața nu se oprește niciodată, așa că am reușit să umplem fără nici o greutate un coș pe care-l cumpărasem anume. Karl părea stăpînit de o vioasă febră a revelației. Cumpărăm grămezi de curmale, banane, stafide, anacard, bulete de făină de orez, mango, ananas și chiar și câteva gogoși aurii prăjite în grăsimi și șiroind de miere lichidă. Mai adăugă, bineînțeles ca provocare, tutun indian de mestecat, amestec incendiar de tutun, nucii de arec și var nestins înfășurat într-o frunză de betel. Între timp ne apropiam de marele pod de pe Hooghly River.

Afluența era la fel de mare ca și în timpul zilei, iar coșul, pe care-l țineam fiecare de cite-o toartă, îngreuna și mai tare înaintarea prin această mulțime ambulată. Dar umbra străpunsă icicolo de lumina torțelor sau felinarelor liniștea care-i învăluia misterios pe toți acei bărbați și femei cu mișcări mecanice, cu chipuri stinse, toate acestea aveau în ele ceva ireal.

— Morți, murmură Karl. Parc-ar fi niște morți îndreptîndu-se către lumea cealaltă.

— Caron, copleșit, s-a retras, am spus eu. Și pe deasupra Styxului a fost aruncat un pod din piatră și oțel.

Un bătrîn corpulent ne tăie calea fără să ne vadă. Ducea în lesă un molos formidabil cu ochii galbeni.

— Rhadamanthys și Cerber, spuse Karl. Chiar că e coborîrea în Infern!

— Ți-aduci aminte cum era în Odissea? Ulise vrea să-l consulte pe regele Tiresias, mort de multă vreme. Traversează Oceanul ca să ajungă la grotă care e gura căscată a Infernului.

Traducere de Bogdana Savu

Continuare în pag. a 15-a

bridge

Dialogul în flanc

dacă jocul de levată al declarantului poate fi considerat drept un monolog, jocul flancului e, fără îndoială, un dialog. Ca atare presupune existența unui cod de comunicare între

parteneri, așa-zisul sistem de semnali-zare, în baza căruia să se producă necesarul schimb de informații de-a lungul desfășurării jocului. Există mai multe astfel de sisteme după cum există și o seamă de reguli care, indiferent de sistemul adoptat, sînt valabile pentru majoritatea cazurilor unei situații și care tind să ordoneze comportamentul jocului de flanc. De pildă, în situația de 3. F.A., dincolo de varietatea cazurilor conținute, o regulă recomandă să se joace a patra carte din culoarea cea mai lungă, dacă, firește, partenerul de flanc n-a propus în cursul licitației vreă altă culoare. Tot o regulă e și atacul capului de secvență (V din V,10,9) sau atacul în „tarele mortului”, adică în culoarea licitată de adversarul din

stînga, în cazul unei situații de joc de atu. Toate aceste reguli sau recomandări — și nu sînt puține —, adăugate exigențelor incluse într-unul sau altul din sistemele de semnalizare, compun ceea ce am putea numi limbajul flancului. De buna lui funcționare depinde întru totul eficiența dialogului dintre parteneri. Mai mult chiar decît licitația, jocul de levată al flancului este dialogal, orice tentativă de acaparare a acestuia de monologul unuia sau altuia dintre judecători, orice vorbire de unul singur riscînd să perturbe ordinea corectă a jocului și, prin asta, să ușureze misiunea declarantului. Istoria e plină de exemple care atestă că realizarea unui contract licitat se datorează de multe ori nu atît abilității declarantu-

lui de a juca levata, cît greșelilor comise de flanc, cel mai adesea din pricina nerespectării limbajului comun și a renunțării la dialog. Și să nu uităm că, în bridge, o victorie obținută în condițiile unui joc slab al flancului e o victorie lipsită de glorie cu care nici un jucător adevărat nu se poate mîndri, fiind mai curînd dispus să o treacă sub tăcere. Pentru că jocul bun al declarantului, deși nu depinde în chip direct de ceea ce se întîmplă în flanc, își sporește moralmente însemnătatea dacă e însoțit de un joc bun al flancului. Și viceversa. Or, condiția dîntii a realizării unui bun joc al flancului e ca partenerii să vorbească aceeași limbă.

Laurențiu Ulici